

FOR THE PEOPLE
FOR EDUCATION
FOR SCIENCE

LIBRARY
OF
THE AMERICAN MUSEUM
OF
NATURAL HISTORY

ARDEA

Tijdschrift

der

Nederlandsche Ornithologische Vereeniging

ONDER REDACTIE VAN:

Dr. L. F. DE BEAUFORT, A. A. VAN PELT LECHNER

EN

Dr. F. D. VAN OORT

Jaargang I — 1912

BOEKHANDEL EN DRUKKERIJ
VOORHEEN

E. J. BRILL
LEIDEN — 1912

INHOUD VAN JAARGANG I

1912

Aflevering 1 — April

	Blz.
Ter inleiding	1.
Noordwestelijk Vuurland en zijn vogels door F. E. BLAAUW	2.
Iets over den Ooievaar door J. H. JURRIAANSE	11.
Data van aankomst en vertrek der Gierzwaluwen van 1902—1911 door C. RITSEMA CZ.	12.
Over den Javaanschen Pauw (<i>Pavo muticus</i> L.) door L. BARON VAN HEECKEREN TOT WALIËN	13.
Ornithologische waarnemingen in Nederland door Dr. E. D. VAN OORT	17.
Maken Eksters werkelijk „Fopnesten”? door J. L. F. DE MEYERE	25.
Mededeelingen uit „Artis” door Dr. C. KERBERT	28.
Over twee voor Nederland miskende Vogelsoorten door Dr. E. D. VAN OORT.	29.
Resultaten van het ringonderzoek van het Rijks Museum te Leiden door Dr. E. D. VAN OORT	31.
Een uniek exemplaar van „SCHLEGEL — De Vogels van Nederland” door Dr. E. D. VAN OORT	37.
Een Bastaardarend in Juni in Nederland geschoten	38.
Boekbespreking	39.

Aflevering 2 — Juli

Resultaten van het ringonderzoek van het Rijks Museum te Leiden door Dr. E. D. VAN OORT	41.
Iets over de Kwartelvangst in Noord-Egypte door J. H. JURRIAANSE. (Met een afbeelding)	44.
Enkele verschillen, van biologischen en vocalen aard, tusschen <i>Parus pa-</i> <i>lustris longirostris</i> Kl. en <i>Parus atricapillus rhemanus</i> Kl. door J. L. F. DE MEYERE.	46.
Over het waarnemen van <i>Coracias garrulus</i> L. door A. A. VAN PELT LECHNER.	49.
Over de verspreiding van het Korhoen (<i>Lyrurus tetrix</i> (L.)) in Nederland door Dr. L. F. DE BEAUFORT	50.
JOHANNUS GERARDUS KEULEMANS †	54.

Ornithologische waarnemingen in Nederland door Dr. E. D. VAN OORT . . .	55.
Varia oologica et nidologica door A. A. VAN PELT LECHNER	58.
Een merkwaardig geval door W. H. DE BEAUFORT	60.
Over in Nederland waargenomen voorwerpen van de Kleine mantelmeeuw door Dr. E. D. van OORT	61.
De Vogelfauna van Texel door R. VAN EECHE	63.
Verslag der Ledenvergadering, gehouden te Rotterdam op 8 Juni 1912 . .	69.
Verslag van de excursie der Nederlandsche Ornithologische Vereeniging naar Schouwen op 9 Juni 1912 door G. J. VAN OORDT	72.
Boekbespreking	75.

Aflevering 3 en 4 — December

De Kuitleeuweriken te Ede door J. L. F. de MEYERE	77.
Varia oologica et nidologica, II, door A. A. VAN PELT LECHNER	82.
Overleg bij een Neushoornvogel door L. Baron VAN HEECKEREN TOT WALIËN	84.
Eenige mededeelingen over <i>Cygnus cygnus</i> L. door Dr. C. KERBERT. (Met een afbeelding)	87.
Verslag van de ornithologische waarnemingen gedaan tijdens een zeven- daagsch verblijf aan boord van het Lichtschip „Maas” door Jhr. W. C. VAN HEURN	92.
Ornithologische waarnemingen in Nederland door Dr. E. D. VAN OORT . .	97.
Welke vogelsoorten men gedurende een zeereis naar Zuid-Amerika kan waarnemen door Jhr. W. C. VAN HEURN	106.
Opgave van eenige ornithologische werken, verschenen tusschen 1 Juni 1911—1 Juli 1912 door A. A. VAN PELT LECHNER	115.
Verslag der wetenschappelijke vergadering gehouden te Utrecht in „Het Kasteel van Antwerpen”, op Zondag 17 November 1912	119.
Necrologie 1912	123.
Statuten der Nederlandsche Ornithologische Vereeniging	124.
Ledenlijst	127.
Register van wetenschappelijke namen	134.

ARDEA

Tijdschrift

der

Nederlandsche Ornithologische Vereeniging.

Jaargang I.

APRIL 1912.

Aflevering 1.

Ter inleiding.

Het is ons aangenaam den leden der Nederlandsche Ornithologische Vereeniging te kunnen mededeelen, dat het plan van het Bestuur om in plaats van het Jaarboekje in het vervolg een tijdschrift onder den naam van „Ardea” uit te geven, thans verwezenlijkt is. De eerste aflevering wordt hun hierbij aangeboden. Bij genoegzame medewerking der leden, door toezending van bijdragen voor het tijdschrift, zullen er dit jaar nog 3 afleveringen volgen, welke, te zamen met de nu verschenen aflevering, minstens den omvang zullen hebben van de vroegere Jaarboekjes.

Daar echter deze publicatie van zeer bescheiden omvang reeds belangrijke geldelijke offers eischt van de kas onzer Vereeniging, die door het nog vrij geringe aantal leden geen groot bedrag voor het uitgeven van een tijdschrift beschikbaar kan stellen, verzoeken wij den leden met den meesten aandrang, indien zij de uitgave van het tijdschrift „Ardea” willen bestendig zien, nieuwe leden voor onze Vereeniging te winnen, of door het geven van geldelijken steun de draagkracht van onze kas te vergrooten.

Moge „Ardea” levenskracht bezitten en zich gaandeweg uitbreiden!

DE REDACTIE.

Noordwestelijk Vuurland en zijn vogels

DOOR

F. E. BLAAUW.

Ik zou dan eindelijk het geheimzinnige Vuurland bezoeken. Het land dat voor ons Europeanen zoo vergeten ver ligt en waarvan DARWIN reeds zooveel wonderen verteld heeft in zijn bekend werk „the Voyage of the Beagle”. Het was de week voor Paschen 1911 en ik was te Punta Arenas aan de straat van Magellaan en den volgenden dag zou een stoomboot mij naar Porvenir op Vuurland brengen. waar ik een paar Estancias zou bezoeken. Een groot gedeelte van Vuurland is aan de schapenteelt gewijd; zeker een vier millioen schapen vinden er voedsel. De stoomboot of liever het stoombootje zou den volgenden morgen om 10 uur naar Porvenir vertrekken, zeide men mij. Op den bepaalden dag ging ik echter niet tegen 10 uur naar de boot, zooals men dat in Europa zou doen, maar liet per telefoon vragen — telefonen zijn talrijk in het geheele zuiden van Chile 1) — of men al wist wanneer de boot vertrok. „Om 5 uur 's middags” was het antwoord. Nu, ik had dus nog tijd om van alles te doen en ging rustig uit. Om half twee na den lunch, liet ik weër vragen, hoe laat de boot ging. „O, al om half drie” was het nu weer. Dit scheen vrijwel definitief te zijn en om half drie was ik met mijn valies aan den steiger. Daar in de diepte lag de boot. Van ladders geen sprake. Zoo goed als het ging klom ik er in. De man met mijn valies aarzelt en eerst na herhaalde aansporing mijnerzijds waagt hij den sprong. Het valies was zwaar; het zal wel niet zijn medegevallen, maar indien hij er ernstig op tegen gehad had, dan had hij den sprong wel niet gewaagd. Zoo zijn zij in Chile.

Ik ben dus veilig aan boord en word door den kapitein, een engelschsprekenden jongen Noor, begroet. Wij gaan direct weg! zegt hij. Boven op den steiger staat een man met twee gezadelde paarden en betuigt, (mijns inziens niet ten onrechte), dat hij nog met zijn paarden mede moet. „Ik heb biljetten voor den overtocht en moet

1) In Europa wordt de naam van dit land gewoonlijk Chili uitgesproken en geschreven. Dit is echter onjuist.

dus mede" zegt hij. „Ik kan het niet helpen" zegt de kapitein, „vecht dat maar op 't kantoer uit. Ik heb order direct te vertrekken". En het logge vaartuigje zet zich inderdaad in beweging. Wij varen recht op Vuurland aan, dat als een donkere massa aan den horizont verrijst. Het is mooi weêr. Op weg komen wij door troepen witborstige schollevaars (*Phalacrocorax albiventris*) en meeuwen (*Larus dominicanus*), die soms weg vliegen, soms rustig op zijde zwemmen. Wat verder komen wij schooltjes pinguins (*Spheniscus magellanicus*) tegen, die meestal achter elkaar zwemmen. Soms laten zij ons rustig voorbij gaan, soms echter als wij dicht bij hen zijn, schrikken zij plotseling, duiken tegelijk onder, komen wat verder weer voor den dag, duiken met een sprongetje als een bruinvisch weer onder enz., totdat zij zich op veiligen afstand achten. Het is zeer aardig om te zien.

Na $\pm 1\frac{1}{2}$ uur varen vraag ik den kapitein hoe laat wij aankomen. „O, wij komen denkelijk vandaag niet aan land", zegt hij. „Gij zult in de salon op de sofa moeten overnachten". Een koude rilling gaat mij langs den rug. — De sofa in de salon was een vuile bank in een vunzige lage localiteit, overvuld met stinkende Chileenen. — „Ik ben hier voor 't eerst, en de haven te Porvenir is moeielijk binnen te komen, de boot gaat niet hard en als het donker is dan durf ik niet binnen te varen". „Maar", zegt hij troostende er bij, „als de maan helder is, dan waag ik het en dan komt ge nog van avond aan".

Ondertusschen varen wij steeds voort, oogenschijnlijk recht op den wal aan, waar geen huis is te zien — en ik ben nieuwsgierig waar die moeielijk binnen te komen haven ligt.

Eindelijk na $\pm 3\frac{1}{2}$ uur varen, zijn wij dicht bij het land en daar de maan ondertusschen helder te voorschijn is gekomen, zal de invaart gewaagd worden. Vlak bij het land bespeurt men, dat er een naar links inloopende vaart bestaat en die gaan wij binnen. Wij gaan daarna naar rechts een hoek om, draaien dan nog weer eens naar links om een landpunt, waarop zich een aantal wilde ganzen bevinden, en gaan weer naar rechts de baai in, aan welks uiteinde zich de lichten van Porvenir vertoonen. Nu zijn wij aan den steiger en spoedig sta ik met mijn valies aan den wal. Bij het afscheid van den kapitein had deze mij vol trots gewezen op het goed gelukken der moeielijke invaart (in de kronkelende invaart waren buitendien veel zandplaten) en had mij daarbij nog toegevoegd: „Ik ben voor u ook blijde dat wij vannacht nog aan wal zijn gekomen, want het was niet aangenaam voor u geweest zoo'n

nacht op de sofa in de salon!" Nu, dat kon ik met geestdrift beamen!

Nu was de kunst in 't halfduister het Hôtel Aleman te vinden waar ik zou overnachten, want ook de man die mijn valies droeg was vreemd hier. Enfin, na eenig vragen sta ik voor de deur van een laag ijzer huisje en tred de gelagkamer binnen. Hebt gij een kamer voor mij? vroeg ik in 't Duitsch. Jawel, wilt u een van de eerste klasse? Ja, de beste van de „eerste klasse" is mijn antwoord, en door een donkeren gang kom ik eindelijk in eene kleine kamer waarin een bed en een waschtafel, anders niets. Na een kwartiertje komt de waard (een Engelschman) bij mij en ik deel hem mede dat ik den volgenden morgen naar Jente Grande wil rijden en dus maar dadelijk een rij- en een pakpaard wil bestellen. Dat kan ik in de buurt doen en ik ga er heen. Aldaar verneem ik, dat ik naar den heer H. van Jente Grande kan telefoneeren en doe dit direct, hem mededeelende, dat ik hem den volgenden dag wensch te bezoeken. De heer H. bied mij direct een paard aan uit een farm die hij te Porvenir heeft en zegt dat er wellicht wel een kar naar hem toe gaat met goed voor J. Gr., waarmede dan mijn valies gaan kan. Porvenir is niet groot en weldra is de „manager" van de farm bij mij en nu wordt afgesproken dat ik den volgenden dag om half vijf een rijpaard krijg, en een kar mijn goed zal medenemen.

Dit alles beschikt, ga ik naar het hôtél terug om te eten en vind daar een keurig gedekte tafel in een ijskoude kamer waarin een doode kachel. Op mijn bemerking over de koude zegt de waard dat de kachel nooit brandt zonder te rooken. Ik verzoek hem de kachel toch maar aan te leggen. Hij doet dit tegenstrevend en weldra zendt de kachel wolken rook de kamer in. Toevallig ken ik de soort kachel en het kost mij weinig moeite het rooken te doen ophouden, waarna een weldoende warmte naar mij uitstraalt. De waard is zéér verbaasd, maar hout is duur in Porvenir!

Den volgenden morgen bij daglicht zie ik dat Porvenir een bizonder mooie ligging heeft aan de door heuvelen afgesloten baai. Diverse vluchten watervogels, eenden, ganzen en meeuwen, zwemmen er geheel tam als in een vijver rond. Tegen half tien zie ik van den overkant de goederenkar aankomen en daarnevens een man op een wit paard, dat met den kop in de lucht, met rukken en stooten voorwaarts gaat. Beiden zijn voor mij bestemd. Ik bestijg den schimmel die van een Chileensch, dus diep en met een schapenvaacht overtrokken zadel voorzien is,

en mijn valies gaat bij de rest op de kar. De man met de kar zal den weg wijzen en in vlugge draf gaat hij vooruit. Wij bestijgen nu de heuvels achter het plaatsje en betreden een golvend terrein met gras en laag struikgewas begroeid, geheel zonder boomen. De rit zou $\pm 3\frac{1}{2}$ uur duren had men mij gezegd.

Al heel spoedig kom ik langs een klein meertje waar een groot aantal ganzen rondloopen. Het zijn allen zoogenaamde gestreepte Magellaanganzen (*Chloephaga dispar*); het komt mij voor dat deze soort op Vuurland haar hoofdzetel heeft, hoewel bijv. in den Catalogue of birds van 't Britsch museum niet eens vermeld wordt dat deze soort op Vuurland voorkomt. Op 't vaste land van Chile dat daar als woonplaats wordt opgegeven en dat ik van Santiago zuidwaarts over de geheele lengte doorreis heb, heb ik deze soort niet ontmoet. Op Vuurland echter zag ik duizenden en weer duizenden. Het zijn prachtige ganzen. Het mannetje is zwart en wit gestreept met zwarte pooten. Het wijfje is bruin en zwart gestreept met gele pooten. Bij het vliegen vertoonen beide sexen de prachtige witte schouders. Daar zij van gras leven en op Vuurland veel schapenteelt gedreven wordt, worden zij door het uithalen der eieren en doodmaken der jongen zooveel mogelijk geschaad. Men gunt den armen dieren het gras niet en wil dat de schapen alles alléén zullen hebben. Nog wat hooger stijgende heb ik een goed overzicht over het land. Het is een eindelooze opvolging van met gras en struikjes begroeid heuvelland, dat zich verliest in 't verre verschieft. De weg voerde langs een aantal meeren, sommigen zeer groot, grillig van vorm, met diepe insnijdingen en hooge eilanden, anderen rond en glad van oever als een gegraven vijver in een buitenplaats. Soms was maar een gedeelte rond en om een hoek kwam op eens een verlenging in 't gezicht die zich vertakte en verdeelde zoover als men zien kon.

In een hoek van een groot meer waren zwermen gestreepte Magellaanganzen en massa's Coscorobazwanen, die hun luiden roep van Coscórobá bij mijn nadering lieten hooren. Verder veel eenden. Deze eenden behoorden allen tot de zoogenaamde Antarcische eend (*Anas cristata*) die alléén in 't zuiden van 't zuidelijk halfrond voorkomt. Beide sexen zijn bruin en van een kuif op 't achterhoofd voorzien. Hun hoofdsieraad is echter de vleugelspiegel, die de prachtigste glanzende kleuren vertoont van purperblauw en groen met wit afgezet. Deze eenden zijn ongeveer zoo groot als onze Krakeenden. Hoewel ik dikwijls meerdere bij elkaar zag, zoo

schenen zij toch meestal paarsgewijze te leven. In een ander meer waren honderden der prachtige zwartnekzwanen (*Cygnus nigricollis*); al de vogels waren zoo tam dat men er dicht bij kon komen.

Eindelijk na ruim 3 uur rijden komt de zee in 't zicht en daár, aan een diepe baai, zie ik eenige huizen staan, goel met roode daken, van gegolfd ijzer. Dit is Jente Grande. Een paar hekken door en ik ben bij 't hoofdgebouw, waar ik eenige heeren in rijcostuum zie staan. Een van hen komt mij tegemoet, het is de eigenaar van Jente Grande. Hij is een Engelschman en spreekt mij in 't Engelsch aan. Ik ben weldra in huis en aan tafel zie ik al de huisgenooten bijeen, allen Engelschen. 's Middags zullen 2000 schapen verladen worden, voor welk doel een stoomboot op 't getij ligt te wachten. (Elk schaap brengt \pm 8 à 9 shilling op!). Tegen half vijf is het water hoog genoeg en ligt de boot aan de pier. De pier is rechts en links van hekken voorzien en eindelijk staan die zoo dicht bij elkaar dat maar één schaap gelijk in 't schip komt. De schapen worden nu in partijtjes van 3 à 400 voor den steiger tusschen hekken opgedreven en worden dan over den steiger naar 't schip gejaagd. De eerste gaat moeilijk maar als er maar eerst één gaat, dan loopen de andere blindelings mede, en als zand uit een zandlooper gaat de schapenstroom in 't schip, waar zij drie hoog in groepjes van vijf of zes tusschen hekken geborgen worden. In 1½ uur zijn de 2000 schapen in 't schip. De stumpers gaan naar Rio Secco, worden daar den volgenden ochtend alle geslacht, opgemaakt en bevroren, om later naar Londen verscheept te worden.

Den volgenden dag ga ik een toer te paard rijden om zooveel mogelijk van de vogels te zien. Het allereerst ontmoet ik groote vluchten der sierlijke roodkopganzen (*Chloephaga rubidiceps*). Deze ganzen zijn ongeveer zoo groot als een rotgans en gelijken in kleur op het vijfje Magellaangans; zij zijn bruin en zwart gestreept met bruinen kop, witte schouders en gele pooten, die zwart gevlekt zijn. Beide sexen zijn gelijk gekleurd. In tegenstelling met de gestreepte Magellaanganzen die op Vuurland standvogels zijn, zijn de roodkopganzen zomervogels, die 's winters noordwaarts trekken. Het zijn zeer mooie vogels en men kon er vlak bij komen. Iets verder kwam ik weer langs groote massa's *Chloephaga dispar*, en nadat wij een half uurtje gereden hadden, kwamen wij aan een groot ondiep meer. Aldaar waren ook weer groote massa's ganzen. Verder een vijftal flamingo's (*Phoenicopterus ignipalliatus*), eenige antarctische eenden en een aantal paren der vliegende stoombooteenden.

De flamingo's dezer soort, die zich door kortere, blauwgrijze pooten met roode voeten en tarsusgewrichten, in hoofdzaak van den Europeeschen flamingo onderscheiden, komen, naar ik hoorde, in dit gedeelte van Vuurland alleen gedurende den winter voor. Ongeveer zes weken vroeger zag ik duizende exemplaren dezer soort in een groot meer in de Argentijnsche pampas, toen ik van Buenos Ayres naar Mendoza spoorde. De zoogenaamde stoombooteenden, althans de typische soort (*Tachyerus cinereus*), zijn groote grijze eenden, zoo groot haast als een gans, die niet vliegen kunnen, en als zij zich snel willen verwijderen met de vleugels door het water slaan, zonder zich te kunnen verheffen. De vogels, die ik hier in 't meer bij Jente Grande zag, behooren tot een kleinere, nog weinig bekende niet goed beschreven soort. Bij deze is het wijfje bruin gekleurd en veel kleiner dan de man, en beide sexen kunnen vliegen. Bij *Tachyerus cinereus* zijn beide sexen grijs; deze laatste soort komt alleen in zee voor. Toen ik bij 't bedoelde meer stond, zag ik een paar der kleine stoombooteenden van zee af komen vliegen; zij vielen vlak bij mij in 't water en ik kon ze duidelijk herkennen. Toen ik langs het meer reed kwamen verscheidene paren nieuwsgierig naar mij toe zwemmen.

De oevers van 't meer verlatende, reed ik meer landwaarts in en kwam toen in heuvelachtig terrein waar eenig struikgewas groeide. In een paar struiken lagen nesten van Caranchos, die van takken gemaakt waren en den geheelen struik van den grond af vulden. Iets verder vloog de prachtige grijze buizerd (*Buteo erythronotus*) voor mij uit over de heuvels, en nog wat verder scheerden twee der kleine roode torenvalkjes (*Tinnunculus cinnamomeus*) over de struiken. Wij kwamen nu aan een vochtige vallei en tegen de helling tusschen de lage struikjes en hooge graspollen zaten twee groote ooruilen als katten in de zon. Zij waren zeer mak en vlogen slechts een klein eindje weg toen wij naderden. Tot mijn spijt kan ik niet met zekerheid zeggen tot welke soort deze uilen behooren. Op Vuurland komen twee soorten groote uilen voor, namelijk *Bubo magellanicus* en *Asio brachyotus*. Ik vermoed dat het velduil (*Asio brachyotus*) waren, daar *Bubo magellanicus* naar ik verneem overdag zich meestal verbergt. De velduil toch, die ook bij ons voorkomt is overdag veel in beweging. Behalve deze twee groote uilsoorten komen op Vuurland nog voor holenuilen, *Speotito cucularia*, en *Glaucidium nanum*. Deze twee soorten ontmoette ik echter niet. Iets verder was een vrij hooge struik, bijna een boompje.

In dezen struik vielen van uit de verte reeds een aantal zwarte vogels op. Het waren zoogenaamde zwarte spreuwen (*Curaeus aterrimus*): eenige waren druk aan het zingen, hoewel het toch najaar was. Een verwante soort, die veel mooier is en die ik op Vuurland slechts in een kooi, op 't vasteland van Chile echter herhaaldelijk in 't veld zag, is de zoogenaamde soldatenspreeuw (*Tropialis militaris*), waarvan de prachtige bloedroode borst op grooten afstand zichtbaar is.

Met het bezien van al de bovengenoemde vogels en van talrijke andere, die niet dichtbij genoeg waren om ze te kunnen determineren, was de ochtend in een wip voorbij en moesten wij weldra weder naar huis voor 't dejeuner. 's Middags deed ik een wandeling langs de zee en zag op een landtong talloze zwarte witborst schollevaars (*Phalacrocorax albicentris*), geheele troepen der kleinere stoombooteenden die vliegen kunnen, verder scholeksters en meeuwen. Deze scholekster (*Haematopus leucopus*), die, oppervlakkig gezien, geheel gelijk op den onze (*H. ostralegus*), onderscheidt zich daarvan als volgt: benedenrug en romp zijn zwart, de bovenste staartdekveeren en de wortel van den staart zijn wit; het grootste gedeelte der onderste vleugeldekveeren is zwart en de slagpennen der eerste orde zijn geheel zwart zonder wit langs de schaft of de binnenvlag. De meeuwen waren de op mantelmeeuwen gelijkende *Larus dominicanus*.

Ik volg de zee tot ik aan een tweede baai kom, die diep landinwaarts gaat en dwars over het heuvelachtige grasland ga ik naar Jente Grande terug. 's Maandags zal ik naar Philipsbay gaan dat $\pm 4\frac{1}{2}$ uur rijden verwijderd is. Wij gaan onderweg lunchen te Sarita, een tweede farm van Jente Grande, die ± 100.000 hectaren groot is. De weg er naar toe is wild en schilderachtig; heuvels en dalen, en hier en daar een rivier. Op een hoogte staat een Huanaco en kijkt met aandacht naar mij. Het donkere bruin van het dier is in harmonie met het rosachtige gras. Het blijft even staan en loopt dan met snellen veerkrachtigen gang van mij weg. Wat verder gekomen omziende, zie ik het weer staan, het fijne elegante profiel tegen den hemel. Iets verder zie ik er weer een. Op mijn weg kom ik steeds langs troepen *Chloephaga dispar*, die met hun witte schouders schilderachtige vluchten vormen. Eindelijk om ± 12 uur zie ik van af een hoogte de zee. De weg gaat echter weer landwaarts en nogmaals doorwaad ik een riviertje en kom daarbij een kudde van eenige duizenden schapen tegen, onder ge-

leide van twee peons te paard en van eenige honden. Nog een halt uurtje rijden en in de verte zie ik eenige roodgeverfde gebouwen dicht bij de zee. Deze zijn het doel van den tocht, althans van de eerste étape, en dáár zullen wij lunchen. Hoewel mijn paard nat bezweet is, wordt het toch eenvoudig zooals het is, aan een paal gebonden en niemand bekommert zich er om.

Ik ga lunchen en na den lunch geleidt mijn gastheer mij naar een riviertje in de buurt, dat hier en daar een vijvertje vormt. Daar vind ik allerlei eenden die alweêr zeer mak zijn en mij vlak bij laten. Het zijn *Dafila spinicauda*, *Nettion flavirostris*, *Nettion versicolor*, *Spatula platalea*, die ik niet vermeld vind als voorkemende op Vuurland, en *Mareca chiloensis*. Zij zwemmen daar rond, dood op hun gemak, als waren zij tam. Om half twee worden de paarden weer bestegen. Eerst komen wij over vlak terrein, dan door eenig heuvelland en eindelijk ligt een uitgestrekte vlakke, aan één kant begrensd door de zee, zoo plat als een biljarttafel aan mijn voeten. Het geheel is begroeid met dof rosachtig gras, dat in polletjes groeit, en overal ziet men vee, ditmaal koeien en vooral paarden. Na eenigen tijd rijden zie ik in de verte gebouwen opdagen en heuvels in 't verschiet. De gebouwen zijn het station Philipsbay van de Explotadores compagnie, die bijna geheel Chil. Vuurland in pacht heeft. Het grootste gebouw is de zogenaamde grasserie, waar duizenden schapen jaarlijks in verdwijnen om er in den vorm van talk in vaten weer uit te komen.

Na de inrichting bezichtigd te hebben rijden wij naar de woning van den manager, die \pm een half uur rijden verder in de heuvels ligt, en waar ik ga logeeren. Heerlijk ligt deze woning in al de grootsche verlatenheid van Vuurland. Heuvel op heuvel, totdat in 't verre verschiet alles in 't paars en purper van den horizont verdwijnt. Den volgenden dag maak ik een wandeling door 't land en vang daar een geelachtig vinkje, dat, niet in staat te vliegen, voor mij uit fladdert. Het diertje was aan den vleugel bezeerd en geheel vermagerd. Het was een mannelijk exemplaar van den heerlijk mooien *Phrygilus melanoderus*, den plaatsvervanger in 't Zuidelijk halfgrond van de ook bij ons 's winters voorkomende Sneeuwgorse (*Plectrophenax nivalis*), die in het hooge Noorden van 't Noordelijk halfgrond thuis behoort. Dit vogeltje is in hoofdzaak prachtig zacht grijs gekleurd, met goudgeel in de vleugels en staart, zwarte keel-vlek door wit omvat, en zwart en wit om de oogen. Toen ik het in de hand hield, liet het een vreemd, aanhoudend, zacht ritselend

geluid hooren. Het gelukte mij dit vogeltje behouden naar Holland te brengen en gedurende de zeereis verheugde het mij elken ochtend door een helder vroolijk gezang, aanhoudend als dat van de Laplandsche gors, maar welluidender.

Tehuis gekomen op Philipsbay brengt mijn gastheer mij een levend exemplaar van den wonderlijken, op een klein bruin sneeuwhoen gelijkenden *Attagis maloninus*, die, even als mijn vinkje, zich tegen een telefoondraad den vleugel bezeerd had. Wonderlijk dat op één dag eenzelfde soort ongeval mij twee zoo moeielijk te vinden vogels bracht! Dit hoentje was er echter slechter afgekomen dan de vink, want de vleugel was bijna geheel van 't lichaam afgescheurd, zoodat er niets anders overbleef dan 't diertje af te maken, want om met dezen kleinen patient de moeilijke reis, die mij nog te doen stond, te aanvaarden was niet mogelijk.

Tegen den middag zou ik het gastvrije huis te Philipsbay verlaten om met een stoomboot, die schapen afhaalde, \pm 5 uur naar Rio Secco te gaan. De boot kon niet vlak bij Philipsbay komen door het ondiepe water, maar lag \pm een uur rijden van 't huis verwijderd, aan de groote vlakte waar ik den vorigen dag doorgereden was. Daar een gedeelte van den weg zéér zwaar was, reden wij het laatste halfuur langs het strand waar duizende meeuwen, scholcksters, pleviertjes, eenden enz. bijeen waren, de meeuwen en eenden vooral, aangetrokken door den afval der grasserie, die in zee wordt geworpen. Onderweg zag ik nog een troep van negen Huanaco's in de groote vlakte. De dieren zelf worden gespaard, maar bijna alle jongen worden, helaas, door de hua's direct na de geboorte gevangen en gedood om de huid, die zij voor pelswerk verkoopen. Jammer dat de manager dit toelaat! Aan het strand lagen groote massa's van een reusachtig groot bruin zeewier, ook nog andere wieren, karmijnrood en groenachtig. Ook lag hier en daar een mooie schelp. Eindelijk bereikte ik de boot, waarin de schapenlading al was ondergebracht, en na een voorspoedige vaart door de straat van Magellaan bereikte ik 's avonds om \pm 10 uur Rio Secco. Ik bleef aan boord logeeren en ging den volgenden ochtend aan land om bij den manager der refrigerating works te dejeuneren. Ik bezag daarna de inrichting en reed om \pm 11 uur naar Punta Arenas terug, een uur rijden door verbrand bosch.

Het zuidelijk deel van Vuurland, waarheen ik geen tijd had te gaan, is bergachtig en begroeid met bosschen; daar bevinden zich nog \pm 250 wilde Indianen, het overshot der eens vrij talrijke

bevolking, die thans bijna geheel is uitgemoord. Op het station Sarita zijn eenige getemde Indianen, die echter uitsterven. Zij kunnen evenmin kleeding als huisvesting verdragen en krijgen als gevolg daarvan longziekten. Eerst sterven de kinderen, dan de mannen en eindelijk de vrouwen. Wie gaf den zoogenaamden beschaafden mensch het recht Gods schepselen, die anders zijn dan hij, te vernielen...!?

Gooilust, Maart 1912.

Iets over den Ooievaar

DOOR

J. H. JURRIAANSE.

Als een zeer merkwaardig blijk van overleg van ooievaars diene het volgende:

Verleden jaar maakten de arbeiders op de hoeve „Ruimzicht” aan den Zwartten Weg bij de Dedemsvaart te Avereest den eigenaar, den heer W. H. JURRIAANSE, erop opmerkzaam dat talrijke ooievaars de verschillende perceelen klaver op systematische wijze afzochten, blijkbaar met het doel zoo veel mogelijk kikkers te vangen. — De heer J., een scherp waarnemer en groot vriend van dieren, nam nu herhaaldelijk waar, hoe de ooievaars, 8 à 10 in getal, op een rij geschaard elk perceel door sloten afgescheiden, afwandelden.

Aangezien de stukken land te breed waren, om in eens af te loopen, werden er meer gangen over gedaan, op de manier van voor den voet jagen over breede stukken. Aan het eind gekomen werd netjes gezwenkt en een nieuwe strook afgezocht, totdat het geheele perceel onder handen was geweest. Deze voorstelling herhaalde zich telkens op een nieuw stuk dat in kultuur was gebracht. Talrijke getuigen kunnen de waarheid van dit verhaal bevestigen.

De gevolgen dezer kikkerjacht bleven niet uit. De witte slakken, die nu vrij spel hadden, vermeerderden schrikbarend, zoodat van de klaveroogst niets terecht kwam. Later kwamen honderden spreuwen en kieviten, die zich aan de slakken te goed deden. De slakken waren zóó talrijk dat de zeisen der maaiers dropen van het slijm, en dat het bijna onmogelijk was door het land te loopen.

Data van aankomst en vertrek der Gierzwaluwen van 1902—1911

DOOR

C. RITSEMA Cz.

Tal van jaren reeds had ik mijne aandacht gevestigd op de aankomst en het vertrek der Gierzwaluwen te Leiden, daartoe goed in de gelegenheid door de ligging van mijne kamer in mijne woning en van die in het Museum van Natuurlijke Historie, beide uitzicht gevende op de Pieterskerk. Mijne bevinding was toen dat deze goed kenbare vogel tamelijk wel constant op een der laatste dagen van April of op een der eerste dagen van Mei aankwam en in de eerste week van Augustus vertrok. Ik hield echter van mijne waarnemingen geen aantekening.

Toen ik echter in 1902 getroffen werd door een ongekend vroege verschijning van dezen vogel (en wel reeds op den 22sten April) ben ik begonnen de door mijzelf waargenomen en de van betrouwbare zijde ontvangen data geregeld op te teekenen, welke ik nu hier vermeld. Misschien geeft dit berichtje aanleiding tot het inzenden van dergelijke aantekeningen.

1902				22 April, te Leiden.
	"	"	laatst	" 16 Augustus, te Leiden.
1903	"	"	eerst	" 30 April, te Leiden.
	"	"	laatst	" 8 Augustus, te Wageningen.
1904	"	"	eerst	" 1 Mei, te Leiden.
	"	"	laatst	" 6 Augustus, te Leiden.
1905	"	"	eerst	" 30 April, te Leiden.
1906	"	"	eerst	" 28 April, te Leiden.
1907	"	"	eerst	" 4 Mei 's midd. 4 uur, te Leiden.
				5 Mei 's morgens vroeg, te Amsterdam en te Wageningen.
	"	"	laatst	" 27 Augustus, te Leiden.
1908	"	"	eerst	" 29 Apr., te Leiden en ook te Wageningen.
1909	"	"	eerst	" 20 April, te Leiden.
	"	"	laatst	" 6 Augustus, te Leiden en te Oosterbeek.
1910	"	"	eerst	" 28 April, te Leiden.
1911	"	"	eerst	" 26 April, te Leiden.

Over den Javaanschen Pauw

(*Pavo muticus* L.)

DOOR

L. Baron VAN HEECKEREN TOT WALIËN.

Van de eigenlijke pauwen komen slechts twee soorten voor, de *Pavo cristatus* of Britsch-Indische pauw, die in al de Hindoestaten in Britsch-Indië als heilige vogel wordt beschouwd, en de Javaansche pauw, die behalve op Java ook in Malakka en Achter-Indië gevonden wordt, de *Pavo muticus*. De hanen dezer twee pauwsoorten, geven elkaâr, wat kleurenpracht aangaat, niet veel toe, doch zeker is het dat de Javaansche pauw het meest kleurenrijk is. De vleugels toch, van den Britsch-Indischen pauwhaan zijn wit met zwarte bandstreepjes, dus ongekleurd, terwijl de vleugels van den Javaanschen pauwhaan fraai gekleurd zijn met groen en blauw. Sommige menschen prefereeren den kobalt-blauwen hals van den Britsch-Indischen, anderen weder den groenen hals van den Javaanschen. Ook bestaat er verschil in de kuiven. De Br.-Indische pauw draagt de kuif, bestaande uit smalle veêrtjes alleen van boven van een vlag voorzien, waaiervormig, terwijl de kuif van den Javaanschen pauw bestaat uit een boschje rechtopstaande veêrtjes, die over de geheele lengte van een smalle vlag voorzien zijn. Mocht er ook verschil van opinie bestaan over de kleurenpracht van de twee soorten pauwhanen, bij de pauwhennen zal, dunkt mij, geen verschil van opinie zijn en onverdeeld de prijs aan de Javaansche gegeven worden. Men moet een absoluut goed kenner zijn, om in den ruitijd van den Javaanschen pauw, in den tijd dat de haan de verlengde rugveëren mist, en vooral als deze nog jong is, den haan van de hen te kunnen onderscheiden. Voor niet goede kenners is er dan geen verschil te bekennen, in alle geval niet op eenigen afstand. Bij oude exemplaren evenwel verraden de sporen het mannelijk geslacht, hoewel het soms ook wel voorkomt dat bij oude hennen vrij goed ontwikkelde sporen aanwezig zijn. Verder ziet men bij het uitslaan der vleugels, dat de slagpennen bij de

hanen effen bruin zijn gekleurd, doch alleen bij hanen van 3 jaar en ouder. De jonge haan is, om 't zoo maar uit te drukken, geheel gelijk en gelijkvormig aan de hen. Sporen zijn nog niet aanwezig en de slagpennen zijn, evenals bij de hennen, jonge en oude, bruin met zwarte dwarsbanden. Eerst in het derde jaar ontwikkelen zich bij den haan de sporen, die met den ouderdom grooter worden, en komen de verlengde staartdekveëren, de zoo-genaamde staart, hoewel deze niets met den eigenlijken staart gemeen hebben, te voorschijn, en wel in het laatst van Maart of begin April. De verlengde staartdekveëren kunnen eene lengte hebben van 1 meter 40 cm., doch ik moet hierbij aanteekenen, dat deze lengte de grootste is die ik geconstateerd heb. De vlucht van den pauw is in 't begin zwaar en plomp, doch, eenmaal „op de pennen”, vliegen deze vogels verbaasd snel. Ik zag deze vogels wel boven de hoogste boomen vliegen, hetgeen een prachtig gezicht was, en het kwam mij ook voor, dat zij in 't geheel geen last hadden van den langen staart. In den broedtijd merkt men weinig van de hennen, welke dan ook de onmogelijkste plaatsen opzoeken, om op den grond, in een vrij groot en slordig, van drooge bladeren en gras gemaakt nest, hunne eieren te leggen. Een enkele keer vond ik 3, meestal 4 vuilgele met grootere en kleinere bruine vlekken bedekte eieren in een nest. Steeds heb ik geconstateerd dat de Javaansche pauw het nest op den grond maakt, in tegenstelling van den Br-Indischen pauw, waarvan een paar, zelfs op 25 voet boven den grond, in een boom op mijn erf een nest gebouwd had. Het verhaal dat waar tijgers zijn ook pauwen voorkomen, is niets dan een „volkspraatje”. De zaak is dat beide diersoorten zeer schuw zijn, en ieder voor zich de diepste en meest afgelegen wildernissen opzoekt. Doch op Java weet ik verscheidene plaatsen waar veel tijgers voorkomen en geen enkele pauw, en andersom plaatsen waar veel pauwen voorkomen en geen enkele tijger.

Als ik over pauwen hoor spreken of er aan denk, komt mij steeds een beeld voor oogen, dat ik niet licht vergeten zal. Met een mijner vrienden was ik namelijk eens op weg naar een jachtterrein in het zuidelijk gedeelte van de Preanger. Wij zaten beiden te paard en hadden een gevolg van 3 Soendanezen, ook allen te paard, toen wij van af den weg waar wij reden, op niet te grooten afstand en op een geheel kaal, als 't ware schoon geveegd plekje grond, 7 pauwen, 3 hanen en 4 hennen, een reguliere quadrille zagen dansen. De hennen, zoowel als de hanen hadden de staarten omhoog ge-

stoken, en met niet te beschrijven gratie zag men die vogels, als op bevel, telkens te gelijk de allerelegantste wendingen maken en met kleine pasjes voorwaartsche bewegingen uitvoeren. 't Was allerinteressantst. Hoe lang de danspartij al aan den gang was kan ik niet zeggen, doch wij hadden zeker een volle 5 minuten lang het genot van het aanschouwen ervan, toen eensklaps, alweder als op bevel, de staarten omlaag gingen en in de gewone positie kwamen, waarna de vogels, ieder voor zich, weder begonnen te grazen, en deden als of er niets gebeurd was. Hoewel de Javaansche pauw, evenals de Br.-Indische, op uiterlijke schoonheid kan bogen, zoo is toch zijn inborst, zijn karakter, verre van mooi. In tegenstelling met den Br.-Indischen, die een zacht en goedaardig karakter heeft, is de Javaansche pauw een valsche en kwaadaardige vogel, en een te gevaarlijk dier, vooral voor kinderen, om hem los op 't erf te hebben loopen. Ik herinner mij nog zeer goed een verwoeden en gluiperigen aanval van een pauwhaan. die n. b. van af klein kuiken op mijn erf rondliep, op een tuinman van mij, die op 't erf aan 't werk was. In de verste hoek van mijn erf zag ik den pauw staan, met lang uitgestrekten hals en absoluut onbewegelijk. Zeker, dacht ik, is er het een of ander dat zijne attentie trekt, een slang of iets dergelijks. Op eens zag ik hem wegduiken, en, zich zoo veel mogelijk achter en onder struiken en planten verbergende, op een zeker doel afgaan. Op ± 10 pas afstand gekomen zijnde van den tuinman, die, op zijn hurken zittende, bezig was met wieden, deed de vogel eensklaps een verwoeden aanval op den man. In een oogenblik was ik dezen te hulp gekomen en met moeite dwong ik den pauw tot den aftocht. Behalve de bloedige krassen der nagels, had de vogel met een zijner sporen een diepe wond van ± 14 cm. lengte in den rug van den man toegebracht. Diezelfde boosdoener deed ook eens een heftigen aanval op een mijner vrienden. Gelukkig had deze een stok in de hand, waarmede hij trachtte den vogel van zich af te houden, toen op een gegeven oogenblik, door een onwillekeurigen slag tegen den kop, het beest voor dood op den grond viel. Mijn vriend trok zich de zaak nog al aan en kwam mij dadelijk het gebeurde vertellen, mij tevens zijn leedwezen erover betuigende. Wij gingen toen samen naar de plaats waar de aanval had plaats gehad en vonden den pauw nog steeds onbewegelijk daar liggen, met de kop in eene kleine waterleiding hangende. Wij waren nog druk bezig de zaak te bespreken, toen op eens beweging in den vogel kwam en deze zich weder oprichtte. Een paar malen schudde

hij zich eerst het water van den kop, en in 't volgende oogenblik deed hij weder een aanval op mijn vriend. Het kostte ons beiden veel moeite den vogel te verjagen. Een andere pauwhaan wist altijd precies het uur, waarop ik geregeld een bad nam. In een groot ravijn, vlak bij mijn huis gelegen, had ik een groot zwembad doen inrichten, waarheen een groote steenen trap leidde. Halverwege deze trap stond het beest mij dan op te wachten en had ik dikwijls de verwoedste aanvallen te doorstaan. Vooral voor mijne gasten, die van het zwembad wilden profiteeren, was het hoogst onaangenaam aan zulke aanvallen bloot te staan. Het werd op 't laatst zoo erg, dat ik er eindelijk toe moest besluiten, om den vogel te doen afmaken. En niet alleen is die boosheid en verwoede vechtlust van den Javaanschen pauw geconstateerd geworden bij die voorwerpen, welke door menschen zijn gefokt en opgevoed, zogenaaemde tamme pauwen dus, doch het volgende bewijst, dat ook in den wilden staat *Pavo muticus* van huis uit een echte boosdoener is. Ik woonde in de Preanger aan den voet van den „Grooten Berg”, den „Goenoeng Gëde”, en ging nog al eens naar eene plek halverwege den berg, waar veel pauwen voorkwamen. Dat waren voor mij gelukkige en prettige dagen. Den dag van te voren zond ik een paar jachtjongens met mijne tent en geweren vooruit en volgde dan den volgenden morgen te paard. Het terrein is daar begroeid met hoog bosch, oerwoud, en hier en daar waren kleine stukken grond, door inlanders ontgonnen waarop zij tabak teelden. Op een keer dat ik daar weder aan 't jagen was, kwamen een paar van die inlandsche tabakplanters mij een vreeselijk verhaal doen van een pauwhaan, die zoo brutaal optrad, dat de respectievelijke vrouwen niet meer aan 't wieden en schoonhouden van den grond te krijgen waren, daar zij voortdurend door den pauw gemolesteerd werden. Ik was er natuurlijk dadelijk toe bereid om de menschen van dien „duivel”, zooals zij het beest noemden, te bevrijden. Doch, zooals het bleek, was dat gemakkelijker gezegd dan gedaan en het is mij niet mogen gelukken den pauw onder schot te krijgen. 't Was alsof hij ruiken kon dat er onraad was en hij hield zich steeds op een eerbiedigen afstand, zoolang ik daar was. Twee malen heb ik den vogel van uit de verte kunnen observeeren en telkens scheen hij mij toe, een bepaalde reus te zijn onder de pauwen.

Of daar nu nog het „pauwenschrikbewind” heerscht? Qui sait!

Ornithologische waarnemingen in Nederland

MEDEGEDEELD DOOR

Dr. E. D. VAN OORT.

De hiervolgende regelen bevatten waarnemingen, die tusschen den 1sten September 1911 en het einde van Maart 1912 gedaan zijn. Nu het orgaan onzer Vereeniging van een eens per jaar verschijnend jaarboekje veranderd is in een meerdere malen per jaar verschijnend tijdschrift, is het mijn voornemen in elke aflevering van het tijdschrift mededeeling te doen van waarnemingen, die mij ter kennis gekomen zijn. In het belang der spoedige publicatie verzoek ik de medewerkers dringend mij hunne waarnemingen steeds zoo spoedig mogelijk te willen toezenden, opdat deze in de eerstverschijnende aflevering van het tijdschrift opgenomen kunnen worden.

In het afgeloopen tijdperk zijn eenige soorten opgemerkt, die door hun groot aantal de aandacht van het groote publiek op zich gevestigd hebben. Het waren in de maand October van 1911 de notenkrakers en in Januari van 1912 de wilde eenden (*Anas boschas*); ook de kleine alk is dezen winter in opvallend groot aantal in ons land gezien. Omtrent de notenkrakers ontving ik van onze leden slechts een enkele mededeeling. Ongetwijfeld kunnen echter velen nog gegevens over den trek van deze vogels verstrekken; het is van veel belang deze alsnog in „Ardea” vermeld te zien.

Het belangrijkste, dat de najaarstrek opleverde, zijn de beide witkopgorzen (*Emberiza leucocephalos* S. G. Gmelin), die bij Nunspeet gevangen werden en thans levend in de Rotterdamsche Diergaarde te zien zijn. Barmsijsjes, die in 1910 in zoo groot aantal werden waargenomen, werden dezen herfst slechts in kleinen getale opgemerkt. Van kruisbekken vernam ik niets meer. De afgeloopen winter, die slechts twee kortstondige vorstperiodes in ons land opleverde, bracht ons weinig bijzondere gasten; tijdens de tweede vorstperiode, de laatste dagen van Januari en de eerste dagen van Februari, toen de binnenwateren geheel dichtgevroren waren, was

er op de met zwaar drijfijls bezette, groote rivieren een rijk vogellevens waar te nemen, vooral van duikeenden, meerkoeten, futen en zaagbekken, voornamelijk het nonnetje. De roerdomp werd hier en daar gedurende strenge vorst geobserveerd; ook de waterral werd mij in dien tijd in eenige exemplaren toegezonden.

Het is niet ondienstig hier even op twee mededeelingen, die ik in het Jaarboekje der Ned. Orn. Ver. N°. 8, 1911, over het waarnemen van den scharrelaar en van den waterrietzanger deed, terugtekomen. De eerste mededeeling ontving ik indertijd van den Heer A. A. VAN PELT LECHNER, die mij aanvankelijk opgaf, dat de scharrelaars in Mei zouden zijn waargenomen. Eerst op het laatste oogenblik, toen het vel reeds gereed was om afgedrukt te worden en verschikkingen in den tekst niet meer mogelijk waren, meldde de Heer VAN PELT LECHNER mij, dat de vogels niet in Mei maar in December waren gezien. Ik had toen gaarne het geheele bericht weggelaten, maar kon dit om bovengenoemde redenen niet doen, en kon ook geen opmerking van mijn kant meer bij het bericht voegen. Uit correspondentie, die ik nadien over de vermeende waarneming gevoerd heb, is mij gebleken, dat deze opgave op grond van zeer onvoldoende gegevens is openbaar gemaakt; ik betwijfel het zeer of de waargenomen vogels wel scharrelaars geweest zijn.

Met betrekking tot het vermeende broeden van den waterrietzanger verleden jaar bij Wageningen moet ik hier bijvoegen, dat de Heer G. WOLDA mij onlangs berichtte, dat de jonge vogel, dien hij in handen heeft gehad en dien hij hield voor een waterrietzanger, later gebleken is te zijn — een jonge gele kwikstaart! De Heer J. L. F. DE MEYERE verzekert mij echter, dat de oude vogels, welke hij aldaar observeerde zonder eenigen twijfel waterrietzangers geweest zijn.

Procellaria pelagica L. — Stormvogeltje.

Blijkens mededeeling van Dr. J. BÜTTIKOFER kwam de Rotterdamsche Diergaarde in het bezit van een voorwerp van deze soort, dat den 17^{den} November 1911 bij stormachtig weer levend in Rotterdam bemachtigd werd. Men vergelijkte over het voorkomen van deze soort mijne mededeeling in Jaarboekje Ned. Orn. Ver. N°. 8, p. 23.

Gevallen van voorkomen van het Vale stormvogeltje, *Oceanodroma leucorhoa* (Vieillot), werden mij niet medegedeeld.

Sula bassanus (L.) — **Jan van Gent.**

Voor de collectie van het Museum van Natuurlijke Historie werd mij dezen winter slechts één jong ♂ toegezonden, den 1sten November 1911 bij Makkum op de Friesche kust geschoten. Een oud, zeer vermagerd exemplaar werd den 6den Januari 1912 dood aan het strand te Noordwijk gevonden; dit dier was blijkbaar van gebrek omgekomen, doordat een kabeljauwhaak, waaraan nog een lijn bevestigd was, in een keelholte vastgehaakt was en voedselopname onmogelijk maakte.

Botaurus stellaris (L.) — **Roerdomp.**

Eenige gevallen van overwintering dezer soort werden mij medegedeeld. Voor de collectie van het Museum ontving ik van den Heer D. BAKKER te Capelle a/d IJssel een den 29sten Januari aldaar geschoten voorwerp. De Heer A. MAN IN 'T VELD te Ellemeet op Schouwen berichtte mij dat hij in het laatst van Januari en begin Februari, gedurende strenge vorst, een voorwerp aldaar waarnam, dat zich blijkbaar met muizen voedde. Den 11den Februari nam de Heer H. R. HOOGENRAAD van uit den trein bij het station Zevenhuizen—Moerkapelle tusschen Gouda en den Haag een voorwerp waar, dat in den voor dien vogel zoo karakteristieke opgerichte houding aan den kant der met ijs bedekte spoorssloot stond en bij nadering van den trein niet opvloog. De Heer P. W. VAN HOUTEN meldde mij den 20sten Februari dat op de bezittingen der Vereeniging tot Landverbetering op het eiland Rozenburg door hem steeds 2 roerdompen werden waargenomen, terwijl hij in het afgelopen jaar vaak één voorwerp zag.

Ciconia ciconia (L.) — **Ooievaar.**

Mejuffrouw T. BAKKER te Capelle a/d IJssel nam aldaar den 24sten November 1911 twee ooievaars, die er vlug uitzagen, waar op een weiland. Blijkens een bericht in het weekblad „Avicultura” van 5 Januari 1912 werden den 29sten December 1911 eveneens twee ooievaars waargenomen te Ede.

Cygnus bewickii Yarrell — **Kleine zwaan.**

Vrij veel gevallen van voorkomen in het najaar van 1911 werden mij bericht. Dr. J. BÜTTIKOFER deelde mij mede, dat de Rotterdamsche Diergaarde in het bezit kwam van de volgende voorwerpen :

3 ex. eind October gevangen op de uiterwaarden bij Baarlo tusschen Blankenham en Blokzijl (O.); 2 ex., waarvan een met zekerheid broed 1911, gevangen op het Hollandsch diep 10 en 16 November. Verder zag ZEd. bij een wildhandelaar in Rotterdam nog een voorwerp, omstreeks dien tijd uit Friesland ontvangen.

Voor de collectie van het Museum ontving ik een oud ♂, 8 November bij Blokzijl geschoten, een oud ♀ 17 November en een jong ♀ in het grijze kleed den 19den November, eveneens aldaar geschoten.

Branta bernicla glaucogaster (Brehm) — **Witbuikrotgans.**

Deze vorm met lichtgrijze onderzijde en witten buik, welke in Noord-Amerika thuis behoort, doch ook naast den gewonen vorm op Nova Zembla en Kolgoejev werd waargenomen, werd dezen winter in meerdere exemplaren bij Texel en bij Makkum aan de Friesche kust geschoten. Ik ontving in het geheel 8 stuks, ♂♂ en ♀♀, aldaar in het laatst van Januari en in de eerste helft van Februari geschoten. De Heer J. J. TRAP, die mij den 31sten Januari 2 stuks toezond, deelde mij mede dat hij nog een voorwerp van dezen vorm gehad had, maar dat dit te veel stuk geschoten was om op te zenden; de jager, die hem deze voorwerpen bracht, vertelde dat zich nog 6 van deze lichte voorwerpen onder de gewone rotganzen ophielden.

Onder de mij gezonden voorwerpen zijn er 5, bij welke het grijs aan de onderzijde zeer licht is, en die geheel overeenkomen met exemplaren uit Noord-Amerika; de 3 anderen zijn iets donkerder en houden het midden tusschen den lichten en donkeren vorm, maar naderen toch meer tot den eersten.

Anas boschas L. — **Wilde eend.**

Omstreeks half Januari 1912 werden er gedurende eenige dagen een buitengewoon groot aantal wilde eenden gevangen en geschoten. Het waren die, welke onze kooilieden „Oostersche eenden” noemen, een vorm, die een weinig kleiner en fijner is dan de bij ons broedende vorm. Zij waren er reeds den 13den Januari als voorboden van de vorstperiode, die in ons land den 15den begon; reeds dagen lang had het rond het oostelijk gedeelte van de Oostzee streng gevoren.

Onder het groote aantal voorwerpen, die ik kon onderzoeken, bevonden zich vele waarden, die nog niet geheel uitgekleurd waren.

Aythya nyroca (Güldenstädt) — **Witoogeend.**

Sedert 1 September 1911 werden mij slechts twee voorwerpen toegezonden, beide ♀♀, geschoten 7 en 14 September op de Nieuwkoopse plas.

Somateria mollissima (L.) — **Eidereend.**

Den 19den November 1911 werd een oud ♂ in overgang tot het prachtkleed op de Nieuwkoopse plas geschoten en mij voor de collectie van het Museum toegezonden. Dit is het eerste voorwerp, dat ik van deze binnenlandsche localiteit ontving. Verder ontving ik nog een jong ♂ en een ♀ den 26sten November 1911 in de Zuiderzee bij Anna Paulowna geschoten.

Otis tarda L. — **Groote trap.**

Blijkens een mededeeling in het weekblad „Avicultura” van 19 Januari werd den 12den Januari 1912 te Biezelinge (Z.) een oud ♂ van deze soort geschoten. De Heer P. L. STEENHUIZEN te Amsterdam berichtte mij, dat hij dit voorwerp ter opzetting heeft ontvangen.

De Heer G. LASONDER G.A.ZN. te Enschede deelde mij mede, dat er in de week van 10 tot 17 Februari 1912 vier voorwerpen zijn waargenomen in de buurtschap Twekkelo der gemeente Lonneker, terwijl er even over de grens tusschen Ochtrup en Wettringen in Westfalen een geschoten werd.

Stercorarius parasiticus (L.) — **Kleine jager.**

In het afgelopen jaargetijde ontving ik slechts één roofmeeuw, een mannetje van de kleine soort, hetwelk 16 September 1911 bij de Friesche kust in de buurt van Makkum geschoten werd.

Larus minutus Pallas — **Dwergmeeuw.**

Den 22sten November 1911 werd mij een voorwerp toegezonden, aan de Groningsche kust bij Westernieland gevangen, en den 14den December 1911, den 20sten Januari en den 23sten Januari 1912 ontving ik telkens een voorwerp van den Helder.

Uria troille var. *ringvia* Brünnich — **Bastaardzeekoet.**

Van deze varieteit werden in den afgelopen winter twee voorwerpen in winterkleed aan het Rijks Museum te Leiden toegezonden, een ♂ den 17den Januari 1912 bij Texel en een ♂ den 26sten Januari bij den Helder geschoten.

Alle alle (L.) — **Kleine alk.**

Deze soort heeft zich in het laatst van Januari en in het begin van Februari 1912 in groot aantal in ons land vertoond. Vooral ook in Engeland schijnt de kleine alk omstreeks dien tijd in buitengewoon groot aantal waargenomen en bemachtigd te zijn, zoo zelfs, dat in het tijdschrift „British Birds” gesproken wordt van „the 1912 „wreck” of the little auk”. Ik ontving voor het Museum 9 stuks, 4 ♂♂ en 5 ♀♀, als volgt bemachtigd: 1. 20 Januari den Helder; 2, 23 Januari aldaar; 1, 29 Januari aldaar; 1. 1 Februari aldaar; 2, 2 Februari Noordwijk; 1, 5 Februari den Helder en 1, 6 Februari Voorschoten.

Upupa epops L. — **Hop.**

De Heer H. VALLEN te Swalmen (L.) schreef mij dato 24 November 1911: „19 November zag ik bij Roermond een hop over het veld trekken tegen den tamelijk sterken W. wind. Na eenigen tijd gevlogen te hebben ging hij zitten; ik kon den vogel duidelijk waarnemen. Hoe is 't mogelijk dat deze vogel zoo laat op den trek was? Of zou het een ontsnapte kooivogel zijn geweest? De vogel was gaaf in de veeren.”

De 19de November is inderdaad een zeer late datum voor den hop; m. i. is de mogelijkheid, dat het hier om een zuiver wilden vogel handelt, zeer bestaanbaar, en behoeft men geen verklaring voor het feit te zoeken, door te veronderstellen dat het een ontsnapte kooivogel zoude zijn.

Nucifraga caryocatactes (L.) — **Europeesche notenkraker.**

Zooals reeds in Jaarboekje N°. 8, 1911, p. 7 vermeld is, werd een jong ♂ van deze soort den 7den October 1911 te Bredenbroek bij Gendringen (G.) geschoten, en kwam dit in het bezit van den Heer H. C. SIEBERS te Amsterdam. Dit is het eerste voorwerp van den Europeeschen notenkraker, dat uit ons land bekend is. De Heer SIEBERS zond mij met de meeste welwillendheid den vogel ter onderzoeking toe, zoodat ik hem heb kunnen vergelijken met het materiaal van den Europeeschen vorm in de collectie van het Rijks Museum te Leiden. De snavellengte is 45 mm., de breedte van den snavel aan de basis 17,5 mm.; de gemiddelde breedte van den witten band aan het uiteinde van de buitenste staartpen is 21 mm.

Nucifraga caryocatactes macrorhynchos Brehm — **Siberische notenkraaker.**

De slanksnavelige, Siberische vorm van den notenkraaker heeft zich in het najaar van 1911, en wel voornamelijk in de maand October, in vrij groot aantal in ons land vertoond. Zoover uit mij toegezonden berichten en uit opgaven in dag- en weekbladen te oordeelen is, zijn er notenkraakers vrijwel over het geheele land waargenomen, alleen uit de provincie Zeeland zijn mij geen gevallen van voorkomen bekend. Slechts een gering aantal exemplaren kon ik onderzoeken. Voor de collectie van het Museum werden mij 4 voorwerpen toegezonden, bemachtigd te Wassenaar (3 Oct.), te Workum (4 Oct.), te Oude Mirdum, Gaasterland (4 Oct.) en te Spier gem. Beilen (18 Oct.). Verder zag ik nog 2 voorwerpen in het begin van October bij Heino (O.) geschoten.

Aan een bericht omtrent den notenkraakertrek in 1911 in de „Ornithologische Monatsberichte” jaargang 1912, n°. 3, van de hand van den Heer von Tschusi ontleen ik het volgende: Reeds in het laatst van Juli werden de eerste voorwerpen in Koerland waargenomen, waren aldaar omstreeks midden Augustus zeer talrijk en verminderden tegen het begin van September. In West-Pruisen vertoonden zij zich tegen het eind van Juli en verdwenen gaandeweg in Augustus en September. In Oost-Pruisen werden zij het eerst in het eind van Augustus waargenomen; in Pommeren, Mecklenburg, Saksen, Brunswijk, Silezië, Hannover en Brandenburg in de eerste helft van September; in Hessen, Rijnland, Westfalen, Elzas en Beieren in het begin van October. In Zweden verschenen de eersten tegen het laatst van September, evenzoo in Nederland; in Frankrijk in het begin van October en in Zwitserland in het midden van deze maand. In Oostenrijk-Hongarije werden zij het eerst omstreeks het midden van September waargenomen, in Engeland pas tegen het laatst van December. De vraag omtrent de oorzaak van het zich verplaatsen der notenkraakers laat zich ditmaal juist beantwoorden. De Heer N. JOHANSEN, Conservator aan het Universiteits-Museum in Tomsk, deelde den Heer von Tschusi mede, dat de notenkraakers zich verleden jaar buitengewoon sterk vermenigvuldigd hadden, en dat de vruchten van de arve (*Pinus cembra sibirica* Loudon) verleden jaar geheel mislukt waren. Overproductie van individuën en het ontbreken van hun hoofdvoedsel hebben alzoo de vreemde gasten tot ons gebracht.

Serinus serinus (L.) — **Europeesche kanarie.**

Den 7den December 1911 werd bij Harderwijk een ♀ gevangen en mij voor de collectie van het Rijks Museum toegezonden.

Emberiza leucocephalos S. G. Gmelin — **Witkopgors.**

Blijkens mededeeling van Dr. J. BÜTTIKOFER kwam de Rotterdamsche Diergaarde in het bezit van een oud ♂ van deze soort, dat den 8sten November 1911 te Nunspeet (G.) gevangen werd, en van een oud ♀, dat op dezelfde plaats den 15den November gevangen werd. Beide vogels bevonden zich in gezelschap van geel-en rietgorzen.

Door deze vangsten is het aantal uit Nederland bekende exemplaren van deze soort tot drie geklommen; het eerste uit ons land bekende voorwerp wordt in het Rijks Museum van Natuurlijke Historie te Leiden bewaard en werd 2 Mei 1873 bij Utrecht gevangen. Dit voorwerp leefde eenigen tijd in gevangenschap in de Rotterdamsche Diergaarde, waardoor het vederkleed niet meer dat van den zuiveren natuurvogel is en zelfs een albinistische afwijking vertoont. Het is te betreuren, dat de beide, verleden jaar gevangen vogels, welke zeer belangrijk zijn voor de wetenschap, in het bijzonder voor de kennis der Nederlandsche avifauna, niet waardiger der wetenschap dienstbaar gemaakt zijn dan thans het geval is, nu zij, levend gehouden, hunne waarde als studie-objeet spoedig verliezen.

Deze soort, die in beide sexen veel op de geelgors lijkt, maar inplaats van geel wit is, en waarvan het ♂ meer bruinrood aan de kopzijden en de keel heeft, bewoont Siberië en Centraal-Azië; zij werd als zeer zeldzame gast eenige malen in Europa waargenomen.

Leiden, 31 Maart 1912.

Maken Eksters werkelijk „Fopnesten”?

DOOR

J. L. F. DE MEYERE.

In sommige vogelboeken van ouderen datum kan men lezen, dat eksters, *Pica pica* (L.), behalve hunne eigenlijke woningen, z.g. fopnesten bouwen en dat zij dit doen — het woord duidt het reeds aan —, ten einde de belagers hunner werkelijke nesten op een dwaalspoor te brengen.

Ik geloof, niet het minst op grond van persoonlijk waargenomen feiten, dat deze opvatting getuigt van een wel wat te geforceerd anthropomorphischen kijk op het vogelleven en ik zou het overbodig achten, daartegenover eene, van meer nuchter inzicht getuigende, meening te stellen, ware mij niet gebleken, dat ook in enkele ornithologische werken uit den jongeren tijd, nog aan het, ons door de ouden overgeleverde, geloof aan „eksters, die fopnesten bouwen”, wordt vastgehouden.

Ik denk dan in de eerste plaats aan „onzen modernen Nederlandschen Vogel-Bijbel”, zooals ik — en niet om zijn lijvigheid alleen —, het bekende werk van Dr. BUEKERS, dat aan zoovelen in den lande, niet het minst aan mij zelf, reeds zoo menig leerzaam en genoeglijk uurtje heeft bezorgd, wel heb hooren betitelen.

Dr. BUEKERS dan schrijft: „De vogels (sc. de eksters) zijn slim genoeg om te weten, dat de zoo zeer gezochte buurtschap van de menschen groote gevaren oplevert. *Daarom bouwen zij vaak meer dan een nest; houden zich bij deze schijnnesten even dikwijls op als bij de eigenlijke woning en trachten de nestuithalers op die manier op een dwaalspoor te brengen. De fopnesten hebben meestal geen dak*”¹⁾.

Men ziet het, de in dit citaat gegeven voorstelling van zaken is ongeveer aldus: De eksters zijn zulke slimme vogels, dat ze, om te trachten de nestuithalers op een dwaalspoor te brengen, meer dan een nest bouwen. En om de list goed te doen gelukken, houden ze

1) Dr. P. G. BUEKERS, *Onze Vogels*, (bewerkt naar Friderich's *Naturgeschichte der deutschen Vögel*), 1902, pag. 212. Cursiveering van mij, DE M.

zich bij deze schijnnesten even vaak op als bij hun eigenlijke woning.

Tot zoover gaat alles goed en lijkt het listig opzet zéér handig te zijn overlegd.

Maar wat dan volgt, is wel in staat ons aan de werkelijke slimheid van de eksters eenigszins te doen twijfelen: „De fopnesten hebben meestal geen dak”. Dat is dan voor de nestuithalers al een heel gemakkelijk middel om de „fopnesten” van de „eigenlijke woningen” te onderscheiden, zou men zeggen: Een nest *mèt* een dak, is zeer waarschijnlijk een „eigenlijke woning”, een *zònder* een dak, dient enkel voor de fopperij. Ziedaar de logische redeneering, die zelfs van een nestuithaler verwacht mag worden en die er hem ongetwijfeld van zal terug houden, een vergeefsche klimpartij naar het „fopnest” te ondernemen.

Is deze fopperij niet tē doorzichtig, om werkelijk als zoodanig beschouwd te worden? En is de waarschijnlijkheid niet groot, dat menschelijke waarnemers hier naar wat al te specifiek „menschelijke” motieven hebben gezocht, ten einde op eenigszins aannemelijke wijze, het onbegrepen handelen der eksters te verklaren?

Er is echter meer, dat mij iet of wat sceptisch gezind tegenover de fopnesten-theorie doet zijn.

Vooraf ga de opmerking, dat niet alleen eksters, maar ook sommige andere vogels als Winterkoning, *Troglodytes troglodytes* (L.), Zanglijster, *Turdus philomelos* Br., Merel, *Turdus merula* L. en sommige *Sylvia*-soorten, behalve hun broednest, nog andere, veelal gedeeltelijk voltooide, nesten bouwen, die zij echter geenszins betrekken.

Er is evenwel een opmerkelijk verschil; bouwen laatstgenoemde vogels, de, naar onze menschelijke opvatting, overbodige nesten in 't begin der broed-campagne ¹⁾, de eksters beginnen er pas mede als ze jongen hebben.

1) Beschouwen we de voortplantings-periode der vogels als te zijn samengesteld uit, hoofdzakelijk vijf, in constante regelmaat op elkaar volgende, deels instinctieve, deels reflectorische, voortgezette, handelingen (n l. 1 nestbouw, 2 bevruchting, 3 eier-vorming en -afscheiding, 4 eierbebroeding, 5 jongenverzorging), dan is het feit, dat sommige vogelsoorten, zonder dat stoornis plaats had, meer dan één nest maken, te verklaren, als het gevolg van een niet voldoende uitgewerkt nestbouw-instinct, dat de individuën van bepaalde vogelsoorten tot meerdere werkzaamheid aanzet, dan voor den bouw van één nest gevorderd wordt, en dat eerst gedurende het bouwen aan een tweede nest, voldoende bevrediging vindt, ofwel eerst dan verdrongen wordt, door de — meestal na vooraf plaats gehad hebbende parings-actie — noodzakelijk volgende reflex-handeling van den eieren-afzet.

Tweemaal was ik in staat dit waar te nemen: In den zomer van 1905 te Ede en in dien van 1908 te Bennekom. Beide keeren lag het eksternest in den tuin van zéér nabijwonende overburen, zoodat ik het dagelijks, zonder moeite, kon waarnemen. Toen er, op 't eind van Mei en in 't begin van Juni, reeds sinds eenigen tijd jonge eksters in het nest lagen, zag ik, dat de oude vogels takken gingen sleepen in den top van een boom bij ons in den tuin. Een week lang ongeveer, werkten beide vogels, op ongezette tijden, aan het nieuwe nest; daarna zag ik ze er niet meer bij terug. In beide gevallen waren de nesten redelijk goed afgewerkt en van binnen eenigszins gevoerd met zachte stof; maar de beschuttende kap ontbrak er aan, en eieren kwamen er, zooals ik wel verwachtte, nimmer in te liggen. Eksters behooren dan ook tot de vogels, die slechts één broedsel 's jaars maken.

Nu heb ik bij vogels, die twee maal per jaar plegen te broeden, herhaaldelijk opgemerkt, dat het vrouwtje, reeds lang vóór haar jongen uit het eerste broedsel volwassen waren, alweer aan het tweede nest begon te werken. Waren de jongen zóóver, dat ze het nest konden verlaten, dan lagen er in het nieuwe nest reeds meerdere eieren. Éénmaal zelfs nam ik waar, dat het vrouwtje (het geval betrof een Roodborstje) alweer te broeden zat op haar voltallig tweede legsel, juist op den dag, dat hare jongen uit het oude nest uitvlogen. De man mocht dan met de jongen optrekken.

Bij de meeste vogelsoorten, die een tweede broedsel groot brengen, gaat het ongeveer op deze wijze, wil ik aannemen; van de Gekraagde roodstaart, *Phoenicurus phoenicurus* (L.), het Roodborstje, *Erithacus rubecula* (L.), de Koolmees, *Parus major* L. en de Grauwe vliegenvanger, *Muscicapa grisola* L., heb ik het meer dan eens waargenomen.

Hoe verklaren we echter het feit, dat de eksters, hoewel ze slechts eenmaal per jaar broeden, toch een tweede, zij 't ook niet geheel voltooid, nest bouwen?

Het lijkt me het meest waarschijnlijk, dat hier aan een verschijnsel van hereditairen aard moet worden gedacht. De eksters zullen, veronderstel ik, in overoude tijden, toen de omstandigheden daarvoor gunstiger waren, twee broedsels per jaar hebben groot gebracht. Wellicht zijn er later dwingende oorzaken voorgekomen, waardoor ze hun tweetal broedsels 's jaars tot één hebben moeten beperken. Sinds menschen-heugenis is zulks nu al het geval, maar het half-voltooid tweede nest zou dan nog steeds te beschouwen zijn als

een overblijfsel uit, en tevens eene herinnering aan, den oertijd toen ook de eksters twee maal 's jaars tot broeden kwamen.

Deze verklaring, die ik van den posterieuren nestbouw der eksters meen te moeten geven, mag niet algemeen bevredigen, ze verdient mogelijk toch eenige aandacht en zal, althans bij hem, die niet langer in staat is tot den anthropomorphischen kijk op het handelen der vogels, wellicht eenige approbatie mogen ondervinden.

De fopnesten-verklaring lijkt mij in ieder geval onhoudbaar, omdat zij een grooter bewust-combinatievermogen in de eksters onderstelt, dan waartoe eenige vogel in staat mag geacht worden.

Mededeelingen uit „Artis”.

Dr. C. KERBERT schreef ons dato 9 April 1912:

„Verleden jaar werden bastaarden gekweekt tusschen *Chenalopea aegyptiacus* ♂ en *Branta dispar* ♀. De broedduur kon helaas niet worden nagegaan, althans niet met volkomen zekerheid. De kuikens, die in hun jeugdkleed er typisch casarca-achtig, als berg-eenden, uitzagen, komen thans op kleur en gelijken veel op *Branta dispar*, doch zijn veel fijner gestreept.

Evenals verleden jaar broeden wij ook nu weder met *Cygnus musicus*. Verleden jaar viel de broedtijd van Juni tot Juli, precies viel toen niets op te geven. Twee werden geboren en groot gebracht. Thans heeft het wijfje op 2, 4, 6 en 8 April eieren gelegd. De man bewaakt het nest, het wijfje zit op de eieren. Het nest wordt vaak verlaten, waarna beide vogels in de buurt gaan zwemmen en voedsel zoeken. Zorgvuldig dekt in dit geval het wijfje de eieren weg, takken, stroo, zelfs een stuk hout als dekmateriaal gebruikend. Wij hopen thans in de gelegenheid te zijn broedduur en jeugdkleed eens goed te kunnen waarnemen en nog eenige bijzonderheden omtrent de zorg voor de jongen te kunnen mededeelen.

De verleden voorjaar in ons Vogelpoeltje gezette kwakken, een paar en een enkel exemplaar, zijn weggevlogen. Ik deel u dit even mede voor geval er bij u berichten omtrent waargenomen kwakken mochten inkomen.”

v. O.

Over twee voor Nederland miskende vogelsoorten

DOOR

Dr. E. D. VAN OORT.

Wanneer ik hierbij twee vogelsoorten aan de Lijst der Nederlandsche vogels, die ik in 1908 in de „Notes from the Leyden Museum” publiceerde, toevoeg, doe ik dit alleen op gezag van den grondlegger der kennis van onze vogelfauna, van COENRAAD JACOB TEMMINCK. Door zijn in 1815 verschenen „Manuel d’Ornithologie”, waarvan tusschen 1820 en 1840 een tweede, vermeerderde uitgave het licht zag, heeft deze een grondslag gevormd, niet alleen voor de kennis der Europeesche vogels, maar tevens voor die van Nederland meer in ’t bijzonder. De wetenschap, die TEMMINCK in dit werk neergelegd heeft, is wat ons land betreft, voor het grootste deel, zoo niet uitsluitend, gebaseerd op eigen waarneming; de beschrijvingen der soorten zijn gemaakt naar door hemzelf verzameld materiaal, de mededeelingen omtrent het voorkomen bevatten dat, wat hij uit eigen ondervinding hierover kon mededeelen. Waar het betreft opgave van het voorkomen van zeldzame soorten is het voor meer dan een soort bewezen, dat TEMMINCK’s mededeelingen volkomen betrouwbaar zijn. In 1815 gaf hij als in Nederland waargenomen op *Serinus serinus* en *Lanius minor*; door andere schrijvers over Nederlandsche vogels, met name SCHLEGEL b.v., werden deze opgaven betwijfeld, ja niet eens vermeld. Latere waarnemingen hebben echter, hetgeen TEMMINCK over deze soorten zeide, bevestigd. Hetzelfde geval heeft zich voorgedaan bij *Xema sabinii*, welke soort reeds in 1840 door TEMMINCK voor ons land vermeld werd, doch niet eerder dan 1892 door beoefenaars der Nederlandsche ornithologie weder in de lijst van onze vogels werd opgenomen, toen een exemplaar bij Hoek van Holland geschoten werd.

Ik wil thans de aandacht vestigen op twee andere vogelsoorten, door TEMMINCK als in Nederland waargenomen vermeld, maar door de Nederlandsche ornithologen niet in de lijst van vogels opgenomen. Op gezag van TEMMINCK moeten deze soorten zonder eenig voorbehoud in de lijst vermeld worden.

In 1815 vermeldde TEMMINCK, dat de Ivoormeeuw, *Pagophila eburneus* (Phipps) door hem in Nederland was waargenomen; in zijn Manuel p. 498 zegt hij woordelijk: „Je ne connois cet oiseau que dans son plumage d'été; le seul individu vu par moi, et que j'ai tué au printems sur nos côtes, étoit tout blanc.” en op p. 499 voegt hij nog toe: „accidentellement sur les côtes de Hollande”. Waar dit voorwerp gebleven is, is helaas niet bekend. Uit de wijze van mededeeling zou men kunnen opmaken, dat het exemplaar, om welke redenen ook, niet geprepareerd is geworden, en dus geen deel uitmaakte van de verzameling opgezette vogels, die TEMMINCK in 1820 aan het Rijk verkocht, en die de basis vormde van het tegenwoordige Rijks Museum van Natuurlijke Historie. Deze meeuwsoort, die de grootte heeft van de Kleine zeemeeuw, is in het volkomen kleed geheel wit, met gelen, aan de basis groenachtigen snavel, een rooden oogrand en zwarte pooten; jonge dieren zijn wit, met donkergrijze vlekken op de rugzijde, en met keel en kopzijden van deze zelfde kleur. Zij bewoont het hoogste noorden der beide werelddeelen en wordt zelden in zuidelijker breedten aangetroffen; in Europa is zij zeldzaam waargenomen in Scandinavië, in Denemarken, in Engeland, in Noordwest-Duitschland, in Noord-Frankrijk en in Zwitserland.

Ook van de Noordamerikaansche *Bartramia longicauda* (Bechstein) is door TEMMINCK in 1820 in de tweede uitgave van zijn Manuel (seconde partie, p. 650) vermeld, dat een voorwerp door hem geschoten werd in ons land. Dit voorwerp is eveneens niet meer aan te wijzen; onmogelijk is het niet, dat een van de beide voorwerpen in het Leidse Museum, door SCHILEGEL vermeld in den Catalogus der Scolopaces als *Actitis bartramius* nos. 7 en 8, „étiquetés par feu TEMMINCK comme ayant été tués en Europe”, het bewuste exemplaar is. TEMMINCK zegt van het door hem geschoten voorwerp: „Ce rare oiseau, dont je n'ai rencontré qu'une seule fois un individu sur nos côtes, a été tué en automne”; omtrent het voorkomen in Europa zegt hij verder: „De passage, très-accidentellement en Allemagne et en Hollande”. Deze strandlooper gelijkt wel iets op een wijfjes-kemphaan, heeft een even korten snavel, doch een dubbel zoo langen, bruingrijzen, van zwarte dwarsbanden voorzien staart. Hij bewoont Noord-Amerika, en werd eenige malen, hoewel steeds zeldzaam, in Europa waargenomen, het meest nog in Engeland.

Leiden, Maart 1912.

Resultaten van het ringonderzoek van het Rijks Museum te Leiden.

DOOR

Dr. E. D. VAN OORT.

In aansluiting aan mijne mededeeling over het ringen van in het wild levende vogels in Nederland, verschenen in het Jaarboekje der Nederlandsche Ornithologische Vereeniging n°. 8, 1911, p. 12 e. v., geef ik hier weder een lijst van geringde vogels, waaromtrent ik sedert bericht heb ontvangen.

Het ringonderzoek ter verkrijging van gegevens omtrent het trekken en het zich verplaatsen, en ook omtrent den leeftijd, van in ons land in het wild voorkomende vogels mag zich reeds in de belangstelling van velen verheugen. Medewerking van meerdere personen is echter zeer gewenscht. Zij, die aan dit onderzoek willen medewerken, worden verzocht de aanvragen om toezending van ringen, met vermelding van de vogelsoorten waarvoor zij de ringen gebruiken willen en van het benodigde aantal ringen, tot mij te richten. De ringen worden kosteloos verstrekt; een gebruiksaanwijzing wordt steeds bijgevoegd.

Alle in het wild in ons land levende soorten komen voor de ringproeven in aanmerking; speciaal vestig ik hier de aandacht op eenige soorten, die van zeer veel belang zijn, maar tot heden nog slechts in klein aantal geringd zijn, te weten: ooievaar, reigers, kievit, houtsnip, watersnip, gierzwaluw, lijsters (zoowel de hier broedende, als vooral ook de doortrekkende), spreeuw (vooral doortrekkers), bonte kraai, boerenzwaluw en huiszwaluw.

Aan allen, die reeds hunne medewerking aan het onderzoek verleenden, zij het mij vergund een woord van dank te brengen.

Van de volgende soorten werd mij bericht van waarneming, al of niet met toezending van vogel of ring, gemeld:

Wilde eend (*Anas boschas*), allen geringd door den Heer A. MAN IN 'T VELD, behalve n°. 471, die door den Heer F. LIEFTINCK te Groningen geringd werd.

- Nummer 348, geringd te Ellemeet op Schouwen (Z.) 28 Juli 1911; begin November 1911 in de eendenkooi te Ellemeet gevangen. Berichtgever de Heer A. MAN IN 'T VELD te Ellemeet.
- 357, geringd te Ellemeet 13 Augustus 1911; begin Maart 1912 in de eendenkooi te Ellemeet gevangen. Berichtgever als voren.
- 362, geringd te Ellemeet 28 Juli 1911; 6 December 1911 in de kooi te Ellemeet gevangen. Berichtgever als voren.
- 368, geringd te Ellemeet 28 Juli 1911; begin Maart 1912 in de eendenkooi te Ellemeet gevangen. Berichtgever als voren.
- 372, geringd te Ellemeet 28 Juli 1911; 26 November 1911 in de eendenkooi te Ellemeet gevangen. Berichtgever als voren.
- 373, geringd te Ellemeet 28 Juli 1911; tusschen 23 en 28 December 1911 in de eendenkooi te Ellemeet gevangen. Berichtgever als voren.
- 376, geringd te Ellemeet 28 Juli 1911; tusschen 23 en 28 December 1911 in de eendenkooi te Ellemeet gevangen. Berichtgever als voren.
- 379, geringd te Ellemeet 28 Juli 1911; in Januari 1912 in de eendenkooi te Renesse op Schouwen (Z.) gevangen. Berichtgever als voren.
- 385, geringd te Ellemeet 28 Juli 1911; begin Maart 1912 te Ellemeet gevangen. Berichtgever als voren.
- 405, geringd te Ellemeet 28 Juli 1911; tusschen 23 en 28 December 1911 in de kooi te Ellemeet gevangen. Berichtgever als voren.
- 412, geringd te Ellemeet 13 Augustus 1911; tusschen 23 en 28 December 1911 in de kooi te Ellemeet gevangen. Berichtgever als voren.
- 422, geringd te Ellemeet 13 Augustus 1911; begin November 1911 in de kooi te Ellemeet gevangen. Berichtgever als voren.
- 439, geringd te Ellemeet 28 Juli 1911; begin November 1911 in de kooi te Ellemeet gevangen. Berichtgever als voren.
- 441, geringd te Ellemeet 13 Augustus 1911; begin No-

- vember 1911 in de eendenkooi te Ellemeet gevangen. Berichtgever als voren.
- Nummer 448, geringd te Ellemeet 13 Augustus 1911; 31 Januari 1912 geschoten te Kerkwerve op Schouwen (Z.). Berichtgever de Heer F. VAN DER BOUT te Zonnemaire.
- 449, geringd te Ellemeet 13 Augustus 1911; tusschen 23 en 28 December 1911 in de kooi te Ellemeet gevangen. Berichtgever de Heer A. MAN IN 'T VELD.
- 450, geringd te Ellemeet 13 Augustus 1911; in Januari 1912 te Ellemeet gevangen. Berichtgever als voren.
- 471, geringd Drentsche A bij de Punt (Dr.); geschoten eind Augustus 1911 op dezelfde plaats. Berichtgever de Heer F. LIEFTINCK te Groningen.
- 4008, geringd te Ellemeet 13 Augustus 1911; tusschen 23 en 28 December 1911 te Ellemeet gevangen. Berichtgever de Heer A. MAN IN 'T VELD.
- 4011, geringd te Ellemeet 15 September 1911; geschoten 2 Maart 1912 te Duivendijke op Schouwen (Z.). Berichtgever de Heer M. J. GAST te Duivendijke.
- 4015, geringd te Ellemeet 15 September 1911; geschoten 4 Februari 1912 te Aubigny-au-Bac, Noord-Frankrijk. Berichtgever de Heer A. FRANÇAIX te Aubigny-au-Bac.
- 4017, geringd te Ellemeet 15 September 1911; geschoten 23 October 1911 bij Veere (Z.). Berichtgever de Heer G. R. PECK te Veere.
- 4028, geringd te Ellemeet 15 September 1911; 8 of 9 Januari 1912 in een eendenkooi onder Willemsdorp (Z.-H.) gevangen. Berichtgever de Heer C. J. SCHRAM te Sliedrecht.
- 4029, geringd te Ellemeet 15 September 1911; begin Maart 1912 te Ellemeet gevangen. Berichtgever de Heer A. MAN IN 'T VELD te Ellemeet.
- 4034, geringd te Ellemeet 10 September 1911; geschoten 4 Februari 1912 te Gravelines (Pas-de-Calais), Noord-Frankrijk. Berichtgever de Heer VICTOR PIERRET te Licques.
- 4036, geringd te Ellemeet 10 September 1911; begin Maart 1912 te Ellemeet gevangen. Berichtgever de Heer A. MAN IN 'T VELD.
- 4038, geringd te Ellemeet 10 September 1911; in Januari 1912 te Ellemeet gevangen. Berichtgever als voren.

- Nummer 4039, geringd te Ellemeet 10 September 1911; tusschen 23 en 28 December 1911 in de kooi te Ellemeet gevangen. Berichtgever als voren.
- 4045, geringd te Ellemeet 10 September 1911; tusschen 23 en 28 December 1911 in de kooi te Ellemeet gevangen. Berichtgever als voren.
- 4058, geringd te Ellemeet 15 September 1911; begin November 1911 in de kooi te Ellemeet gevangen. Berichtgever als voren.
- 4059, geringd te Ellemeet 15 September 1911; begin November 1911 te Ellemeet gevangen. Berichtgever als voren.
- 4093, geringd te Ellemeet in December 1911; begin Maart 1912 te Ellemeet gevangen. Berichtgever als voren.

Wintertaling (*Nettion crecca*).

- 1982, geringd te Ellemeet 28 Juli 1911, door den Heer A. MAN IN 'T VELD; tusschen 7 en 13 Januari 1912 gevangen te Abbotsbury, Weymouth, Dorset, Zuid-Engeland. Berichtgever de Heer ILCHESTER te Dorchester.

Zilvermeeuw (*Larus argentatus*), geringd door den Heer Dr. J. J. BLANKSMA te Amsterdam.

- 400, geringd te Callantsoog (N.-H.) 2 Juli 1911, als nestjong; ongeveer 22 November 1911 geschoten te Le Crotoy (Somme), Noord-Frankrijk. Berichtgever de Heer H. GROUSILLIAT te Le Crotoy.
- 464, geringd te Callantsoog 2 Juli 1911, als nestjong; 7 Januari 1912 gevangen in den Anna Paulownapolder (N.-H.). Berichtgever de Heer VAN STIPRIAAN, aldaar.
- 470, geringd te Callantsoog 2 Juli 1911, als nestjong; 8 Februari 1912 geschoten te Rijnsburg (Z.-H.). Berichtgever de Heer A. DE MOOY JR., aldaar.
- 493, geringd te Callantsoog 9 Juli 1911, als nestjong; geschoten 24 November 1911 bij den Helder.
- 518, geringd te Callantsoog 9 Juli 1911, als nestjong; dood aan het strand te Katwijk gevonden op 3 December 1911. Berichtgever de Heer M. OUWEHAND.

- Nummer 521, geringd te Callantsoog 9 Juli 1911, als nestjong; geschoten 25 December 1911 aan het Noordzeestrand bij den Helder.
- 527, geringd te Callantsoog 9 Juli 1911, als nestjong; eind Augustus 1911 bij Texel geschoten.
- 532, geringd te Callantsoog 9 Juli 1911, als nestjong; eind Augustus 1911 bij Texel geschoten.
- 1940, geringd te Callantsoog 2 Juli 1911, als nestjong; 25 December 1911 gevangen bij Boulogne sur Mer, N. W.-Frankrijk. Berichtgever de Heer FÉLIX VALETTE te Boulogne sur Mer.

Kokmeeuw (*Larus ridibundus*), geringd door den Heer A. MAN IN 'T VELD.

- 644, geringd te Kerkwerve op Schouwen (Z.) 18 Juni 1911, als nestjong; begin Februari 1912 dood gevonden bij Southampton, Zuid-Engeland. Berichtgever de Heer J. HAYTER in een bericht in „Cage Birds” van 17 Februari 1912, hetwelk mij toegezonden werd door den Heer PH. GOSSE te Beaulieu en ook door den Heer H. F. WITHERBY te Londen.
- 665, geringd te Kerkwerve 18 Juni 1911, als nestjong; geschoten 4 Februari 1912 te Marcourt, 3 KM. van St. Quentin, Noord-Frankrijk. Berichtgever de Heer G. AUGNET te St. Quentin.
- 666, geringd te Kerkwerve 18 Juni 1911, als nestjong; 29 October 1911 dood gevonden langs de Nieuwe Merwede, provincie Zuid-Holland. Berichtgever de Heer W. BOOT te Dordrecht.
- 704, geringd te Ellemeet 25 Juni 1911, als nestjong; 3 Januari 1912 gevangen bij Gibraltar, Zuid-Spanje. Berichtgever de Heer F. H. SOMERS-GARDNER te Gibraltar door toezending van een bericht uit de „Gibraltar Chronicle” van 4 Januari 1912 aan de redactie van het Engelsche tijdschrift „Nature”, die het weder naar den uitgever van „British Birds” zond, van wien ten slotte het Museum te Leiden het bericht ontving.
- 2246, geringd te Kerkwerve 2 Juli 1911, als nestjong; geschoten in November 1911 in de baai van de Somme,

N. W.-Frankrijk. Berichtgever de Heer MORLOTE te Parijs door mededeeling van een bericht in „Le Chasseur français”.

- Nummer 2610, geringd te Kerkwerve 2 Juli 1911, als nestjong; 17 December 1911 geschoten te Seixal bij Lissabon, Portugal. Berichtgever de Heer W. C. TART te Oporto.
- 2630, geringd te Kerkwerve 2 Juli 1911, als nestjong; 5 November 1911 geschoten in de baai van de Somme bij Le Crottoy, N. W.-Frankrijk. Berichtgever de Heer L. MALLIEUE te Le Crottoy.

Vischdiefje (*Sterna fluviatilis*).

- 1877, geringd te Kerkwerve 2 Juli 1911, als nestjong, door den Heer A. MAN IN 'T VELD; 20 Augustus 1911 geschoten in de baai van de Somme, N.W.-Frankrijk. Berichtgever de Heer STENNE CHOQUET te Bapaume.

Koolmees (*Parus major*).

- 1403, geringd te Ede 26 November 1911 door den Heer J. L. F. DE MEYERE; 3 Januari 1912 op de plaats van ringen dood gevonden. Berichtgever de Heer J. L. F. DE MEYERE.

Pimpelmees (*Parus coeruleus*).

- 7546, geringd te Ede 22 Februari 1912 door den Heer J. L. F. DE MEYERE; 14 Maart 1912 te Ede dood gevonden. Berichtgever de Heer M. VAN HOOGENHUYZE te Ede.

De Heer J. L. F. DE MEYERE te Ede berichtte mij verder dat verschillende door hem dezen winter geringde meezen en lijsters na korter of langer tijd werden teruggevangen op dezelfde plaats, sommige voorwerpen zelfs herhaaldelijk. Ook de Heer C. H. F. KROON te Amsterdam ving door hem geringde vogels, een bastaard-nachtegal en een bonte kraai, na eenigen tijd weder op dezelfde plaats voor de tweede maal.

Leiden, 31 Maart 1912.

Een uniek exemplaar van „Schlegel — De Vogels van Nederland”

DOOR

Dr. E. D. VAN OORT.

Eenigen tijd geleden werd door den Heer J. P. TRAP, zoon van wijlen den Heer P. W. M. TRAP, te Leiden een zeer kostbaar exemplaar van het werk van H. Schlegel — de Vogels van Nederland aan de Bibliotheek van 's Rijks Museum van Natuurlijke Historie ten geschenke aangeboden. Aan een het geschenk begeleidend schrijven gericht aan den Heer Directeur is het volgende ontleend: „Werd onlangs het Genootschap Natura Artis Magistra eigenaar van de collectie potlood-teekeningen door den auteur van bovengenoemd werk vervaardigd, welke teekeningen wel in hoofdzaak naar het Leidsche Museum-materiaal ontworpen zullen zijn, mij komt het voor dat het hierbij gaande exemplaar eigenaardig in het door U beheerde Museum te huis behoort. De platen toch, die dit werk versieren, werden door den auteur eigenhandig op steen gebracht, wat de vogels zelve aangaat. De Heer G. J. Bos, kunstschilder en lithograaf te dezer stede, teekende daarbij de landschapjes en verdere entourage. Was de teekening aldus gereed gekomen dan werden vóór het letteren van den steen enkele proeven getrokken en werd één ex. daarvan door den auteur gekleurd om als model te dienen bij het kleuren van de oplaag. Die gekleurde modellen zijn de platen, die in het hierbij gevoegde exemplaar voorkomen en geven daaraan m. i. de grootste waarde”.

Een ieder zal het met den Heer TRAP eens zijn, dat dit kostbaar exemplaar in geen inrichting beter op zijn plaats is, dan in die, waarin en waaraan het boek van SCHLEGEL voor het grootste deel zijn ontstaan te danken heeft.

Misschien is het voor velen niet onbelangrijk hierbij te vermelden, dat het werk, in de jaren 1854—1858 uitgegeven door wijlen den

Heer P. W. M. TRAP, oorspronkelijk verschenen is in 45 afleveringen, ieder inhoudende 8 platen, tegen den prijs van *f* 1.— per stuk, en 1 aflevering van 2 platen, berekend tegen 25 cent. De tekst verscheen het laatst en werd voor den prijs van *f* 9.— in den handel gebracht. Het geheele werk kostte alzoo *f* 54.25; thans betaalt men antiquarisch voor een goed exemplaar bijna het dubbele bedrag.

Het aantal der platen tot dit werk behoorend bedraagt, zooals bekend, 362; echter zijn er feitelijk 363 platen verschenen, daar plaat 259, die het oude ♂ van den Kraanvogel voorstelt, uitgegeven werd ter vervanging van een vroeger verschenen plaat, die een jongen vogel van deze soort moest voorstellen. Deze laatste plaat, die niet geheel natuurgetrouw is, ontbreekt aan het meerendeel der exemplaren, die ik zag, en jammer genoeg, ook aan de bovenvermelde kleurmodellen.

Kort na het compleet worden verkocht de Heer P. W. M. TRAP de nog voorhandene exemplaren van het werk aan den Heer D. NOOTHOVEN VAN GOOR te Leiden, die het boek voorzag van een nieuw titelblad zonder jaartal, en het verder als eigen uitgave exploiteerde.

Leiden, April 1912.

Een Bastaardarend in Juni in Nederland geschoten.

Hoewel de hiervolgende waarneming reeds verleden jaar in Juni gedaan werd, deel ik haar, omdat het een zeldzame gast betreft, hier nog mede. Dr. KERBERT berichtte mij eerst onlangs dat het genootschap „Natura Artis Magistra” te Amsterdam van den Heer R. BARON VAN HARINXMA THOE SLOOTEN een wijffe van *Aquila clanga* Pallas ten geschenke kreeg, dat begin Juni 1911 te Beetsterzwaag (Fr.) werd geschoten. Deze soort werd slechts een paar malen in ons land waargenomen. De tijd van voorkomen van dit voorwerp is interessant; de andere vangsten vielen voor in het najaar, October en November.

VAN OORT.

Boekbespreking

DOOR

Dr. J. BÜTTIKOFER.

A. A. VAN PELT LECHNER: »Oologia Neerlandica». De eieren der in Nederland broedende vogels, met afbeeldingen in kleurendruk, direct naar voorwerpen uit de verzameling van den schrijver vervaardigd.

's Gravenhage, MARTINUS NIJHOFF 1910.

Onder den bovengenoemden titel heeft onze beste kenner der eieren van Nederlandsche vogels een werk geschreven, dat alle aanspraak kan maken, om in dit tijdschrift met den grootsten lof aangekondigd en besproken te worden.

Tot heden heeft een Nederlandsch eierwerk, met goede beschrijvingen en afbeeldingen der eieren van alle onze broedvogels, ten eenenmale ontbroken, zoodat dit werk door alle Nederlandsche Ornithologen en vooral door diegenen die zich meer speciaal met de studie der vogeleieren bezig houden, met warmte zal worden begroet.

De leidende gedachte van den auteur was, om met weglating van alle onnoodige ballast, een werk te leveren, dat zoowel door tekst als illustraties een beknopt, maar duidelijk begrip geeft van de eieren der in ons land broedende vogelsoorten. En daarin is de auteur dan ook in hooge mate geslaagd.

Elke plaat bevat de afbeeldingen van eieren van een enkele vogelsoort, en deze eieren zijn, zoowel wat de typische vorm als de afwijkingen betreft, met veel zorg zoodanig gekozen, dat zij een juist begrip van het karakter van de soort weten te geven. Tegenover iedere plaat staat de daarop betrekking hebbende tekst met eene beknopte schematische beschrijving, waarin kleur, vlekking, afmetingen, gewicht en textuur der schaal, vorm, aantal, nest en neststand, broedtijd en duur der bebroeding worden aangegeven.

Bovendien wordt bij de omvangrijkere vogelfamiliën bij wijze van inleiding allerlei wetenswaardigs verteld over de onderlinge ver-

houdingen der soorten, berustend op kleur en structuur der eischaal enz., waarbij duidelijk blijkt, met welke zorg de kundige auteur de zeer omvangrijke oologische literatuur voor dit werk heeft geraadpleegd.

Het werk wordt volgens de aankondiging van den uitgever geraamd op circa 200 platen met ± 600 gekleurde en 60 ongekleurde afbeeldingen met den erbij behoorenden tekst. De eerste aflevering, met 7 platen, bevattende de familiën Corvidae en Oriolidae, verscheen reeds in December 1910, terwijl de tweede aflevering, bevattende de familiën Laniidae tot en met Columbidae, met 43 platen, in September 1911 het licht heeft gezien.

De uitvoering van het werk is in alle opzichten goed verzorgd en laat, zoowel wat papier, druk, als platen betreft, niets te wenschen over. Daarbij mag er in het bijzonder op worden gewezen, dat de tint van den achtergrond zoodanig gekozen is, dat de kleuren der eieren er voordeelig op uitkomen.

De prijs van het geheele werk, bij inschrijving op f 62.50 gesteld, is thans, na het verschijnen der eerste aflevering, op f 75.— gebracht.

Er behoort niet het minst ook voor den uitgever, een zekere moed toe om een betrekkelijk kostbaar werk als dit te publiceeren, terwijl men reeds te voren weet, dat bij zulk een werk, geschreven in de Nederlandsche taal, met het oog op het geringe aantal Nederlandsche oologen en liefhebbers van dit speciale vak in geen geval op een grooten afzet mag worden gerekend.

Des te meer moeten wij dus den auteur en den uitgever dankbaar zijn, dat zij dit werk hebben aangedurfd en het op de meest onbekrompen wijze hebben uitgevoerd.

Rotterdam, April 1912.

ARDEA

Tijdschrift

der

Nederlandsche Ornithologische Vereeniging.

Jaargang I.

JULI 1912.

Aflevering 2.

Resultaten van het ringonderzoek van het Rijks Museum te Leiden

DOOR

Dr. E. D. VAN OORT.

Omtrent het terugvinden van geringde vogels ontving ik sedert mijn vorige opgave (*Ardea* 1912, p. 31) eenige interessante berichten.

Kokmeeuw (*Larus ridibundus*).

Nummer 671, geringd te Ellemeet op Schouwen 25 Juni 1911 door den Heer A. MAN IN 'T VELD, als oude vogel; in Mei 1912 op dezelfde plaats broedend waargenomen. De vogel werd levend gevangen en weder vrijgelaten. Berichtgever de Heer A. MAN IN 'T VELD.

- 715, geringd te Ellemeet 25 Juni 1911 door denzelfde, als nestjong; 4 Februari 1912 geschoten te Marsillargues, dep. Hérault, Zuid-Frankrijk. Berichtgever de Heer GALIEN MINGAUD, Conservateur du Muséum d' Histoire naturelle te Nimes, die mij ring en poot toezond.
- 790, geringd te Kerkwerpe op Schouwen 25 Juni 1911 door denzelfde, als nestjong; 6 Januari 1912 geschoten

bij Badajoz, W. Spanje, bij de grens van Portugal. Berichtgever de Heer V. JOSÉ BERTOLÁ te Badajoz, Spanje.

Groote stern (*Sterna cantiaca*).

- 1560, geringd te Kerkwerf op Schouwen, 25 Juni 1911 door den Heer A. MAN IN 'T VELD, als nestjong; eind November of begin December 1911 geschoten te Anyako, ± 10 K.M. van Keta, Goudkust, W. Afrika. Berichtgever de Missionaris der Norddeutschen Missionsgesellschaft te Keta. „Ihnen wäre ich sehr dankbar“, schreef mij de genoemde Missionaris „wenn Sie mir kurz mitteilen könnten, um was es sich handelt, damit ich den Eingeborenen hier Aufklärung geben kann. Sie haben die merkwürdige Tatsache, dass der Ring an dem Vogel sei, sehr abergläubisch aufgefasst“. Ik heb ervoor gezorgd dat de noodige opheldering aan de inboorlingen gegeven is kunnen worden. Zoo kan zelfs ons ringonderzoek bijdragen de herinnering aan Nederland levendig te houden bij „de verstooten landskinderen“ van de Goudkust — om DR. HENDRIK P. N. MULLER's woorden te gebruiken — aan Engeland prijs gegeven in 1872 door een onwaardige vertegenwoordiging van het Nederlandsche volk.

Koolmees (*Parus major*).

- 1489, geringd te Axel (Z.) 31 Mei 1911 door den Heer J. C. BOM, Arts aldaar, als broedend ♀; dit voorwerp broedde in April 1912 in hetzelfde broedblok als in 1911. De vogel werd levend op het nest gevangen en weder vrijgelaten. Berichtgever de Heer J. C. BOM.

In verband met dezen winter door hem geringde meezen schrijft de Heer J. L. F. DE MEYERE te Ede mij het volgende: „Van de vogels, die ik in den afgelopen winter ringde, zijn er eenige ook bij mij blijven nestelen. Van de koolmeezen nos. 1408 en 1410 ¹⁾ en van de merels 1234 en 1239 ²⁾. Een paartje

1) Geringd 22 en 14 November 1911 te Ede.

2) Geringd 26 November 1911 te Ede.

pimpelmeezen vertoonen ook beide een ringetje; een ervan draagt no. 7521 ¹⁾. De andere heb ik nog niet kunnen bemachtigen. Bovendien ving ik 29 April een koolmees no. 1417, geringd 11 November 1911, en bracht een tuinman mij 22 Mei een koolmees no. 1402, geringd 26 November 1911, die door hem in een broeikas was gevangen. Deze tuinman woont \pm 5 minuten van mij vandaan. De meezen schijnen dus, gedeeltelijk althans, te broeden op dezelfde plaatsen, waar zij 's winters voorkomen. Een glanskop-zwartkopmees, die in een nestkastje aan den Stationsweg nestelt, draagt ook een ringetje, dat stellig evenzeer door mij aangelegd is".

Spreeuw (*Sturnus vulgaris*).

- 1035, geringd te Nijkerk (G.) 24 Mei 1911 door den Heer M. M. VAN ESVELD, als nestjong; 3 Juli 1912 geschoten te Hoevelaken (G.). Berichtgever de Heer A. VAN DROFFELAAR te Hoevelaken.
- 1065, geringd te Oegstgeest (Z.-H.) 25 Mei 1911 door de Heeren C. J. VAN DER KLAUW en J. C. WÄKERLIN, als nestjong; 22 April 1912 als broedend voorwerp (♀ met broedplek) doodgevonden te Oegstgeest. Berichtgever de Heer C. GORREE, aldaar.

Leiden, 15 Juli 1912.

1) Geringd 24 Januari 1912 te Ede.

Iets over de Kwartelvangst in Noord-Egypte

DOOR

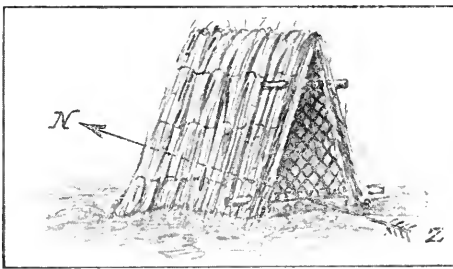
J. H. JURRIAANSE.

Het is een bekend, en ik meen een nog niet verklaard feit, dat trekvogels, op hunne groote tochten niet gemakkelijk in eene verkeerde richting geraken, maar als het ware op een goed werkend kompas zeilend, in vrijwel rechte lijn, op hun doel afstevnen.

Als een merkwaardig voorbeeld kan ik hier de kwartels noemen.

Deze vogels bereiken gedurende hun trek naar het zuiden in groote zwermen de zuidelijke kusten der Middellandsche zee. Zij schijnen die plaatsen te zoeken, waar vlak terrein hun lage vlucht niet belet. De Nijl-delta is de geliefkoosde landingsplaats; daar worden deze vogels in grooten getale gevangen, en wel op de volgende manier.

Op de uitgestrekte zandvlakten van Noord-Egypte plaatsen de Arabieren, duizenden en duizenden tentjes van stroo en bies. Deze tentjes worden gevormd door een bos riet halverwege om te knakken en de beide einden eenigszins uitgespreid in den grond te steken. Hierdoor krijgt men dus een soort tentje met twee ingangen. De

Egyptische kwartelval.

ingang, of liever uitgang, op het zuiden wordt nu met een stukje ijzergaas afgesloten en de val is gereed.

De uitgestrekte terreinen met deze tentjes bezet, zien er uit als een stuk opgespoten land dat men tegen verstuiven wil bewaren, door daarin bossen stroo te steken.

De kwartels nu, vallen des avonds in groote vluchten op de vlakten en zoeken op hun tocht naar het zuiden dekking, die zij vinden in de tentjes.

Des morgens trachten zij hun reis te vervolgen en willen weer in zuidelijke richting op de wieden, doch vinden de uitgang van hun verblijf versperd door ijzergaas.

Nu komt het merkwaardige en onverklaarbare. De vogel in zijn drang naar het zuiden vergeet eenvoudig de noordelijke ingang, en blijft zóó lang voor het ijzergaas heen en weer scharrelen tot de Arabier hem grijpt, en in zijn mand medevoert om later als een fijn gerecht voor lekkerbekken te dienen.

De drang, steeds in dezelfde richting te trekken, moet wel enorm groot zijn, daar de zeer schuwe kwartel zich zelfs geen tijd gunt in zijn nauw verblijf eens rond te zien en te trachten den ingang te vinden. Neen, zijn kompas wijst naar het zuiden en niets brengt hem uit die richting.

Een van mijn vrienden heeft op mijn verzoek de goedheid gehad, een paar foto's dezer kwartelvallen te maken, welke foto's in het archief der Nederl. Ornithologische Vereeniging kunnen blijven berusten. De afbeelding hierbij afgedrukt is naar een dezer foto's gemaakt.

Hoewel misschien dit stukje meer zou thuis behooren in een Jagerscourant, meende ik het toch in het orgaan der Ned. Ornithologische Vereeniging te moeten bekend maken, omdat het allicht een geringe bijdrage vormt tot de kennis van het instinct van den kwartel.

ENKELE VERSCHILLEN, VAN BIOLOGISCHEN EN VOCALEN
AARD, TUSSCHEN *PARUS PALUSTRIS LONGIROSTRIS* KL.
EN *PARUS ATRICAPILLUS RHENANUS* KL.

DOOR

J. L. F. DE MEYERE.

In Jaarboekje N°. 3 van de Nederlandsche Ornithologische Vereeniging werd door Mr. R. Baron SNOUCKAERT VAN SCHAUBURG het eerst de aandacht gevestigd op het voorkomen in ons land van een drietal verschillende vormen van den vogel, die vóór dien tijd voor een en denzelfden, n.l. de Zwartkopmees, *Parus palustris* L., werd gehouden ¹⁾. Twee ervan zijn vrij gewone vogels ten onzent en moeten beschouwd worden als de inlandsche vertegenwoordigers van twee aparte species: de Glans-zwartkopmees, *Parus palustris* (var. *longirostris*) en de Mat-zwartkopmees, *Parus atricapillus* (var. *rhenanus*). Door de weinig opvallende uiterlijke verschillen van beide soorten was het steeds gewenscht de vogels in handen te hebben om met ontwijfelbare zekerheid de soort te kunnen vaststellen.

„Es ist ein Spiel der Natur, dasz sie (die Mattkopfsumpfmeise) der gewöhnlichen Glanzkopfsumpfmeise, der sie kaum näher verwandt ist, als einer der andern Meisenarten, und mit der sie sich auch nicht vermischt, äusserlich so ähnlich ist“ ²⁾, schreef CHR. DEICHLER van de beide zwartkopmeezen. En deze conclusie komt mij voor, in allen deele juist te zijn.

Het is met de beide soorten zwartkopmeezen dus volkomen hetzelfde gesteld als met b. v. het trio Fitis, Tjiftjaf, Fluiter, of met die andere trits: Boompieper, Graspieper, Duinpieper òf met b. v. de Kleine karekiet en de Boschrietzanger.

1) Mr. R. Baron SNOUCKAERT VAN SCHAUBURG, Over de in Nederland voorkomende vormen van Zwartkopmees en Boomkruiper. Verslagen en Mededeelingen N. O. V. III, pag. 3.

2) CHR. DEICHLER, Zur Kenntnis über beiden Sumpfmeisen. Zeitschrift für Oölogie, VII, 1, (15 April 1897).

Kan men deze vogels niet van zéér nabij waarnemen, dan is het uiterst moeilijk de juiste soort te onderkennen, althans wanneer het vrouwelijke vogels zijn, want de mannelijke vogel behoeft maar enkele tonen van zijn liedje (of wat daar dikwijls voor moet doorgaan) te laten hooren, en hij heeft zich aan dengene, die niet verstoken is van eenige ornithophonognomische kennis, tegelijkertijd geïdentificeerd.

De beide soorten zwartkopmeezen nu, zijn evenzeer heel gemakkelijk, zoowel wat hun zang als wat hun onrustroep betreft, te onderscheiden. Reeds geruimen tijd meende ik van de zwartkopmeezen geluiden te hooren, die in karakter zoozeer uiteen liepen, dat ik ze wel, in verband met mijne bekendheid met twee soorten zwartkopmeezen, aan verschillende vogels moest toeschrijven.

In den afgelopen winter is mijn vermoeden tot zekerheid geworden; onder meer andere had ik beide soorten zwartkopmeesjes op het voederhuisje in den tuin. Tot laat in 't voorjaar heb ik ze bijna dagelijks waargenomen, herhaaldelijk gevangen en weer losgelaten, en nauwkeurig gelet op hun gedrag en hun vocale praestaties.

Beide soorten, de Glanskop zoowel als de Matkop, zijn bij winterdag op het voederhuisje te lokken met hennep en pinda's of Curaçaosche amandelen, welke laatste ik in fijn gesneden stukjes pleeg toe te dienen.

De Glans-zwartkopmees is direct te herkennen aan de gewoonte, dat hij zijn bekje vol voedsel laadt, soms wel vijf à zes hennepzaadjes te gelijk, en er eerst dan, soms een heel eind, mee wegvliegt, wellicht om het voedsel, dat hij niet onmiddellijk gebruikt, op een verborgen plaatsje (z.g. voorraadschuur) te verzamelen. De Matkop vertoont deze eigenaardigheid nimmer, maar bepaalt er zich toe, evenals alle andere meezen, slechts één zaadje te gelijk mede te nemen, dat hij in de naaste omgeving gaat bewerken.

Dit verschillend optreden is zéér kenmerkend en bleek mij steeds een betrouwbaar middel te zijn tot het bepalen van de soort.

De geluids-quaestie is wat ingewikkelder en wat minder gemakkelijk duidelijk te maken; het is toch bijna onmogelijk vogelgeluiden in fonetisch schrift, ook maar bij benadering, weer te geven.

De Mat-zwartkop (*P. atricapillus*) heeft het meest karakteristieke geluid. Zijn onrustroep bestaat uit een uiterst vervelend, klagelijk, bijna zou ik schrijven zanekerig en landziekig, wat lang gerekt neusgeluid, dat hij van drie tot zeven keeren achtereen herhaalt.

het glans-zwartkopmeesje bezig, in een bloeienden appelboom de vruchtbeginsels uit de bloesems te vreten. Toen hij zijn bek vol geladen had, verdween hij in een nesthokje, waar zijn wederhelft te broeden zat. Of de Mat-zwartkop zich ook wel aan bloesemknoppen bezondigt, zou ik niet durven zeggen].

Ede, Juni 1912.

Over het waarnemen van *Coracias garrulus* L.

DOOR

A. A. VAN PELT LECHNER.

Naar aanleiding van hetgeen de Heer Dr. E. D. VAN OORT op pagina 18 in nummer 1 van dit Tijdschrift zegt ter zake een waarneming van Scharrelaars (*Coracias garrulus* L.), die hier te lande in December 1910 zou gedaan zijn, wensch ik mede te deelen, dat ik bij de door mij destijds aan den Heer Dr. VAN OORT gedane opgave steunde op een van den Heer Mr. Dr. R. Baron SNOUCKAERT VAN SCHAUBURG ontvangen bericht, waarin deze mij meldde, dat hij van den waarnemer zoodanige inlichtingen had ontvangen, dat hij niet aarzelde er in zijn jaarlijksch ornithologisch overzicht mededeeling van te doen, hetgeen Baron SNOUCKAERT dan ook gedaan heeft in het 1^e Jaarbericht der „Club van Nederlandsche Vogelkundigen”, pagina 12.

Dat in de door mij aanvankelijk gedane opgave abusievelijk de maand Mei is genoemd, is geen vergissing mijnerzijds, doch spruit voort uit een abuis, begaan door dengene, die mij het eerst het bericht der bewuste waarneming heeft overgebracht.

Arnhem, Mei 1912.

Over de verspreiding van het Korhoen (*Lyrurus tetrrix* (L.)) in Nederland

DOOR

Dr. L. F. DE BEAUFORT.

Van het korhoen, dat geboekt staat als de schuwe bewoner van uitgestrekte heidevelden, zou men kunnen verwachten, dat het, nu de heidevelden alom ontgonnen worden, terrein verliest en in aantal afneemt.

Waar nu het tegengestelde waar is en, zooals bekend is, het korhoen in de laatste 20 jaren zijn verspreidingsgebied in ons land niet onbelangrijk heeft uitgebreid, daar loont het misschien onze aandacht eenige oogenblikken aan de verspreiding van dezen vogel te wijden.

NOZEMAN, HOUTTUYN en SEPP deelen ons in hunne „Nederlandsche Vogelen”, deel II, 1789, op pag. 165, over het voorkomen van het korhoen mede, dat deze soort „naar de grenzen toe van 't Mustersche en van het Graefschap Benthem, in 't Twentsche, Drentsche, en Groningsche land, ook nu en dan in Salland, niet ongemeenzaam, en als een aldaer huishoudende en voortteelende Vogel, wordt aangetroffen.”

BENNET en OLIVIER in hunne „Naamlijst van Nederlandsche Vogels” (1825) p. 321, sommen Groningen, Overijssel, Twenthe en Drenthe op als streken, waarin het korhoen wordt aangetroffen.

SCHLEGEL noemt in zijn beide bekende werken „De vogels van Nederland” (1854—1858) en „De dieren van Nederland”, „Vogels” (1860) geen nieuwe vindplaatsen.

In ALBARDA'S „Aves Neerlandicae” (1897) vinden wij dan op p. 62 omtrent het korhoen: „Op de heidevelden van Groningen, Friesland, Drente, Overijssel en Gelderland broedende. Heeft zich in den laatsten tijd ook in de provincie Utrecht vertoont.” Hier wordt, voor zoover mij bekend, voor de eerste maal gewag gemaakt van een uitbreiding van het gebied van het korhoen en tevens Gelderland voor het eerst vermeld onder de provinciën waarin het korhoen broedende is aangetroffen. Daarmede is nog niet gezegd, dat het korhoen

vroeger in Gelderland ontbrak. In het exemplaar van SCHLEGEL'S „Naamlijst der tot heden in de Nederlanden in wilden staat waargenomen vogels" (Bouwstoffen Fauna Nederland, I, 1853) in de bibliotheek van „Artis" te Amsterdam, vond ik bij het korhoen de door R. T. MATTLAND gemaakte kantteekening: „Om Nijmegen". Deze opgave steunt op voorwerpen, door MATTLAND in de jaren 1835—1839 in de collectie van den heer E. GOOZENWINCKEL gezien. Maar ook op de Veluwe ontbrak het korhoen destijds naar alle waarschijnlijkheid niet. In de jachtboeken, waarin mijn oudoom J. F. DE BEAUFORT aanteekening hield van door hem geschoten wild, vind ik de eerste opgave van geschoten korhoenders in 1830. Ofschoon het jachtveld niet vermeld wordt, is dit vermoedelijk de omtrek van Elspeet geweest, waarheen hij in latere jaren ter korhoenderjacht placht te gaan.

Aan den anderen kant staat vast, dat het korhoen in de laatste 20 jaren in Gelderland zijn gebied heeft uitgebreid. In het Oosten van de provincie, op het landgoed Verwolde, in de gemeente Laren, werden de eerste korhoenders in het jaar 1891 geschoten, zooals mij door Mr. W. H. E. BARON VAN DER BORCH VAN VERWOLDE welwillend werd meegedeeld. In het naburige Holten (Overijssel) werden zij eenige jaren eerder waargenomen.

Ook zijn er aanwijzingen, dat het korhoen op de Veluwe zijn gebied heeft uitgebreid, maar de gegevens zijn nog te vaag en te weinig in aantal om een goed overzicht van deze uitbreiding te kunnen krijgen, speciaal om te kunnen beoordeelen of de invasie van het korhoen in de provincie Utrecht een voortzetting van een beweging in W. richting op de Veluwe is geweest. Wij zeiden reeds dat ALBARDA in 1897 voor het eerst melding maakt van het verschijnen van het korhoen in het Sticht. Nadere opgaven vindt men bij SNOUCKAERT in diens overzicht der voornaamste waarnemingen op ornithologisch gebied 1899—1900¹⁾. De auteur deelt uit eigen ervaring mede in 1897 korhoenders tusschen Maarn en Doorn te hebben waargenomen. In 1899 werden zij tusschen Zeist en Soesterberg gezien en kon ik het broeden dezer soort in de gemeente Leusden constateeren. In het verslag 1900—1901²⁾ doet SNOUCKAERT de mededeeling, dat de heer F. E. BLAAUW korhoenders tusschen Bussum en Hilversum in April 1901 waarnam, waarmede dus voor het eerst het voorkomen in N. Holland werd geconstateerd.

1) *Levende Natuur* V, p. 99 en *Tijdschr. Dierk. Ver.* VI, 1900, p. 273.

2) *Levende Natuur* VI, p. 163 en *Tijdschr. Dierk. Ver.* VII, 1902, p. 39.

In latere verslagen worden geen verdere veroveringstochten van het korhoen meer geboekstaafd, maar in zijn „Avifauna Neerlandica” (1908) zegt SNOUCKAERT van het korhoen op p. 79: „Op de heidevelden van Groningen, Friesland, Drenthe, Overijssel, Gelderland, Utrecht, Noord-Brabant en Limburg broedende. Heeft zich ook in het aan Utrecht grenzend deel van Noord-Holland vertoond (1901).”

Deze opgave vergelijkend met die van ALBARDA in 1897, zou men tot de conclusie komen, dat het korhoen zich in die 11 jaren over N. Brabant en Limburg heeft verspreid. Dit is nauwelijks aan te nemen, ofschoon ik één aanwijzing heb dat het korhoen in Limburg althans niet altijd zijn tegenwoordige verspreiding heeft gehad. Prof. Eug. Dubois was indertijd zoo vriendelijk mij mede te deelen, dat het korhoen zich in N. Limburg voor het eerst ongeveer 1896 vertoonde, en dat het volgens zeggen der jagers uit het O. zou zijn gekomen.

Recapituleerende komen wij tot het resultaat, dat het Korhoen thans ongeveer het geheele diluviale gebied van ons land bewoont, doch dat het deze verspreiding eerst in de laatste 20 jaren heeft gekregen. Met stelligheid kunnen wij zeggen, dat het in die jaren heeft veroverd: de omtrek van Holten in Overijssel, Laren in Gelderland, het N. van Limburg, W.-Utrecht en het Gooi. Vermoedelijk heeft het zich ook op de Veluwe en in Brabant uitgebreid, doch de gegevens ontbreken mij om dit met zekerheid te kunnen beweren.

Stellen wij ons nu de vraag, wat de oorzaak kan zijn dat deze schuwe vogel zich ondanks de toenemende cultuur heeft uitgebreid?

Allereerst diene opgemerkt, dat uitbreiding van het woongebied eener vogelsoort niets vreemds is. Voor ons land behoef ik slechts te wijzen op de zwarte roodstaart en de zanglijster, om nog te zwijgen van de verrassende invasies van het steppenhoen. De oorzaak van zulk een verplaatsing kan van allerhanden aard zijn. Bij de zanglijster zou men geneigd zijn aan overbevolking te denken, die op haar beurt door het verminderen van vijanden kan zijn ontstaan; de geleidelijke westelijke verplaatsing van de zwarte roodstaart daarentegen, zonder dat de vogel op zijn oorspronkelijke standplaats sterk toenam, verlangt een andere verklaring, enz.

Wat nu de verspreiding van het korhoen aangaat, zoo heeft hier wellicht de ontginning der heidevelden een rol gespeeld en wel tegengesteld aan wat men zou verwachten: de ontginningen hebben de uitbreiding van het korhoen in de hand gewerkt.

Het is nl. bekend, dat korhoenders verzot zijn op jonge denne-

knoppen, en, waar juist de laatste jaren zooveel dennenbosschen zijn aangelegd, is het denkbaar, dat de korhoenders daardoor werden aangelokt. In het bovengenoemde bericht over het voorkomen van het korhoen in N. Limburg deelde Prof. DUBOIS mij mede, dat het korhoen aldaar ongaarne wordt gezien wegens de schade aan jonge dennen. Bij hun eerste verschijnen in Leusden werden de korhoenders ook voornamelijk in zeer jonge dennenbosschen aangetroffen. Nu deze bosschen ouder zijn geworden, worden zij door de Korhoenders minder bezocht en is dit wild dan ook in de laatste jaren in aantal afnemend. Het is zeer goed mogelijk dat over eenigen tijd, wanneer de heidevlakten geheel door dennenbosschen zullen zijn bedekt, het korhoen weer uit die streek zal verdwijnen. Want voor alles is het korhoen een bewoner der vlakke, van heidevelden. „Wo kein Haidekraut wächst, giebt es, nach meiner Erfahrung, auch keine Birkhühner” zeide reeds NAUMANN. De Utrechtsche heidevelden moeten dan ook — lang vóór het in cultuur nemen — gunstige levensvoorwaarden voor het korhoen geboden hebben, even zoo goed als de Drentsche heidevelden, waar het korhoen, naar wij kunnen aannemen, eeuwen lang heeft geleefd. Jonge dennenbosschen ontbraken in den oertijd evengoed in Drenthe als op de Veluwe of in het Sticht en er is geen reden te vinden waarom de Utrechtsche heide toen minder voor deze vogelsoort geschikt zou geweest zijn dan die van Gelderland of Drenthe. Waarom dan, vragen wij, heeft het korhoen zich niet eerder in het Sticht vertoont? Wij kunnen ons moeilijk voorstellen dat, indien het korhoen reeds toenmaals naar expansie streefde, de kolonisatie in de aangrenzende heidevelden niet zou zijn gelukt, m. a. w. het wil ons voorkomen dat de drang om zich te verplaatsen, pas in de latere jaren bij het korhoen is ontstaan. Dat de jonge dennenbosschen, die het op zijne veroverings-expedities in het nieuwe gebied vond, een rol bij de verdere kolonisatie gespeeld hebben, is zeer wel mogelijk, ik betwijfel echter of dit de primaire reden van het tegenwoordig imperialistisch optreden van het korhoen is.

Voor de beoordeeling van deze kwestie ontbreken nog heel wat gegevens, die echter, naar het mij voorkomt, met eenige medewerking gemakkelijk te verkrijgen zijn. Het korhoen is een vogel, die nergens onopgemerkt kan zijn gekomen. Overal heeft het onmiddellijk de aandacht van jagers getrokken. Ik houd er mij van overtuigd, dat deze laatsten nog heel wat inlichtingen over de verspreiding van het korhoen zouden kunnen geven. Daarom tot U, lezer, het ver-

zoek, om, waar gij daartoe in de gelegenheid zijt, bij jagers of anderen naar het voorkomen van het korhoen te informeeren. Gegevens omtrent zijn eerste verschijnen en opgaven of dit verband hield met den aanleg van jonge dennenbosschen uit alle streken van ons land, zullen mij zeer welkom zijn. Ongetwijfeld bevat menig jachtregister in den lande nog gegevens, die ons over de verspreiding van het korhoen kunnen leeren. Wie daarvan inzage kan krijgen, verzuime het niet!

Moge vele berichten mij bereiken en mij in staat stellen een volgenden keer wat meer en wat meer nauwkeurig mededeelingen te doen over het voorkomen in ons land van deze belangwekkende vogelsoort.

JOHANNUS GERARDUS KEULEMANS †.

Onze landgenoot, de bekende vogelteekenaar J. G. KEULEMANS is den 29sten Maart 1912 op den leeftijd van bijna 70 jaar te Southend-on-Sea in Engeland overleden. In Juni 1842 te Rotterdam geboren, kwam KEULEMANS als jongeling in Leiden en in kennis met Dr. H. SCHLEGEL, die in hem den vogelteekenaar van meer dan gewoon talent ontdekte en hem aanspoorde zich in de richting van het wetenschappelijk vogelteekenen te bekwamen. KEULEMANS was eenigen tijd als assistent aan het Rijks Museum te Leiden werkzaam, doch vertrok tegen het eind der zestiger jaren naar Engeland, waar hij tot zijn dood is blijven wonen.

KEULEMANS' werk, vooral dat van vroeger tijd, munt uit door een nauwkeurigheid en volmaaktheid, zooals deze zelden bij een artist worden aangetroffen.

De platen, die hij voor wetenschappelijke ornithologische werken geleverd heeft, zijn legio, verreweg het grootst in aantal ooit door een teekenaar gemaakt. Er verscheen tot voor korten tijd bijna geen important, geïllustreerd vogelwerk, of de platen waren door KEULEMANS vervaardigd. Uit zijn begintijd hebben wij in het Nederlandsch een door hem geschreven werk in drie deelen, „Onze vogels in huis en tuin”, versierd met 200 platen, voor het meerendeel juweeltjes van zijne kunst.

VAN OORT.

Ornithologische waarnemingen in Nederland

MEDEGEDEELD DOOR

Dr. E. D. VAN OORT.

Procellaria pelagica L. — **Stormvogeltje.**

Met betrekking tot deze soort deelt de Heer A. VAN EGMOND, Amanuensis aan het Zoologisch Laboratorium te Groningen mij mede, dat in de laatste 10 jaar hem deze nooit is aangeboden, wel vaak het Vale stormvogeltje, *Oceanodroma leucorhoa* (VIEILLOT).

Platalea leucorodia L. — **Lepelaar.**

Na den broedtijd zie ik dezen vogel zeer talrijk op de slikken te Hoek van Holland. 28 Juli 1911 vier ex., in Augustus was ik in het buitenland, maar op 3 September nam ik er 50—100 waar; 20 stuks trokken in een rechte lijn naar het Zuiden. 4 en 7 September waren er eveneens zeer veel. Dit voorjaar waren er ook, 3 April 1912, 6 exemplaren. Ik zag ze opstijgen en op groote hoogte naar het Noorden in rechte lijn wegtrekken. 17 April 1912 ook 2 ex. aldaar. Verder zag ik den 26sten Juni een troep van 30 à 35 stuks aldaar; zoo vroeg nam ik ze nog nooit te Hoek van Holland waar. — G. J. VAN OORDT.

Falco merillus (Gerini) — **Smelleken.**

Den 18den Mei 1912 werd te Zoeterwoude een jeugdig wijfje van deze valksoort, dat door eenige kraaien werd achtervolgd en zeer afgemat was, levend gegrepen. Een paar dagen later ontving ik de intusschen gestorven vogel voor de collectie van het Rijks Museum. De 18de Mei is voor deze soort een late datum. In de collectie VAN WICKEVOORT CROMMELIN is een voorwerp van 7 Mei. Men beweert dat deze soort ook in de zomermaanden bij ons is waargenomen; bewijsstukken hiervoor zijn, zoover ik weet, niet voorhanden.

Arenaria interpres (L.) — **Steenlooper.**

Den 21sten Juni 1912 nam ik een Steenlooper in volkomen kled

waar bij Ellemeet op Schouwen (Z.) in een weiland tusschen broedende kokmeeuwen, sterns en kluiten.

Larus canus L. — **Kleine zeemeeuw.**

De Heer VAN DEN HOEK, pachter der inlagen onder Kerkwerve op Schouwen, deelde mij mede, dat dit jaar van ten minste één paar Kleine zeemeeuwen, dat tusschen de kokmeeuwen in de inlage heeft gebroed, het broeden een gunstig verloop gehad heeft en de jongen in Mei uitgekomen zijn. Den 17den Juni zag ik tusschen de kokmeeuwen nog een prachtig oud voorwerp.

Sterna fluviatilis Naumann — **Vischdiefje.**

Den 26sten Juni 1912 vond ik op den Hoek van Holland van deze soort een nest waarin 5 eieren, 2 met lengte 41 mm. en 3 met lengte 40 mm. Duidelijk was te zien dat twee wijfjes hier in één nest gelegd hadden. Twee nesten vond ik waarin 4 eieren lagen. Het eene bevatte 2 eieren van het lichte type en 2 eieren van het donkere type; het andere bevatte 2 eieren met een lengte-breedte resp. van 43—30 mm. en 43—31 mm., en 2 eieren resp. 40, 5—29 en 40—30 mm. Ook bij deze twee nesten is dus gemakkelijk in te zien dat de eieren van 2 wijfjes afkomstig zijn. — G. J. VAN OORDT.

Columba oenas L. — **Kleine boschduif.**

Den 17den April 1912 zag ik één exemplaar in de duinen op den Hoek van Holland. — G. J. VAN OORDT.

Asio otus (L). — **Ransuil.**

Op het Noorderhoofd te Hoek van Holland één K.M. uit de kust nam ik een ex. 18 April 1912 om 11 uur 's morgens waar. Het vloog, nadat ik het opjoeg, in de richting van de kust. — G. J. VAN OORDT.

Athene noctua (Scopoli) — **Steenuil.**

Het broeden van deze soort in konijnenholen is ook aan den Hoek van Holland waargenomen in 1910 en 1911. — G. J. VAN OORDT.

Upupa epops L. — **Hop.**

Op 22 April 1912 werd in de duinen te Aerdenhout een Hop geschoten. — J. H. KRUIJEL.

Motacilla boarula L. — **Groote gele kwikstaart.**

24 September 1911 zag ik drie exemplaren aan de vijver van het kasteel te Amerongen. — G. J. VAN OORDT.

Corvus cornix L. — **Bonte kraai.**

Te Hoek van Holland zag ik 21 October 1911 een ex., waarvan de punten van de groote slagpennen wit waren. Er was toen zeer veel trek van deze vogels. — G. J. VAN OORDT.

Aegiothus linaria (L.) — **Barmsijsje.**

Eenigen tijd geleden vroeg de Heer TH. BARON COLLOT D'ESCURY te Oostvoorne eenige ringen tot het merken van vogels, o. a. ook voor het barsijsje, tusschen haakjes bij deze soort voegende „hier blijkbaar broedende”. Op een door mij gericht verzoek om nadere bijzonderheden omtrent dit vermoeden, ontving ik 8 Juli l.l. van Z.Ed. de volgende mededeeling: „Omtrent het barsijsje alhier kan ik U mededeelen dat door een vogelliefhebber en een jachtopzichter alhier sedert drie jaar 's zomers barsijsjes zijn gezien, nooit echter jongen, steeds waren het ouden. In Mei 1911 was het een paartje, dat bijeen was. Begin Juni van dit jaar een ♀ alleen. Steeds in hakhout-bosch in de duinstreek. Tusschen 12 en 15 April werd een paartje gevangen, thans nog in de volière bij andere barsijsjes, enz. Thans nog komen herhaaldelijk barsijsjes op de volière zitten gelokt door de opgesloten. Die volière staat bij genoemden jacht-opzichter in de duinen, bij bosch. Definitief jongen zijn niet herkend. Ik heb aanbevolen scherp toe te zien en eventueel jongen te vangen.”

Bovenstaande waarneming is belangrijk genoeg om er hier nader de aandacht op te vestigen. Opmerkelijk is het dat reeds sedert 3 jaar aldaar des zomers barsijsjes zijn waargenomen. In de herfst van 1910 was er een buitengewoon sterke invasie van deze soort in ons land. Het lijkt mij niet onmogelijk toe, dat van het groote aantal, dat toen gevangen is, later voorwerpen zijn ontsnapt of weder vrijgelaten, en dat deze, aangelokt door soortgenooten in gevangenschap, in een bepaalde streek zijn blijven vertoeven.

Leiden, 15 Juli 1912.

Varia oologica et nidologica

DOOR

A. A. VAN PELT LECHNER.

Pica pica (L.) — **Ekster.**

In een lezenswaard artikel van G. A. GROTE over den Ekster, voorkomende in „Zeitschrift für Oologie und Ornithologie” (XXI, No. 5/6, pp. 65 e. v.) wordt o. a. medegedeeld dat de boeren in het Midden-Wesergebied de Eksters onderscheiden in „Tunhäksters” en „Boomhäksters”; de eerste, die hun nest in hagen bouwen, zouden steeds *kleinere* eieren leggen dan de in boomen nestelende „Boomhäksters”. GROTE erkent dat de kleinste *pica*-eieren (gemidd. afmet.: 33 × 23 mm.) in zijn collectie werkelijk uit haag-nesten, de grootste (gemidd. afmet.: 35,5 × 23,5 mm.) uit boom-nesten afkomstig zijn.

Na lezing van het bovenstaande heb ik mij afgevraagd of in casu de leeftijd der vogels niet een rol zou spelen? Wellicht namelijk nestelen de jongere, nog onervaren bouwmeesters in hagen, de oudere in boomen. Het is mij onbekend of in ons land hieromtrent al eens iets is opgemerkt; mocht dit het geval zijn, dan zal men mij met mededeeling bijzonder verplichten, en zal ik eventueel daarvan te dezer plaatse melding maken.

Turdus musicus L. — **Zanglijster.**

De Heer Mr. R. BARON SNOUCKAERT VAN SCHAUBURG meldde mij dit jaar op 23 en op 25 Maart een ei kapot op den grond in zijn tuin gevonden te hebben, en schreef mij daarbij zóó vroege data voor deze soort nog niet te hebben.

Phoenicurus titys (L.) — **Zwart Roodstaartje.**

In overeenstemming met hetgeen ik over de eieren dezer soort in mijn „Oologia Neerlandica” (zie de inleiding der XVI. Fam. en den tekst tegenover plaat 76) gezegd heb, zij het volgende geciteerd uit den „Katalog der Schweizerischen Vögel” von TH. STUDER und

V. FATIO (IX. Lief. [Basel 1912], pp. 1365/66): „Immerhin findet man sie hie und da etwas braun punktiert und es scheint, dass in gewissen Gegenden, also offenbar durch verwandte Vögel, solche Eier recht oft gelegd werden”.

In het Stads-Museum te Solothurn bevindt zich een aldaar gevonden *titys*-nest, dat nagenoeg geheel uit zeer fijne, glanzende staal-splinters, afkomstig uit de plaatselijke uurwerkfabrieken, is opgebouwd; inwendig is het op de gewone wijze met veertjes en paardeharen gevoerd. De jongen uit dat nest, zoo wordt er in bovenbedoelden „Katalog” bij vermeld, werden voorspoedig in hun stalen woning grootgebracht.

Hirundo rustica L. — **Boerenwaluw.**

OTTO LEEGE vond in den zoo bijzonder drogen zomer van het jaar 1911 een nest dezer soort met niet minder dan 16 eieren. Aangezien door de aanhoudende droogte de modder steenhard was geworden, ontbrak het den vogels aan het noodige nestmateriaal, en zal dit wel de oorzaak zijn geweest, dat meerdere wijfjes van één nest gebruik maakten; het nest werd verlaten, terwijl vele individuen vroeger dan anders wegtrokken (Ornith. Monatsschr. 1912, pp. 215/6).

Aegialites hiaticula (L.) — **Bontbekplevier.**

Reeds op 1 April werd dit jaar op Texel een vol (4) legsel dezer soort gevonden. (Mr. R. BARON SNOUCKAERT VAN SCHAUURG).

Scolopax rusticola L. — **Houtsnip.**

Op 8 April van dit jaar werd, naar de Heer Mr. R. BARON SNOUCKAERT VAN SCHAUURG mij berichtte, in Noord-Brabant een nest dezer soort met 3 eieren gevonden, waarvan 2 reeds „aangepikt”, dus op het uitkomen waren.

Totanus glareola (L.) — **Boschruiter.**

In DRESSER'S „Eggs of the Birds of Europe” (pag. 723) is bij deze soort een nest met 3 eieren afgebeeld, waarvan in den tekst gezegd wordt dat de photo ervan door Mr. H. C. MONRO den 21^{en} Mei 1898 op Texel werd genomen.

Aangezien uit dien tekst niet blijkt dat Mr. MONRO den vogel bij het nest, en evenmin dat DRESSER de bewuste eieren „in natura”

gezien heeft, veroorloof ik mij de opmerking dat de aard van de teekening der eieren, zooals de photo die duidelijk laat zien, mij sterk doet twijfelen of men hier wel met een nest van *T. glareola* te doen heeft; de teekening toch doet mij veeleer denken aan die van eieren van *Tringa alpina schinzii*, (Brehm), Kleine Bonte Strandlooper; allerminst wil ik hiermede zeggen, dat *T. glareola* niet op Texel zou kunnen broeden.

Juni 1912.

(Wordt vervolgd).

Een merkwaardig geval.

Toen ik in het begin van Juni de nestkastjes in den omtrek van mijne woning eens naging om te onderzoeken, of in een daarvan soms de Draaihals zijn intrek genomen had, ontdekte ik, hoe uit het vrij groote vlieggat van een groot nestblok (voor spechten, uilen etc.) een vrij lange vogelstaart stak. Aanvankelijk dacht ik dat het blok door een Torenavalk betrokken was, en deze, gemakshalve, tijdens het broeden zijn staart uit de opening liet steken. Naderbij gekomen herkende ik echter den staart van . . . een Koekoek. Terstond was mij duidelijk dat hier iets niet pluis was, en, bij het nest geklommen, moest ik een dooden wijfjeskoekoek daaruit verwijderen. Het nestblok bevatte een koolmeezennestje zonder eitjes. Bij onderzoek bleek het koekoekswijfje een voldragen ei, waaraan slechts de schaal ontbrak, bij zich te hebben, terwijl aan den eierstok nog 4 eitjes ter grootte van eene erwt en een 12-tal van speldenknopgrootte te onderscheiden waren.

Men vraagt zich af, „wat deed die koekoek daar?”. Het meest waarschijnlijk wil het mij voorkomen, dat zij op de zoek was naar een geschikt nest voor haar spoedig te leggen ei, en dit nest daartoe beziend, voorover in het nestblok gegleden is, waar zij de noodige ruimte miste om er zich weer uit te werken.

Maarn, Juli 1912.

W. H. DE BEAUFORT.

Over in Nederland waargenomen voorwerpen van de Kleine mantelmeeuw

DOOR

Dr. E. D. VAN OORT.

In het Juni-nummer 1912 van „British Birds”, p. 2, heeft P. R. LOWE de Kleine mantelmeeuw van de Britsche eilanden onder den naam van *Larus fuscus britannicus* subsp. nov. beschreven en afgescheiden van de typische *Larus fuscus* van Linné uit Zweden, voornamelijk op grond van den meer helderen, leigrijzen mantel, die bij den Zweedschen vorm donker leizwart is. Ik heb het materiaal van adulte voorwerpen van de Kleine mantelmeeuwen van verschillende localiteiten in het Rijks Museum hierop nader onderzocht en gevonden, dat er werkelijk, wat betreft de kleur van den mantel, een scheiding te maken is tusschen voorwerpen van de Shetlandsche eilanden, Orkney eilanden en Portugal (7 stuks) en die van Zweden Syrie, Egypte en de Roode Zee (11 stuks); de mantel van eerstgenoemde voorwerpen is meer zuiver grijs dan die van de laatstgenoemde voorwerpen, welke mantel steeds donkerder is en een min of meer roetbruine tint heeft, die bij de eerste niet waar te nemen is. Ook bij in Nederland buitgemaakte oude exemplaren van Kleine mantelmeeuwen in onze collectie is dit kleurverschil waar te nemen. Vijf stuks zijn donkere, typische *Larus fuscus* L., overeenstemmende met broedvogels uit Zweden, terwijl een zesde voorwerp, een bijna uitgekleurd ♂, waarvan de groote slagpennen en de staartpennen nog tot het onvolkomen kleed behooren, den 18den Augustus 1874 bij Noordwijk geschoten, door de zeer lichte tint van den mantel overeenstemt met voorwerpen van de Shetlandsche en de Orkney eilanden. Ik vermeld hierbij dit laatste voorwerp als representant van een nieuwen vogelvorm voor de Nederlandsche fauna onder den naam van *Larus fuscus britannicus* Lowe, voor heden onbeslist latende of de door LOWE voorgestelde naam recht van bestaan heeft, en niet vervangen dient te worden door een

ouderen, door vroegere auteurs reeds aan kleine mantelmeeuwen gegeven. Een nauwkeurige vergelijking van dezen nieuwen vorm, niet alleen met *L. affinis* Reinhardt, maar ook met *L. cachinnans* Pallas is zeer aan te bevelen. De studie van deze meeuwen biedt vele moeilijkheden aan; de individueele variatie, ook die van de teekening der groote slagpennen, is zeer groot, en deze laatste is niet altijd een steekhoudend soortkenmerk. Het lijkt mij zeer wel mogelijk, dat voorwerpen onder den naam van *affinis* of *cachinnans* uit West- en Zuidwest-Europa beschreven, tot dezen Britschen vorm behooren. Het Rijks Museum bezit uit Nederland,

van *Larus fuscus* L. 1):

1. Adult voorwerp, in den zomer in Nederland geschoten; afkomstig uit het Cabinet TEMMINCK.
2. Ad. ♂, 12 September 1840 door Dr. H. SCHLEGEL op de Zuid-Hollandsche kust geschoten.
3. ♂ in overgang, 12 September 1840 door Dr. H. SCHLEGEL op de Zuid-Hollandsche kust geschoten.
4. Ad. ♀, in den zomer van 1852 te Katwijk geschoten (Coll. VAN WICKEVOORT CROMMELIN.
5. Jong voorwerp in het eerste kleed; door TEMMINCK geëtiketteerd „Côtes de Hollande”.
6. Jong ♂ in overgang, 27 Augustus 1863 te Noordwijk geschoten.
7. Jong ♀ in het eerste kleed, 1 October 1868 te Katwijk geschoten.
8. Ad. ♀, 26 Mei 1910 bij Texel geschoten.

(De jonge voorwerpen in het eerste kleed, nos. 5 en 7, zijn een weinig donkerder dan voorwerpen in dit kleed van de Orkney eilanden; op dezen grond acht ik ze te behooren tot *L. fuscus* L.)

van *Larus fuscus britannicus* Lowe:

1. ♂ in overgang, 18 Augustus 1874 te Noordwijk geschoten; door Dr. H. SCHLEGEL als „*Larus borealis*” geëtiketteerd, door Dr. O. FINSCH in Ibis 1878, p. 111, als *Larus affinis* vermeld.

Leiden, Juli 1912.

1) In mijn lijst van Nederlandsche vogels in „Notes from the Leyden Museum” 1908 vermeldde ik 3 oude en 7 jonge voorwerpen in de collectie van het Rijks Museum. Dit was een vergissing, daar wij in het geheel toenmaals 7 stuks bezaten, 3 oude en 4 jonge voorwerpen.

De Vogelfauna van Texel

DOOR

R. VAN EECKE.

In 1908 was het voor 't eerst, dat ik te Oude-Schild voet aan wal zette en direct in 't rijtuigje naar Oosterend al in extase was over de massa tureluurs en leeuweriken. Sinds dien bezocht ik Texel elk jaar, nu eens met den een dan met den ander, en doorkruiste het in alle richtingen. Met den Heer DAALDER werden ornithologische gesprekken aangeknoopt, terwijl de Heer TRAP mij beloofde mijn collectie te verrijken.

Nu is het vier jaar geleden, in welke tijdspode ik een en ander over Texel gelezen heb en waarin de meening bij mij is vastgeworteld, dat Texel niet meer dat is, wat het vroeger geweest moet zijn. Lezen wij in no. 5 der Verslagen der Ned. Ornith. Ver. dan heet het daarin, dat *Sterna macrura* en *cantiaca* nog veelvuldig in de polder „'t Noorden” broeden. In „Waal en Burg” waren 40 nesten te vinden van *Hydrochelidon nigra*; de aalscholver broedde nog op Texel; de lepelaar, blauwe reiger en ooievaar kwamen vroeger algemeen voor. Die tijden zijn zeker voorbij! Nu kunnen wij zeggen op „de Bol” komt wellicht nog wel *Sterna cantiaca* broeden en *macrura* zal weldra andere broedplaatsen moeten zoeken, want de „Bol” wordt veel te onveilig. 't Water wordt weggemalen, schapen en koeien vervangen langzamerhand Kievit en kempiaan, alleen de eersten broeden er niet. In 1910 was men overgelukkig eindelijk weer eens een lepelaarsnest te ontdekken in de Muy. Dat feit had zich in lang niet voorgedaan en daarom nam een bewonderaar 't legsel maar alvast mee. De zwarte stern broedt er nog wel, maar niet in 40 paren. Zoo is ook de aalscholver als broedvogel van 't eiland verdwenen. Misschien wordt er in een of ander jaar een nest gevonden in een eendenkooi. De reiger vertrouwt 't eiland ook al niet meer, want van eene reigerkolonie is nu heusch geen sprake meer. Zoo is 't gegaan met vele andere soorten, die verminderen of zelfs gaan verdwijnen. Maar, ik spreek

hier van vroeger, van een jaar of vijf geleden. Sinds dat ik zelf op Texel ben gaan rondwaren, is 't me niet opgevallen, dat de thans aldaar broedende vogels in aantal verminderen; integendeel, 't komt me voor, dat de soorten, die er nu zijn, toenemen. 't Is toch een zeker feit, dat op het beschermde terrein op „Waal en Burg” het aantal gevonden nesten in aantal toeneemt. Alles gaat daar voorspoedig, alleen moest de Vereeniging tot Behoud van Natuurmonumenten den kokmeeuwen het zwijgen opleggen en hun aantal een weinig beperken, evenals dat der koeten. Die dieren doen zeker schade aan 't broeden van andere vogelsoorten. Ook moest het terrein uitgebreid worden, want het stuk land ten Zuiden van den weg langs het vogel-vrijgebied is zeker dezelfde moeite waard. Aldaar broeden de zwarte stern, kemphaan, kwartelkoning, boschrietzanger e. a.

Bij de Cocksloot ontstaat gelukkig een nieuwe „Bol”, vlak aan de Roggesloot, waar dezelfde vogelsoorten van de „oude Bol” verminderd met *macrura* en *cantiaca*, broeden. 't Voordeel is hier, dat er eene goede bewaking is, toevertrouwd aan een man, die liefhebberij in de vogels heeft. Ook is het terrein meer afwisselend, want er groeien kleine boschjes, waarin dit jaar broedden de kneu, groenvink, piepers, tuinfluiter en grasmusch. In een vervallen schapendijkje huisten een paar oeverzwaluwen. Ook de woudduif had er een nest. Alleen wat de plevieren aangaat, staat deze Bol achter bij die van „'t Noorden”. Wie weet, of deze er zich ook metter-woon zullen vestigen wanneer 't oude huis geheel afgebroken is?

Gaan wij de Zuiderzeekust langs naar 't Zuiden, dan kunnen wij door geheel Eierland (de Eendracht) de kluit, kievit, scholekster, tureluur, leeuwerik, graspieper in vrij groot aantal broedend waarnemen. De schorren buiten de zeedijk verbergen ook nog menig eitje. Alleen jammer, dat er aldaar zoo vele schapen rondloopen ter voorbereiding voor „agneau du pré salé”. Deze dieren zullen zoo ongemerkt wel een ei vertrappen, niettegenstaande de waakzaamheid der ouders. Ik vond er een nest van den tureluur in zg. zeepostelein, dus niet in gras. 't Nest was dan ook niet opgemaakt. De gele kwikstaart verstopt er ook zijn nest, terwijl vele strandplevieren 't hun eieren doen. 't Valt me elk jaar op hoe weinig die eieren bij hunne omgeving afsteken. De witte kwikstaart schijnt zelfs die schorren niet meer te vertrouwen en bouwde twee jaren achtereen een nest in de vlet, waarmee Buys Jr. elken dag de post naar Vlieland overbrengt. De dieren vlogen vaak 't schuitje een eind in zee tegemoet.

Gaan wij de „Bol” voorbij, dan kunnen wij 't ons haast niet voorstellen, dat daar nu zoo veel vogels broeden en toch zweven in de lucht massa's tureluurs, kokmeeuwen, sterns. Plevieren loopen van hun nest, alsof hun leven er van afhangt. Ook scholeksters kuieren met korte pasjes al glurend met angstige oogjes rond. Komt men op 't weiland zelf, dan krijscht elke vogel om 't hardst. Kluiten schijnen alle ineens een gebrek in poot of vleugel te hebben, zoo ongelukkig loopen of fladderen ze rond. De kleine bonte strandlooper heeft gedurende jaren er een enkel legsel gehad. Kleine sterntjes broeden er nog elk jaar, eveneens de zeezwaluw, vischdiefje of hoe men hem anders ook noemen mag. Iedereen kijkt halsstarrig de lucht in om nog *Sterna macrura* te ontdekken en vergist zich op den grond in de eieren. Reeds nu zijn de eerste teekenen van ondergang van dit land voor den ornitholoog merkbaar. In 't vroege voorjaar schrijvende aan den tegenwoordigen eigenaar (de vroegere was steeds bereid) scheen deze de edele kunst van schriftelijk antwoorden niet te verstaan. Zoo gebeurde 't dit jaar, dat ik zoo tersluiks door hoekjes en gaatjes op de beroemde „Bol” moest kijken.

Steeds zuidwaarts gaande, komen wij via Oosterend, bij de oude eendenkooi, waarin ik drie jaren aaneen een nest vond van *Cerchneis tinnunculus* (Torenvalk), waaruit steeds de eieren verdwenen waren. De dieren zelf zag ik in 1910 aardig spelen om en bij een hek. 't Is ook hier dat de kraai, spreeuw, woudduif, wilde eend, tuinfluiter, spotvogel en roodstaart broeden, en misschien nog wel andere „kleintjes”. Werkelijk een mooi plekje om goed af te zoeken. Voor 't vinden van nesten van de kleinere zangvogels was ik in den regel te laat. Men kan niet alles tegelijk hebben! Ook is bij deze oude, ongebruikte eendenkooi, zeker een natuurmonument, een stuk hoiland waar vele grutto's broeden.

Ten Noorden van Oude-Schild liggen vele moerassige plaatsen, waar 't aantal broedende vogels zeker ook toeneemt en waar vaak tegen den avond de kwartelkoning snerpt. De Heer TRAP vertelde mij, dat hij in die buurt een nest gevonden had. Steeds de Zuidpool in 't visier houdend, komen wij door het aardige havenplaatsje Oude-Schild den Prins Hendrik polder binnen, waar JHR. VAN HEURN en ik in 1909 een kluiten-broedplaats vonden. 't Horntje en de Hors kunnen wel voorbijgegaan worden, want in die buurten buldert vaak een geheel dag door 't geschut der kanonneerbooten, die de streek aldaar onveilig maken, zooals tal van roode vlaggetjes u aanwijzen.

Bij den Hoorn moeten de broedplaatsen geweest zijn van *Ardea cinerea*. In 1909 vlogen er vele dezer vogels verschrikt voor ons weg, maar een nest was niet te zien. In de daar wat woeste duinkanten met vervallen schapendijkjes werd een velduil door ons waargenomen. Ook de ooievaar kwam vroeger in deze streken vrij veel voor.

Den duinkant volgende, zien wij weldra een mooi dennen- en sparrbosch verrijzen, „de Miend”. ’t Is hier dat misschien de Texelsche vogel fauna in de toekomst wel eenige verandering zal ondergaan.

Waarom zou *Regulus regulus* (L.), het goudhaantje, hier niet kunnen broeden? Ook enkele vinkensoorten beminnen de dennenlucht en vooral de appels.

In de duinen ziet en hoort men veel de wulp en de koekeek, die hier in vrij groot aantal broeden. Nergens zag ik zoovele koekeeken als hier op Texel. Overdag in de duinen vervolgt de roep van „koekeek” ’t arme jagersbrein aan alle kanten, nu eens achter, dan links, dan weer rechts. Tegen den avond schijnt de vogel zich meer over ’t bouwland te verspreiden, dan hoort men hem in een boschje vlier vlak onder ’t raam roepen. Gedurende enkele dagen, ’t was slecht weer, steeds dezelfde wandeling makende om een dier vogels te bemachtigen voor ’t Rijks Museum te Leiden, zag ik, dat ’t der koekeeken gewoonte is, om steeds op dezelfde uitstekende paal, doornheg of vlierboschje terug te vliegen. ’t Is aardig te zien, hoe kleinere vogels deze onwelkome gasten achterna zitten. ’t Was voor Terschelling, alwaar een rupsenplaag heerscht, heel goed om enkele paren dezer vogels aldaar te immigreren¹⁾; Texel heeft overvloed.

Langzamerhand zijn wij genaderd tot het neusje van den zalm, de „Muy”. De Muy is op dit oogenblik stellig de mooiste broedplaats van Texel. In verscheidenheid van vogels haalt de „Bol” niet bij de „Muy”. ofschoon ’t aantal vogels wel minder zal zijn. Alles concentreert zich rondom twee duinplassen, die bijna even groot zijn, alleen de binnenste is dieper. Aan alle zijden omringd door met duindoorns, helm, vlier en liguster begroeide duinen, hebben de minnende vogelparen in ’t voorjaar geen last van koude. ’t Riet mag niet gesneden worden, ofschoon dit wel eens gebeurd is, zoodat overal voldoende stille hoekjes zijn. Ware ik een vogel, ik broedde in de „Muy”. Hier alleen toch broeden zeker een dertig soorten van vogels, waaronder vrij zeldzame.

’t Staatsboschbeheer heeft zeker succes met de ingestelde bescher-

1) !! Red.

ming gedurende den broedtijd, want sinds 1908 is 't aantal nesten vooruitgegaan. Ook liet men er wilgen planten, wat zeker de plassen als broedplaats zal verbeteren. Misschien dat lepelaar en reiger zich dan weer eens zullen bedenken. Hier was 't ook dat in 1910 een lepelaar weer broedde. Hieronder volgt een lijstje van vogelnamen voor de „Muy” alleen:

- Circus aeruginosus* (L.), Bruine kuikendief, 1909 en '12.
Circus pygargus (L.), Aschgrauwe kuikendief, 1909—12.
Asio accipitrina (PALLAS), Velduil, 1912, 2 nesten.
Platalea leucorodia L., Lepelaar, in 1910.
Anas boschas L., Wilde eend. Elk jaar in massa.
Anas chrypeata L., Slobeend. Een paar nesten.
Anas querquedula L., Zomertaling, in 1910, 1 nest.
Anas acuta L., Pijlstaart, 1 nest in 1909, eig. buiten de Muy.
Tadorna tadorna (L.), Bergeend, heel enkel.
Numenius arquata (L.), Wulp, een enkel paar.
Columba palumbus L., Woudduif, 1 nest in 1912.
Saxicola oenanthe (L.), Tapuit, elk jaar.
Pratincola rubetra (L.) Paapje, elk jaar enkel.
Sylvia sylvia (L.), Grasmusch, 1 nest in 1912.
Anthus pratensis (L.), Graspieper, enkel.
Alauda arvensis L., Leeuwerik.
Cannabina cannabina (L.), Kneu, elk jaar.
Vanellus vanellus (L.), Kievit, in de buiten-Muy.
Totanus totanus (L.), Tureluur, in de buiten-Muy.
Haematopus ostralegus L., Scholekster, in 1911, 1 nest.
Larus ridibundus L., Kokmeeuw, in kolonies.
Fulica atra L., Koet, algemeen.
Gallinula chloropus (L.), Waterhoentje. (Volgens anderen).
Podiceps cristatus (L.), Fuut. In 1909 vonden wij een leeg nest, het was te groot voor de Dodaars.
Podiceps fluviatilis (TUNSTALL), Dodaars. Elk jaar algemeen.
Gallinago gallinago (L.), Watersnip. Enkel.
Phoenicurus phoenicurus (L.), Roodstaartje, in 1912.
Phasianus colchicus L., Fazant, 1 nest 1912.
Cuculus canorus L., Koekoek. Algemeen.
Emberiza schoenichus L., Rietgors, in 1910.
Acrocephalus strepera (VIEILLOT), Kleine karekiet.
 Voorbij de Muy liggen de groote en kleine Slufter, die zeer zeker ook eene ornithologische wandeling waard zijn. Vooral 't strandplevierdje

broedt hier veel. Vóór 't Reddingshuisje vond ik een nest, dat ik hield voor dat van den duimpieper. In de duinen, vlak tegen 't strand lag in 1911 een zilvermeeuwnest met 2 eieren en er vlogen meerdere van deze vogels rond. In de Slufter broeden ook enkel de kempiaan, scholekster en watersnip. Kievitten schijnen er vrij talrijk te nestelen naast tureluurs e. a.

Ten slotte doorwandellende naar den vuurtoren van de Cocks-
dorp, kan men een mooie broedplaats zien van *Riparia riparia*. Aan een haast loodrechten duinwand, vlak aan zee, hebben deze slanke, sierlijke vogeltjes vele gaten gegraven. De eieren liggen ± 1 M. in 't zand. Langs 't strand teruggaande naar 't uitgangspunt de Cocks-
dorp, kan de opmerkelijke zoeker nog pleviereieren vinden en enkele van *Sterna minuta*. In de dagen van olim schijnen er meer gelegen te hebben, maar de Cocks-
dorpsche jongelingschap heeft daar een voetbalterrein aangelegd en tegen een voetbal is ook dat ei niet bestand.

De belangrijkheid van Texel voor den vogelliefhebber kan men opmaken uit 't volgende:

Dr. E. D. VAN OORT noemt 335 soorten van Nederlandsche vogels, waarvan er zeker 170 zijn buitgemaakt op Texel. De Heer JAC. P. THIJSSÉ geeft 90 soorten van broedvogels aan voor Texel, waarvan ik enkele zou willen schrappen, maakt ± 80 . Van dit getal broeden er in de Muy zeer zeker een dertigtal.

Een gedetailleerde opgave van Texelsche broedvogels en van waargenomen vogels op 't eiland hoop ik in een toekomstig nummer van „Ardea” te kunnen publiceeren.

Verslag der Ledenvergadering, gehouden te Rotterdam op 8 Juni 1912.

Van het Bestuur zijn aanwezig de Heeren: Dr. J. BÜTTIKOFER, Dr. C. KERBERT, Dr. E. D. VAN OORT, P. J. VAN HOUTEN en Dr. L. F. DE BEAUFORT. Verder zijn opgekomen de volgende leden: de Heeren P. W. VAN HOUTEN, P. L. STEENHUIZEN, H. VAN ZANDEN, Jhr. W. C. VAN HEURN, W. WARNSINCK, J. M. SCHEFFER, G. S. VAN DER SPRUYT, P. LELS, D. BAKKER, D. RIJNDERS en W. H. DE BEAUFORT.

De H. H. VAN PELT LECHNER en BURDET hebben bericht gezonden dat zij tot hun spijt verhinderd zijn de vergadering bij te wonen. Laatstgenoemde vertoeft op Texel en meldt van daar dat hij 2 nesten van *Larus canus* heeft gevonden, benevens een 12tal nesten van *Sterna macrura*.

De voorzitter deelt mede dat Dr. BRANTS verleden jaar tot bestuurslid gekozen, wegens drukke werkzaamheden voor de benoeming heeft bedankt. Besloten wordt het aantal bestuursleden voorloopig op 8 te houden. De notulen van de vorige vergadering worden gelezen en goedgekeurd. Naar aanleiding van een toen ter tafel gebracht voorstel van den Heer THYSSE, aangaande een onderzoek naar den vogeltrek aan de vuurtorens en lichtscheper, doet de voorzitter mededeeling van onderhandelingen, hierover met den minister van Marine gevoerd, waardoor blijkt dat het den leden der Vereeniging zal vergund zijn voor genoemd onderzoek eenigen tijd op de lichtscheper en vuurtorens te verblijven. De Heer LELS verklaart zich bereid — onder applaus van de vergadering — om, voor zoover het betreft het lichtschip „Maas”, indien gewenscht, leden te doen afhalen of daarheen te brengen.

De secretaris brengt daarop het volgend jaarverslag uit:

„In het vereenigingsjaar werden twee ledenvergaderingen gehouden. De jaarvergadering had te Amsterdam plaats op 24 Juni, terwijl op 5 November een wetenschappelijke vergadering te Leiden werd gehouden.

Door het tusschentijds bedanken van Baron SNOUCKAERT VAN SCHAUBURG en door uitbreiding van het aantal bestuursleden hadden de volgende veranderingen in het Bestuur plaats. In de plaats van Baron SNOUCKAERT werd gekozen de Heer JAC. P. THYSSE en tot nieuwe bestuursleden Dr. E. D. VAN OORT en Dr. M. A. BRANTS, van wie laatstgenoemde evenwel bedankte, zoodat het Bestuur thans uit 8 leden is samengesteld. Tot voorzitter werd Dr. J. BÜTTIKOFER gekozen.

De 8ste publicatie der Vereeniging, het tweede en tevens laatste Jaarboekje, werd in den loop van het vereenigingsjaar uitgegeven. De eerste aflevering van het tijdschrift „Ardea”, dat geroepen is het Jaarboekje te vervangen, verscheen in April. De bemoeiingen van het Bestuur in verband met de dit jaar in de Tweede Kamer behandelde Vogelwet waren velerlei. Adhaesie werd betuigd aan een adres van het waterschap Schouwen, waarbij wijziging van het wetsontwerp werd gevraagd in het belang van de instandhouding der broedkolonies op dat eiland.

Na een mondelinge bespreking van een Commissie uit het Bestuur der Vereeniging met den minister van Landbouw, werd door Zijne Excellentie een wijziging in het wetsontwerp gebracht, waardoor het mogelijk zal gemaakt worden dat aan personen en lichamen, die zich met wetenschappelijke ornithologische onderzoekingen bezighouden, vogels, eieren en nesten kunnen worden toegezonden, ook al bezit de afzender de voor dergelijk vervoer in de wet geeischte permissie niet. Het groote belang dat deze bepaling, die onveranderd door de Tweede Kamer is aangenomen, voor de beoefening der ornithologie in ons land bezit, behoeft hier niet nader uiteen gezet te worden.

Ten slotte werd een adres aan de Tweede Kamer op verzoek der Ned. Natuurhist. Ver. mede onderteekend.

De Vereeniging telde op 30 April 1912: 5 begunstigers, 1 corresponderend lid en 141 gewone leden”.

De rekening en verantwoording van den penningmeester over het afgelopen dienstjaar wordt, na door de H. H. LELS en BAKKER te zijn onderzocht en in orde bevonden, goedgekeurd onder dankzegging aan den penningmeester voor diens gehouden beheer. In verband met de financiën der Vereeniging wijst de Heer LELS er op, dat de bekende schollevaarskolonie te Lekkerkerk slechts zal behouden kunnen worden, indien er geld beschikbaar wordt gesteld om aan de bezitters der omliggende terreinen de door de vogels aangebrachte

schade te vergoeden. Wellicht zou de Vereeniging steun kunnen verleen. De penningmeester verklaart, dat voor het oogenblik de staat der geldmiddelen zulks niet zou toelaten.

Bij de nu volgende verkiezing van een Bestuurslid wordt Dr. BÜTKOFER bij acclamatie herkozen.

Na een korte uiteenzetting door den secretaris wordt besloten toe te treden tot de Centrale Commissie, die door de Ver. t. Bescherming van Vogels, de Ver. tot Behoud v. Natuurmonumenten en de Ornith. Ver. zal gevormd worden.

De wetenschappelijke mededeelingen vangen aan met de demonstratie van een haanvederige fasantchen door den Heer W. H. DE BEAUFORT.

De Heer P. W. VAN HOUTEN deelt iets mede omtrent het broeden van de zomertaling op Roozenburg. Sedert een 3-tal jaren broeden een paar zomertalingen in een breede rietsloot, z.g. looi, vlak bij zijn huis. Tegen einde Juli ziet men de oude dieren geregeld met de jongen rondvluchtjes maken. Het broed bestaat meest uit een 4-tal exemplaren. Of er meer eieren gelegd worden, of dat 't broed gedeeltelijk vernietigd wordt door ongedierte, is onbekend.

De Heer LELS heeft van 21--26 April een paar beflijsters bij zijn huis waargenomen; tot het broeden is het echter niet gekomen. Zeer klaagt de Heer LELS over de schade door zanglijsters veroorzaakt aan vruchtboomen, wanneer deze vogels in groot aantal voorkomen.

Bij de rondvraag betoogt de Heer W. H. DE BEAUFORT de wensche-lijkheid, gelden te verzamelen om een werk over de inlandsche vogels uit te geven, een boek waaraan algemeen behoefte bestaat.

De Heer KERBERT juicht dit plan zeer toe. Ook de Heer VAN OORT voelt er veel voor, vreest echter dat de gelden niet zullen kunnen worden bijeengebracht. Besloten wordt dat het Bestuur deze zaak zal bespreken en zich met andere vereenigingen in verbinding zal stellen.

Niets meer aan de orde zijnde, sluit de voorzitter daarop de vergadering.

Verslag van de excursie

der Nederlandsche Ornithologische Vereeniging
naar Schouwen op 9 Juni 1912

DOOR

G. J. VAN OORDT.

Zaterdag 8 Juni vertrokken we 's middags met de stoomtram uit Rotterdam naar Numansdorp. Waarschijnlijk hadden vele leden zich door het weiniggoedsheloovende weder laten afschrikken, want slechts de Heeren D. BAKKER, Dr. L. F. DE BEAUFORT, W. H. DE BEAUFORT, Dr. J. BÜTTIKOFER, Jhr. W. C. VAN HEURN, Mr. W. F. HIDDINGH, D. RIJNDERS en schrijver dezes namen aan deze belangwekkende tocht deel.

Reeds op de vaart van Numansdorp over Ooltgensplaat naar Zijpe troffen we goed weder, en konden we genieten van de mooie Zuidhollandsche en Zeeuwsche stroomen met hunne talrijke zandplaten, zeehonden en bruinvissen. Ook de vogelwereld was hier goed vertegenwoordigd. Reigers vischten aan de kanten, zeer vele aalscholvers, wilde eenden, scholeksters, wulpen, tureluurs en andere strandloopers stonden op de platen; sterntjes (*Sterna hirundo* L.) zagen we hier ook, evenals kapmeeuwen en jonge kleine zee-meeuwen.

Dienzelfden avond bereikten wij om 7 uur Zierikzee, een aardig stadje met mooi plantsoen op de plaats waar eens de wallen stonden. Den volgenden morgen was het vroeg dag; om 6 uur stond een rijtuig voor ons hotel en begunstigd door goed weder reden we in een half uur, terwijl we reeds vele kapmeeuwen en sterntjes zagen, die voedsel zochten op de weilanden en in de slooten, en zeer mak waren, naar de eerste inlagen. We reden den zeedijk op en daar zagen we, ingesloten tusschen hooge dijken een plas, waarin enkele kleine eilandjes. Deze eilandjes zagen letterlijk wit van de vogels: Kapmeeuw (*Larus ridibundus* L.), Groote stern (*Sterna cantiaca* L.), Vischdiefje (*Sterna hirundo* L.) en misschien ook de Noordsche zeezwaluw (*Sterna macrura* Naum.).

Een enkele Scholekster (*Haematopus ostralegus* L.) waagde het hiertusschen in te broeden. Dit alles was gemakkelijk vanaf den dijk te zien, maar ons einddoel vormde deze inlagen niet, dat waren de grootere kolonies van den pachter van den Hoek, een kwartier verder.

Onderwijl passeerden we aardige zilte weilanden, vol Engelsch Gras (*Armeria*) en Strandweegbree, waar waarschijnlijk vele kluiten, scholeksters, tureluurs en grutto's broedden. Ook in den polder zelf liggen langs den dijk eenige kleinere plasjes met eilandjes, alle dicht bedekt met broedende vogels.

In de inlage van den pachter van den Hoek liggen drie eilandjes, twee kleine en een groot. Op een van die kleine eilandjes zagen we duidelijk dat de Kapmeeuwen op 't hoogere gedeelte, de Grootte sterns op de lagere, meer zandige gedeelten, niet door elkaar maar soort bij soort, broeden. Zoo was het ook op het grootste eilandje, waarheen wij door den pachter geroeid werden.

Was alles eerst rustig blijven zitten, nu vlogen, toen we tot op 25 meter genaderd waren, alle oude vogels onder groot lawaai op.

Hierop broedden zeer talrijk Kapmeeuwen en *Sterna cantiaca*, terwijl wij bij enkele sterntjes duidelijk den geheel rooden snavel konden zien, dus *Sterna macrura*. Een scholeksterpaartje zat rustig tusschen de sterntjes in.

Over ons heen, om ons heen, overal zag men vogels. Vele Kapmeeuwen gingen in het water of vlogen naar den dijk, om zich hier neer te zetten.

Van alle soorten werden eieren, meest drie in getal bij de Kapmeeuw, twee bij de Grootte stern, en jongen gevonden. De Kapmeeuwen waren 't eerst met broeden begonnen, er waren nu reeds bijna vlugge jongen, die reeds goed konden zwemmen. De Grootte sterns hadden nog geen vlugge jongen, meest nog eieren. Zij vooral waren mak: toen we rustig bleven staan, gingen alle vogels naar hunne eieren terug, en konden we de groote zwarte snavels met de gele punt prachtig zien, alsmede hunne zwarte kuiven, die ze kunnen oprichten.

Eigenaardig was 't, dat de Kapmeeuwen het gras in de onmiddellijke nabijheid van hun nest niet plat trappen, de eieren lagen dan ook dikwijls onder het gras; de sterntjes daarentegen trappen alles plat. (Ook te Hoek van Holland is dit bij *Sterna hirundo* waar te nemen. Overal om het nest zijn daar de afdrukken van de pootjes van de oude vogels te zien).

Iederen ochtend gaat de pachter rond op zijn inlagen om eieren te rapen. Gelukkig gaat hij hierbij oordeelkundig te werk, en kon hij ons verzekeren dat 't aantal vogels niet vermindert, doch zich integendeel steeds uitbreidt.

Na deze zoo interessante broedplaats bezochten we nog de weilanden achter den zeedijk, waar vele kluiten broedden. Eieren vonden we niet, wel jongen die reeds, hoe klein ze ook waren, met gemak een vrij breede sloot overzwommen. De oude vogels trachten door zich lam te houden, door met hangende vleugels, neergebogen kop en gebogen pooten weg te loopen, ons van hunne jongen weg te lokken. Ook vlogen ze wel om onze hoofden om dan naar beneden te schieten of om ons heen te draaien.

Hier vlak bij zagen we een kleine kolonie van *Sterna macrura*. Hun angstkreet was veel hooger en scherper, veel nijdiger dan van *Sterna hirundo*. Ik geloof dat ook dit een goed onderscheidingsmiddel is, evenals de punten der vleugels, die bij zittende vogels tot ver over den staart reiken (bij *Sterna hirundo* lang niet zoover).

Dien zelfden ochtend moesten we, nadat we van dit alles volop genoten hadden met de tram weder naar Zijpe terug. Ook nu was de vaart naar Numansdorp zeer interessant, vooral door 't buitengewoon mooie weder. We zagen weder dezelfde vogels als op de heenreis, alsmede enkele Bergeenden.

Tegen den avond werd 't zeer drukkend en vertoonden zich onweerswolken, en toen zagen we uit de tram op de Zuidhollandsche eilanden, dat vele Steenuiltjes, voor de bui losbrak, nog even wat voedsel gingen zoeken. Dien avond waren we voor 't eten weder in Rotterdam terug, zoodat alle leden nog denzelfden dag thuis konden zijn.

Boekbespreking.

Van het onlangs op pag. 39 van dit Tijdschrift nader besproken eierenwerk „Oologia Neerlandica” van A. A. VAN PELT LECHNER is thans de derde aflevering verschenen. Zij bevat den tekst behoorende bij plaat 113 tot 133, zijnde de fazanten, patrijzen, boschhoenders, schollevaarders, reigers, ooievaarders, lepelaars, rallen en waterhoenders, alsmede 35 nieuwe platen, in hoofdzaak behoorende bij reeds in de beide vorige afleveringen verschenen tekst.

Evenals in de beide vorige afleveringen, laten tekst en platen niets te wenschen over en vormen daarvan een waardige voortzetting, die ons het recht geeft, met vertrouwen het verschijnen der verdere afleveringen tegemoet te zien.

J. BÜTTIKOFER.

A Hand-List of British Birds, with an account of the distribution of each species in the British Isles and abroad by ERNST HARTERT, F. C. R. JOURDAIN, N. F. TICEHURST and H. F. WITHERBY. — London 1912. (7 s. 6 d.).

Bij het vervaardigen van deze lijst hebben de 4 auteurs zich tot taak gesteld, het samenstellen van een op de hoogte van den tijd zijnd, bruikbaar overzicht van de verspreiding in Engeland en elders van die vogels, welke naar hunne meening op de lijst van Britsche vogels geplaatst mogen worden, en het benoemen van iederen in Groot-Brittannië en Ierland waargenomen vogel met zijn correcten, wetenschappelijken naam in overeenstemming met de regels van de Internationale Commissie voor Zoologische Nomenclatuur. Wat het eerste punt betreft, hebben zij ongetwijfeld een werk geleverd dat aan de gestelde eischen beantwoordt, al kan niet ontkend worden, dat, speciaal wat Nederland aangaat, de voorhandene literatuur niet voor iedere soort even nauwkeurig geraadpleegd is. Het tweede punt, de nomenclatuur betreffende, waarvoor blijkens de voorrede alleen HARTERT verantwoordelijk is, lijkt mij, de strekking van het werk in aanmerking genomen, niet tot een gelukkig einde

gebracht. Gelijk wij uit HARTERT's standaardwerk over de palaearktische vogels weten, worden door dezen auteur de regels voor de zoologische nomenclatuur op de meest strenge wijze toegepast, en voeren zijn persoonlijke inzichten bij de toepassing dier regels tot uitkomsten, die volgens anderer inzichten dikwerf onjuist zijn en niet dan nog meer verwarring kunnen stichten in den chaos van namen. De regels voor de zoologische nomenclatuur zijn steeds nog niet definitief vastgesteld; herhaaldelijk worden nog veranderingen aangebracht of voorgesteld; thans ook staan ons weder ingrijpende veranderingen te wachten, die door de „Deutsche Zoologische Gesellschaft" op het in het volgend jaar te Monaco te houden Internationale Zoologen-Congres zullen voorgesteld worden, en die ongetwijfeld een groote verandering zullen brengen in HARTERT's naamgeving. Het aantal der vormen, species en subspecies, die volgens de schrijvers een plaats in de lijst toekomen, bedraagt 469; behalve deze zijn een niet onbelangrijk aantal soorten genoemd, die in Engeland werden geschoten, maar ongetwijfeld uit gevangenschap ontsnapt zijn. Een systematische indeeling is niet gegeven; de soorten volgen zonder eenige afscheiding op elkander; uit de volgorde is op te maken, dat van de nieuwere onderzoekingen op anatomisch gebied en de taxonomische gevolgtrekkingen geen notitie genomen is. Voor de kennis der Britsche vogels is het werk van groote waarde, eveneens is het zeer belangrijk voor den systematisch werkenden Nederlandschen ornitholoog, wien ik de aanschaffing niet dan sterk kan aanraden.

VAN OORT.

ARDEA

Tijdschrift

der

Nederlandsche Ornithologische Vereeniging

Jaargang I.

DECEMBER 1912.

Aflevering 3—4.

De Kuifleeuweriken te Ede

DOOR

J. L. F. DE MEYERE.

Wie vertrouwd is met de Ornis in een zeker, begrensd, gebied, komt soms voor plotselinge verrassingen te staan.

Tot die verrassingen, in ornithologischen zin, reken ik b. v. het optreden der Kuifleeuweriken (*Galerida cristata* (L.)) in de allernaaste omgeving van het dorp Ede.

Vóór enkele jaren nog, (1904—1907), kwam de Kuifleeuwerik, bij zomerdag althans, in Ede's omstreken nagenoeg niet voor. Niet ver van den tol, aan den grintweg, tusschen Bennekom en Wage-ningen, herinner ik mij, in 't zomer-seizoen, 'n enkele maal eens één exemplaar te hebben aangetroffen, maar overigens deed ik, waar het den Kuifleeuwerik betreft, niet anders dan — en vrij talrijke! — winterwaarnemingen, vóóral in de buurt van het station der S. S. te Ede.

In 1908 schijnt de Kuifleeuwerik echter, voor 't eerst, in bescheiden aantal, te Ede te hebben gebroed en thans (1911 en 1912), is deze vogel, van alle leeuweriken-soorten hier het meest algemeen vertegenwoordigd, meer speciaal in de omgeving der artillerie- en cavalerie-kazernes, der onderofficiers-woningen en in die van het staatspoor-station. Ik meen het aantal paartjes, dat in 1912 in de omgeving van z. g. Nieuw-Ede heeft gebroed, op, matig geschat,

14 à 16 te mogen stellen, terwijl het in den zomer van 1911, naar mij voorkwam, eerder nóg wat grooter moet geweest zijn.

Het lijkt mij niet zonder belang eens na te gaan, welke locale veranderingen in terrein en vegetatie met het optreden als broedvogel van den Kuifleeuwerik, zijn samengevallen; want dat er tus-schen een en ander verband moet bestaan, is meer dan waarschijnlijk.

Het terrein nu, waar in de laatste jaren de Kuifleeuwerik zoo veelvuldig voorkomt, was vroeger (vóór 1907) geheel begroeid met struikhei (*Calluna vulgaris*). Toen is men daar allerwege woningen gaan bouwen: kazernes, barakken, paardenstallen, onderofficiers-woningen, de militaire apotheek enz.; bovendien werden nieuwe straatwegen aangelegd en sommige gedeelten door hooge ijzeren hekken afgezet; gelijk het bij dergelijke karweien pleegt te gebeuren, werd de heide in de naaste omgeving geheel plat getrapt en stuk gereden; er werd gespit en gegraven. En op al die plaatsen, waar, door menschelijken arbeid, de struikheide werd vernietigd of onder 't zand bedolven, is later — het is een gewoon verschijnsel — het dorre schapengras (*Festuca ovina*) uit den zandigen grond omhoog geschoten.

En dáár nu, tusschen dat schapengras, zijn in het broedseizoen de nesten der Kuifleeuweriken te vinden; en wel het meest — aan hoe talrijke gevaren ze er ook zijn blootgesteld! — binnen het afgehekte terrein der cavalerie- en artillerie-kazernes.

Die voorkeur van de Kuifleeuweriken voor de militairen, meer in 't bijzonder voor die der bereden wapens, is wèl opvallend. Indien het niet te weinig strookte met onzen nuchteren volksaard, mocht men verwachten, dat ook te Ede de sage zou zijn ontstaan, dat de Kuifleeuweriken met de huzaren en artilleristen mede naar Ede zijn gekomen. In Oost-Thüringen gelóoft het volk, volgens Prof. LIEBE, wel degelijk, dat de Russische kozakken in 1813 de Kuifleeuweriken hebben medegebracht naar hun land, omdat de verschijning der Kuifleeuweriken toevalligerwijze samenviel met den intocht der Russen aldaar ¹⁾. En zoo zou ik mogen schrijven, dat de Kuifleeuweriken zich in Ede gelijk met de militairen zijn komen

¹⁾ K. TH. LIEBE schrijft in „Ornithologische Schriften”, pag. 344: „Die Haubenerchen sind erst in dem ersten Jahrzehnte dieses Jahrhunderts von Nordost her in das Gebiet (Osthüringen) eingewandert; im Volke geht die Sage, die Russen hätten sie 1813 mitgebracht.” Zie ook pag. 408 d. o. v., alwaar in andere be-wordingen dezelfde bewering nóg eens wordt aangetroffen. Vergelijk voorts: M. BRAESS, Das heimische Vogelleben (1903) pag. 4.

vestigen, omdat zij er — althans broedend — vóór dien tijd nimmer werden waargenomen.

Dit plotseling optreden als broedvogel van den Kuifleeuwerik in streken waar hij vroeger niet of enkel 's winters voorkwam, is overigens een bekend verschijnsel, dat in een groot deel van Europa en op verschillende tijdstippen is waargenomen en immer de belangstelling der vogelkundigen in hooge mate heeft getrokken.

De Kuifleeuweriken hebben, vooral in de laatste 100 jaren, gelijk zoovele andere vogels — ik zou o. m. willen wijzen op het Zwarte Roodstaartje (*Phoenicurus titys* (L.)), de Ortolaan (*Emberiza hortulana* L.), de Grauwe Gors (*Emberiza calandra* L.), de Kramsvogel (*Turdus pilaris* L.), de Koperwiek (*Turdus musicus* L.) en de Europeesche Kanarie (*Serinus serinus* (L.)) — allens hun broedgebied van het Noord- en Zuid-Oosten naar het Westen uitgebreid.

W. MARSHALL, die eene speciale studie van de geographische verbreiding der vogels, en van het vogel-immigratie-vraagstuk maakte, heeft over de invallen van den Kuifleeuwerik in Midden- en West-Europa veel belangrijks medegedeeld.

De Kuifleeuwerik is, zegt hij, van huis uit een echte steppenbewoner, die oorspronkelijk thuis hoort in Azië, van af den voet van het Chineesche en Mongoolsche gebergte, door Turkestan, Perzië, het Trans-Kaspische gebied tot in Zuid-Rusland toe; hij ontbreekt echter in West-Siberië en waarschijnlijk vormt de Oeral, of misschien reeds de Wolga, de Oostgrens van zijn gebied.

Van deze landen uit, is hij langs drie of vier verschillende banen (Einfallslieniën) Midden- en West-Europa binnengedrongen.

Wellicht vóór vele duizenden jaren reeds is de Kuifleeuwerik, uit Bulgarije en Klein-Azië, langs het bekken der Middellandsche Zee, naar de landen ten Zuiden der Alpen getrokken, tot aan den Atlantischen Oceaan toe. Hier (nl. in Italië, Spanje, Portugal en ook in de dalen van Graubünderland en Stiermarken) heeft hij later een menigte variëteiten gevormd, die in kleur, vorm en grootte en, merkwaardiger wijze, ook wat gezang en levensgewoonten betreft, allerlei onderlinge verschillen vertoonen.

Ook van de Cis-Alpijnsche moeten de diverse Trans-Alpijnsche Kuifleeuweriken zich duidelijk onderscheiden.

Een tweeden toegang tot Midden-Europa vond de Kuifleeuwerik door de „IJzeren Poort" langs den Donau naar Hongarije en Oostenrijk. Ver voortgedrongen is hij hier echter niet. In 1864 was hij nog niet waargenomen te Arnsdorf (Wienerwald). Zes jaar later

echter kwam hij ook hier reeds voor en sinds 1879 is hij in de omgeving van Weenen zeer algemeen geworden.

De derde baan waarlangs hij zich toegang verschafte, zou men de Noord-Duitsche kunnen noemen; ze loopt langs den Oder en buigt zich dan naar het Westen, om vervolgens vooreerst de zee-kust te volgen. Misschien, merkt MARSHALL tusschen haakjes op, is er ook nog een vierde baan, (nl. langs den Weichsel), die de Kuifleeuwerik volgde om Midden-Europa in te dringen.

Bij Petersburg ontbreekt de Kuifleeuwerik nog; in Zweden en Engeland komt hij slechts zelden en verdwaald voor. In 't Sleeswijksche vertoont hij zich enkel in den winter, maar dan ook in grooten getale; in Holstein echter broedt hij reeds in 1850; en in 1856 hier en daar, maar spaarzaam, op Sylt; sinds 1820 treedt hij in Oldenburg op, aanvankelijk zeer zelden, maar reeds in 1853 is hij er zeer talrijk. Sinds 1840 is de vogel in Priegnitz algemeen geworden en 7 jaren later verscheen hij bij Seppenrade in Westfalen als broedvogel.

Ten Zuiden van een lijn, die men van Metz tot in de buurt van Leipzig zou kunnen trekken, schijnt de vogel niet broedend aangetroffen te worden: hij ontbreekt ten minste in 't Westerwald, bij Barchfeld in het dal van de Werra en bij Neuburg in Schwaben; bij Klingenberg in Beieren en ook in het Noordelijk en Westelijk deel van Zwitserland tot aan Genève vertoont hij zich alleen in den winter.

Op 't eind van de 18de eeuw kwam de Kuifleeuwerik in heel Thüringen enkel als wintergast voor en ook nu nog is hij in Zuid-Thüringen en dan enkel in strenge winters, een zeldzame verschijning, terwijl hij in 't Noordwesten bij Schlotheim, niet ver van Mühlhausen, reeds in 1854 veelvuldig broedde.

Dat is almede het voornaamste wat MARSHALL over de verminderingen van den Kuifleeuwerik bericht.

Wat Thüringen betreft, daaromtrent lees ik nog bij LIEBE, die als weinigen vóór en na hem, met den vogelstand in Thüringen was vertrouwd: Langzamerhand hebben de Kuifleeuweriken, sinds 1813, hun woongebied naar het Zuiden toe uitgebreid, steeds de straatwegen volgende. Tusschen 1840 en 1850 waren zij in 't Elster- en Saalgebied doorgedrongen en nu (1878) vindt men ze in den broedtijd bij Ebersdorf en Lobenstein in 't Frankenwald.

In Zuid-Thüringen komt bijna geen enkel paar voor. Bij Gera broeden gewoonlijk slechts vier paren; bij Ronneburg en Grossenstein eenige meer; eenige ook bij Langenberg, Eisenberg, Pölzig

etc. Sporadisch had LIEBE ook paren aangetroffen bij Hohenlauben, Münchenbernsdorf, Reust etc.

Van onze Hollandsche auteurs vind ik bij TEMMINCK in de eerste uitgave van zijn Manuel d'Ornithologie (1815) over den Kuifleeuwerik: „Habite la France, l'Allemagne, la Suisse et toutes les parties méridionales de l'Europe.” Of TEMMINCK den Kuifleeuwerik als Nederlandsche (broed)vogel kende, blijkt niet voldoende uit dit bericht, zoodat het ons niet veel verder brengt. Uit de afwezigheid van de woorden: „(Très) rare”, „accidentellement” of „commun en Hollande”, woorden, die men, zoo TEMMINCK te kennen wilde geven, dat de behandelde vogel ook tot de Nederlandsche „Avifauna” behoorde, doorgaans kan aantreffen, zou afgeleid mogen worden, dat de Kuifleeuwerik, in TEMMINCK's tijd, nog niet in ons land was geïmmigreerd. Mogelijk geeft de 2de uitgave van 1820, eenige nadere opheldering; deze uitgave toch, schijnt in menig opzicht van de eerste te verschillen. Waar ze evenwel niet tot mijne beschikking staat, kan ik er niet over oordeelen.

SCHLEGEL noemde den Kuifleeuwerik evenwel reeds onder de in Nederland broedend waargenomen vogels. ALBARDA vermeldt: „Broedende gevonden in Groningen in de veenkoloniën, in Gelderland, Noord-Brabant en Limburg en in de duinen van Noord-Holland.”

SNOUCKAERT VAN SCHAUBURG heeft in zijne „Avifauna” geen enkele nieuwe provincie aan de door ALBARDA genoemden toegevoegd.

Het broeden van den Kuifleeuwerik is dus o. a. nog niet geconstateerd in Overijssel, Utrecht en Zuid-Holland.

Toch lijkt het mij zéér waarschijnlijk, dat de Kuifleeuwerik ook in deze provincies broedend moet voorkomen. Eenig nader onderzoek zou dit, vermoed ik, wel leeren.

In de Zuid-Hollandsche duinen, langs den weg van Wassenaar naar den Wassenaarschen Slag, herinner ik mij indertijd, o. a. in den zomer van 1903 en in April 1904, meermalen een paartje van den Kuifleeuwerik te hebben aangetroffen. Al heb ik toen ook geen nest kunnen ontdekken, zoo zou uit deze zomerwaarnemingen, op een plaats, die zich uitstekend voor broedterrein van den Kuifleeuwerik leent, welhaast tot het broeden van de soort, ook in de Zuid-Hollandsche duinen, besloten mogen worden.

Aan onze ornithologen in Leiden en Den Haag, om eens een nader onderzoek in te stellen!

Ede, September 1912.

Varia oologica et nidologica

DOOR

A. A. VAN PELT LECHNER.

II.

Motacilla boarula L. — **Groote gele Kwikstaart.**

In de collectie van den Heer M. H. A. L. MERCKELBACH te Rolduc bevindt zich o. m. een groot legsel van 3 stuks, metende namelijk twee voorwerpen daarvan $21 \times 14\frac{1}{2}$ mm. en het derde 20×14 mm.; deze eieren dragen op vuilwitte grondkleur een flauw gele pigmentafzetting in kapvorm aan de stompe pool, en voorts slechts enkele, evenzoo gekleurde vegen over het overige schaalgedeelte.

Parus major L. — **Koolmees.**

In „Zeitschr. f. Ool. u. Orn.” (XXII) maakt ALEXANDER BAU melding van een nest, binnen een hooischaar op een vensterplank gebouwd, waarbij niet alleen een onderlaag van mos aangebracht, doch de geheele plank, die 50 cm. lang en 16 cm. breed is, met een moslaag belegd is geworden, aan de eene zijde 8 cm. dik, naar de andere tot op 4 cm. dikte aflopend; de mees heeft daartoe \pm 4800 eem. mos moeten verslepen! Nagenoeg juist in het midden van die moslaag bevindt zich het uit wol en haren gebouwde nest, waarvan de 5 cm. diepe kom iets in het mos weggezakt zit, terwijl de rand er 3 cm. vrij bovenuit steekt; de nestrand is van buiten 9,5 cm., inwendig 5,5 cm. in doorsnede. Ware het nest aan den boven de moslaag uitstekenden buitenrand met mos bekleed geworden, dan zou men het — zoo zegt BAU — voor een nest van den Vink kunnen houden, zoo fraai is het gebouwd.

Het nest (met moslaag) bevindt zich thans in het „Landesmuseum für Vorarlberg” te Bregenz.

Muscicapa grisola L. — **Grauwe Vliegenvanger.**

Een paartje, dat in het vóórlaatste seizoen in een halven kokosnotebast, in den tuin van Mr. O. V. APLIN te Bloxham (Brit.) zijn nest bouwde, had op 31 Mei 5 eieren, die alle ongeteekend en onderling van gelijken, abnormalen vorm waren.

Afwijkingen, zoowel wat teekening als vorm aangaat, komen bij deze soort, ook hier te lande, opvallend veel voor. (Zie ook de inleiding der XVII. Fam. in mijn „Oologia Neerlandica”).

Hirundo rustica L. — **Boerenzwaluw.**

Op 24 Juli 1911 vond Mr. E. A. FITCH tusschen Beeleigh en Ricketts Locks (Brit.) een nest in den buitensten, over het midden eener rivier hangenden tak van een eschdoorn, ruim 6 m. van elken oever verwijderd; het deed denken aan dat van een Zanglijster, doch bevatte 4 *rustica*-eieren van het gewone type, en een paartje dier soort vloog er, luid roepende, omheen. Als naar gewoonte, was het nest van slijk vervaardigd, met strootjes en veeren gevoerd, geheel rond en diep komvormig. Gebouwen waren aldaar binnen een omtrek van ruim 500 m. niet aanwezig. Op 5 Augustus waren er 4 jonge vogels in het nest, dat groote overeenkomst vertoonde met het vignet in YARRELL'S „History of British Birds” (vol. II, pag. 348) van een *rustica*-nest, dat, nu tachtig jaren geleden, te Penshurst (Kent) in een over een vijver hangenden ahorn-tak was aangebracht.

Cerchneis tinnunculus (L.) — **Torenvalk.**

In „The Zoologist” (1911) deelt Mr. C. J. PATTEN mede dat in Juni van dat jaar een sedert 8 jaren door hem in gevangenschap gehouden wijffe een ei heeft gelegd, dat als volgt beschreven wordt: melkwhite grondkleur; nagenoeg ongevekt, met uitzondering echter van de bredere helft, waaromheen een onsamenhangende krans van groote en kleine, purperbruine en licht grijsachtig purperen vlekken is afgezet. De schaal is dun, doch bleek stevig genoeg om geprepareerd te kunnen worden. De spitse pool is minder afgerond dan gewoonlijk bij *tinnunculus*-eieren het geval is; in vorm komt het ei overeen met een gewoon ei van het huishoen.

De afmetingen zijn normaal: 3,9 cm. \times 3 cm.

Aythya nyroca (Güldenstädt) — **Witoogeend.**

Onder deze soort staat in den Catalogus der „Ootheca Wolleyana” (Part IV, pag. 603, § 5788) o. a. vermeld:

„Four. (eggs). Ouderkerk, Holland, 30 May, 1856. From Mr. JOHN BAKER.” (Afkomstig uit de coll. A. en E. NEWTON, later ingevoegd bij die van WOLLEY, en door A. NEWTON geschonken aan het Zoölogisch Museum der Universiteit Cambridge).

De bewerker van bovenbedoelden Catalogus, wijlen Prof. Dr. ALFRED NEWTON, plaatste bij dit nummer de navolgende noot:

„Mr. BAKER was very confident as to the genuineness of these eggs, which I was at first inclined to doubt, until I saw how well they agreed with others attributed with more or less probability to the species.”

Hoewel vooral het laatste gedeelte der noot de soortszekerheid dezer eieren niet versterkt, maak ik er hier toch eens melding van, en wel in verband met hetgeen de Heer Dr. E. D. VAN OORT in diens „Contribution to our knowledge of the Avifauna of the Netherlands (Leyden, 1908) ¹⁾ op pag. 149 bij deze soort o. a. zegt, namelijk:

„Every year specimens are killed on the lakes in the neighbourhood of Leiden and it is not impossible that a single pair breeds there.”

Afgaande op enkele gegevens, in bovenaangehaalden Catalogus voorkomende, is Onderkerk aan den Amstel de vindplaats der bewuste eieren geweest.

Overleg bij een Neushoornvogel

DOOR

L. Baron VAN HEECKEREN TOT WALIEN.

Van de neushoornvogels (Bucerotidae) komen 3 soorten op Java voor: een groote, een middel en een kleinere, welke respectievelijk, door de Soendaneezen, rangkong, djoelang en kangkareng genoemd worden. Met recht zegt BREHM van deze vogels, dat zij voorzichtig, schuw, oplettend, kortom verstandig verdienen te heten, en dat werkelijk deze vogels soms met verstand te werk gaan, wil ik met het volgende bewijzen.

Onder de vele vogels, die ik er op nahield, was ook een „djoelang” (*Buceros undulatus*), dien ik jong gekregen had, die erg mak werd en later los op mijn erf rondvloog. Hij was niet alleen een lieveling van mij, maar van iedereen, zoo ook van mijn geheele bediende-personeel, dat hem den naam gegeven had van „Goeggëuk” (de g's uit te spreken als in het engelsche woordje „go”). Hij kende zijn naam zeer goed en kwam altijd dadelijk aangevlogen als men „Goeggëuk” riep. Door de stijve vleugelveeren maken deze vogels bij het vliegen een groot gedruisch, hetgeen men op grooten afstand

¹⁾ Overdruk uit: Notes from the Leyden Museum, 1908.

kan hooren. Het scheen dat Goeggëuk zich hiervan wel degelijk was bewust en dikwijls amuseerde hij zich door de menschen, en vooral de theepluksters, met dat gedruisch te doen schrikken. De pluksters kwamen dagelijks de geplukte theebladeren, die in groote pakken op het hoofd gedragen werden, naar de fabriek brengen en zij moesten dan mijn erf voorbijkomen. Goeggëuk had een goed schuilplaatsje gevonden in een dichtbebladerden boom op mijn erf, aan den kant van den weg, alwaar hij, ongezien, de pluksters kon afwachten. Kwamen deze voorbij, dan vloog hij met groot gedruisch uit zijn schuilhoek over de pluksters heen, en het angstgeschreeuw van deze, het lachen en roepen van anderen, kortom, het geheele lawaai, scheen hem erg te amuseeren. Met groote zelfvoldoening zette de vogel zich dan gewoonlijk neder op het een of andere pak theebladeren op het hoofd van een der pluksters en liet zich zoo naar de fabriek brengen, op p. m. 50 meter afstand van den boom gelegen. Was hij eenmaal daar aangekomen, dan vloog Goeggëuk weder naar zijne schuilplaats terug en werd bij andere voorbijkomende pluksters het spelletje opnieuw afgespeeld.

Nog aardiger is het geval waarin Goeggëuk niet alleen toonde dat hij zijn verstand liet werken, doch ook een goed karakter en een medelijdend hart toonde te hebben. Op een goeden dag kwam een inlander mij een paar zeer jonge otters brengen. Het mandje waarin zij gebracht werden, werd op den grond neergezet; ik kwam naderbij en zag dat ze beiden nog blind waren. Zij stonden op de achterpootjes in het mandje en met de voorpootjes op den rand ervan, met open bekjes te schreeuwen. Op den grond lagen eenige gekookte rijstkorrels, die bij het neerzetten uit het niet al te dicht gevlochten mandje gevallen waren. Natuurlijk had de inlander de jonge beestjes met gekookte rijst gevoerd. Dat is goed voor alle menschen en dieren, dus ook voor nog jonge, blinde otters, dacht hij. Terwijl ik nog met hem stond te praten, hem vragende, waar hij de beestjes gevonden had enz., en het geheele bediendepersoneel naderbij gekomen was, kwam Goeggëuk op eens aangevlogen; hij moest er natuurlijk weder het zijne van hebben. Het geschreeuw der kleine zuigelingen had zijne attentie getrokken en hij kwam vlak bij het mandje op den grond zitten. Eerst zat de vogel stil het wonder aan te kijken en hield den kop nu eens naar den eenen, dan weder naar den anderen kant, in eene schuine richting. Men kon het den vogel aanzien, dat hij zich nog geen rekenschap kon geven van den toestand. Hij zag blijkbaar direct waaraan het

bij de dieren haperde en begon met ijver met het uiterste puntje van zijn grooten bek, de rijstkorrels op te nemen, en die voorzichtig in de open muiltjes van de kleine schreeuwers te leggen. Deze werkzaamheid werd eene poos volgehouden. De blinde beestjes wilden echter niet, zooals hij wilde. Telkens vielen de rijstkorreltjes uit de open bekjes op den grond, maar telkens werden deze ook weër met ijver opgenomen en voorzichtig in de open muiltjes teruggelegd. Eindelijk hield Goeggëuk hiermede op. Een poosje bleef de vogel weër stil zitten kijken, de kop nu en dan scheef houdende, alsof hij de zaak in stilte overdacht en dit werd ook opgemerkt door mijne bedienden, die ik hoorde zeggen: „eükëur di pikiran deü”, hij zit er weder over te denken. Eensklaps scheen hij tot bezinning te komen en vloog naar eene groote etenskast, die dicht bij de keuken stond. Boven op die kast lag steeds een bamboekoker, waarvan de opening met een prop gras of bladeren werd dichtgestopt. In dien koker werd eene lekkernij geborgen voor de vogels, vooral voor de insecteneters, bestaande uit groote vette, donkerbruine aardsprinkhanen, „kassir”, welke ook wel door de inlanders gegeten worden. Hoewel Goeggëuk eigenlijk een vruchteteende vogel was, vond hij een kassir toch eene groote lekkernij. Merkwaardig is het feit dat Goeggëuk, die zoo verzot was op kassirs, en nu blijk gaf precies te weten, waar dat lekkers bewaard werd, nooit er naar getaald heeft er in stilte van te snoepen. Wij zagen hoe de vogel zijn uiterste best deed, de prop bladeren en gras, met hevig rukken en trekken, uit den koker te nemen, en dit gelukte hem ook eindelijk. Een groote, vette kassir kwam uit den koker kruipen, werd toen met den bek gegrepen en naar de kleine otters gebracht. Eerst werd de kassir, die nog leefde, een paar malen tegen den grond geslagen, om hem te dooden en daarna ontleed. Pooten, kop, borststuk en lijf werden gesepareerd en deze stukken aan de kleine schreeuwers gevoerd. Doch het ging evenals met de rijstkorrels. De stukken vielen telkens weder uit de bekjes op den grond. Daarop raapte hij eenvoudig al de stukken bij elkaar en kneedde met den bek alles tot moes. Toen de „pap” klaar was, werd deze bij beetjes in de steeds gapende bekjes gelegd. Deze keer was Goeggëuk gelukkiger. De donkergekleurde, kleverige massa bleef in de bekjes liggen, en toen alles opgevoerd was, vloog de weldoener met een vroolijk „goeggëuk, goeggëuk” weg. Men kon het hem aanzien, dat hij erg voldaan was over zijn lieflewerk.

Eenige mededeelingen over *Cygnus cygnus* L.

DOOR

Dr. C. KERBERT.

Met een afbeelding.

De algemeen heerschende meening, dat aan onze kennis van de althans in Europa voorkomende zwanensoorten — in parken en dierentuinen verre van zeldzame gasten — slechts nog weinig zou ontbreken, is volkomen onjuist. Vele groote leemten zijn o. a. aan te wijzen in onze kennis aangaande de levenswijze, de zeden en gewoonten, m. a. w. in de oikologische of ethologische richting. Dit moge wellicht vreemd klinken ten opzichte van dieren, die, zooals *Cygnus olor* Gmel. en *C. cygnus* L. (*C. ferus* Leach; *C. musicus* Bechst.) reeds langer dan tweeduizend jaren aan den mensch bekend zijn en gedeeltelijk huisdieren zijn geworden, toch is de bewering volkomen waar, en alleen voor leeken onbegrijpelijk. Den wetenschappelijken vakman, den zooloog, zijn de zeer talrijke leemten in ons weten, in onze kennis van de dieren voldoende bekend.

Bepalen wij ons tot *C. cygnus*, zoo weten wij dat deze soort misschien in Groenland (?), doch zeker in het noorden van Europa, op IJsland, in Lapland, in Noord-Rusland en Noord-Azie voorkomt, dat zij in het noorden broedt en gedurende de wintermaanden over Europa tot in Egypte, over Azie tot in Japan zuidwaarts trekt. Zoo verschijnt deze vogel, de „Deen”, (in Groningen: „Hoelzwaan”, in Friesland: „Kloekswan”) jaarlijks als wintergast aan onze kusten en op onze binnenwateren, en wel volstrekt niet zeldzaam. Al is deze zwaan, — zooals *C. olor* — nu juist geen huisdier geworden, ieder bezoeker van dierentuinen kent dezen merkwaardigen vogel uit eigen aanschouwing.

Wij behoeven deze soort dus niet nader te beschrijven — zij is in hare uitwendige kenmerken genoegzaam bekend. Minder bekend is, dat de eigenaardige, muzikale „triumfkreet”, welke zowel de mannetjes als de wijfjes laten hooren (die der wijfjes is hooger dan die der mannetjes) en zoo typisch is voor alle zing-

zwanen (*C. cygnus*; *C. bewickii*; *C. buccinator*; *C. columbianus*) — bij *C. olor* echter nooit wordt gehoord, dat daarentegen de zoo kenmerkende „imponering” van het mannetje vóór en gedurende den broedtijd van laatstgenoemde soort, bij *C. cygnus* nooit is waargenomen. Integendeel, *C. cygnus* zwemt, ook gedurende de broedperiode, steeds met rechttopstaanden, nooit met S-vormig gebogen hals ¹⁾, en zonder opgeheven vleugels, zooals *C. olor* wel doet. Wie overigens van de ethologie der verschillende zwanensoorten meer wil weten, hij leze het zeer belangwekkend en goed geschreven boekje van Dr. O. HEINROTH (Berlin): „Beiträge zur Biologie, namentlich Ethologie und Psychologie der Anatiden” ²⁾, wiens uitnemende waarnemingen over de zwanen — vooral in den Zoologischen tuin te Berlijn — ik thans met een paar enkele, door mij waargenomen feiten zal trachten te vermeerderen. Dr. HEINROTH schrijft: „Leider „hatte ich bisher keine Gelegenheit, ein brütendes und Junge führendes Paar aus dieser Gruppe (Singschwangruppe) zu beobachten”. Dit verbaast ons volstrekt niet, want een broedend paar van *C. cygnus* behoort tot de grootste zeldzaamheden, die in een park of diertuin kunnen worden aangetroffen. Voor zoover mij thans bekend, is het alleen gebeurd in den Zoologischen tuin te Londen en bij den Heer F. E. BLAAUW op „Gooilust” te 's Graveland. In een „List „of the certainly known species of Anatidae, with Notes on such „as have been introduced into the Zoological Gardens of Europe „and remarks on their distribution” opgemaakt door P. L. SCLATER ³⁾ vond ik onder 3. *Cygnus musicus* Bechst., Hooper Swan, het volgende: „The Hooper bred in the Society's Garden in 1839 (June 16), „1841 (May 27) and in 1842 (May 20) but has not done so of late „years. It cannot be considered by any means a free breeder in „confinement”. — Meer heb ik over dit broeden van *C. cygnus* in den Zoologischen tuin te Londen niet kunnen vinden; ik vermoed dus dat de eieren niet zijn uitgekomen. Het ware anders toch wel merkwaardig genoeg geweest er verder iets over mede te deelen.

De Heer BLAAUW deelt mij mede, „dat *C. cygnus* bij hem wel

1) In de nieuwste uitgave van BREHM's Tierleben, Vögel, 1911. Erster Bd. p. 279, wordt *Cygnus cygnus* (L.) nog steeds, evenals in de vroegere uitgaven, afgebeeld met gebogen hals, wat niet juist is, althans niet typisch!

2) Sonderabdruck aus: Verhandlungen des V. Internationalen Ornithologen-Kongresses, Berlin 1910.

3) Proceedings of the Zoological Society of London, 1880, p. 506.

„heeft gebroed (1887 of 1888), doch dat hij geene jongen heeft gehad, „aangezien de gnoe's ¹⁾ het nest vernielden”.

Onder de talrijke individuen van *C. cygnus* in het bezit van het Koninklijk Zoologisch Genootschap „Natura Artis Magistra” is één

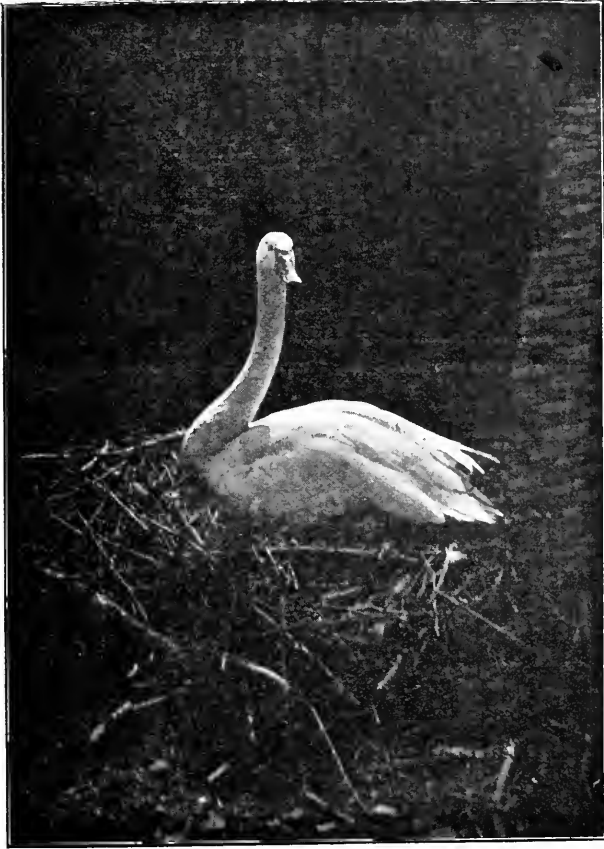

Photo A. J. W. DE VEER, Amsterdam.

getrouwd paar, dat in (Juni) 1910 op een nieuw gedeelte van den vijverover een nest ging maken. (Zie bovenstaande foto). In dit

1) Zooals iedereen weet, bezit de Heer F. E. BLAAUW te 's Graveland eene prachtige verzameling van levende dieren, niet alleen dus vogels maar ook zoogdieren, waaronder gnoe's en andere antilopensoorten.

nest werden vijf eieren gelegd. Twee jongen werden groot gebracht. Wij waren echter toen niet in de gelegenheid bepaalde waarnemingen te doen, omdat wij deze vogels, daar zij voor het eerst bij ons broedden, niet wilden storen. Door de werkzaamheden, verbonden aan den bouw van het Reptielenhuis, waardoor in het voorjaar van 1911 de zwanen zeer werden gestoord en verontrust, kwam er in dat jaar van broeden niets.

In 1912, toen de nieuwe gebouwen in den voortuin waren voltooid en dus ook de zwanenvijver met rust kon worden gelaten, ging het beter.

Het bedoelde paar begon een nest te maken aan den nieuwen vijveroever, vlak tegenover den zuidelijken ingang van het nieuwe Apenhuis, ongeveer 5 m. verwijderd van het afsluithekje, dus ook even ver van het groot aantal bezoekers, dat zich dagelijks over dit zeer drukke gedeelte van den voortuin beweegt. Het nest, met de opening zoowel naar de waterzijde als naar het publiek toegekeerd, werd vervaardigd van takken, stroo, bladeren enz. Het eerste ei werd gelegd den 2den April, het tweede den 4den April, het derde den 6den April, het vierde den 8sten April, het vijfde ei den 10den April. De eieren zijn evenals die van *C. olor* vuil geelachtig wit van kleur, iets lichter, doch gladder, niet zoo grofkorrelig van schaal als die van den tammen zwaan.

Het wijfje ging den 13den April op de eieren zitten; den 14den Mei kwamen de jongen uit. De broedtijd duurt dus 31 dagen, dus korter dan bij den gewonen zwaan. De duur van den broedtijd was onbekend. Ook de volgende feiten zijn der vermelding wel waard.

Alleen het wijfje broedt; het mannetje blijft vóór het nest zitten en bewaakt het, verdrijft alle andere zwanen, die het zouden wagen het nest te naderen, of zwemt in de onmiddellijke nabijheid heen en weer. Merkwaardigerwijze worden alle andere vogels, ooievaars, reigers, schollevaars, meeuwen, wel op het terrein toegelaten. Minstens drie malen in een etmaal verlaat het wijfje het nest, om zich te voeden en zich in het nabij zijnde vijverwater te verfrisschen of te reinigen, steeds vergezeld door het mannetje, dat echter het nest niet uit het oog verliest. Vóór het wijfje het nest verlaat, bedekt het zorgvuldig de eieren met takken, bladeren, kortom met alle nabijgelegen voorwerpen, die het maar kan vinden (het heeft zelfs een klein plankje gebruikt), doch steeds zóó, dat men de eieren niet kan zien, zonder de daarboven gelegen voorwerpen op te lichten.

De pasgeboren jongen zijn licht grijswit van kleur, de snavel is licht wijnrood gekleurd, behalve de snavelspits en de snavelranden, die zwartachtig zijn. Binnen het verloop van een half jaar wordt het licht wijnrood gekleurde gedeelte van den snavel steeds lichter van kleur, eindelijk geheel wit; dan verandert het wit langzamerhand in het bekende geel van den snavel van het volwassen dier, zoodat een *C. cygnus* van een jaar oud om den snavel reeds licht geel gekleurd is; ook het grijsachtig gekleurde jeugdkleed is dan geheel wit geworden. Het geel van den snavel wordt donkerder naarmate de vogel ouder is. In hoeverre sexe-verschillen hierbij nog een rol spelen — of m. a. w. de snavel der mannetjes donkerder geel vertoont dan die der wijfjes — kan ik niet beslissen.

Ook de pooten zijn bij de geboorte licht wijnrood gekleurd; langzamerhand echter verkleuren zij, worden lichter, grijs, dan donkerder, eindelijk — binnen een jaar — zwart.

Het Genootschap bezit thans nog in leven twee jongen, broed 1910, en één jongen vogel broed 1912. In het Museum zijn geplaatst twee jonge vogels (twee dagen oud), opgezet, terwijl van de jonge vogels (vijf weken oud) door Mejuffrouw A. KELTING uitnemend geslaagde aquarellen zijn vervaardigd, welke in het archief van het Genootschap worden bewaard.

Amsterdam, 12 November 1912.

Verslag van de Ornithologische waarnemingen, gedaan tijdens een zevendaagsch verblijf aan boord van het Lichtschip „Maas”

DOOR

Jhr. W. C. VAN HEURN.

Den 28sten September 1912 genoot ik 't voorrecht, de eerste te mogen zijn, die gebruik maakte van de gelegenheid, welke dank zij eene resolutie van den Minister van Marine voor leden van de Nederlandsche Ornithologische Vereeniging openstaat, om tot 't doen van waarnemingen betreffende den vogeltrek, voor langer of korter tijd op een van de lichtschepen langs onze kust verblijf te houden.

Om deszelfs gemakkelijke bereikbaarheid viel de keuze op 't schip „Maas”, dat gelegen is op bijna 8 mijlen ten N. W. van den Hoek van Holland, en waar ik des namiddags door eene sleepboot van de Maatschappij L. SMIT aan boord werd gebracht, uitgeleide gedaan door de heeren Dr. BÜTTIKOFER en P. LELS, welke laatste heer mij allerbereidwilligst voorzien had van kooigoed en kommaliant (benodigdheden, die mogelijk op 't lichtschip voor gasten zouden ontbreken, en die tevens voor deze scheepsgelegenheid op de meest royale wijze had gezorgd, eveneens toezeggende, mij te iederen tijde te willen doen terughalen zoodra zulks om de eene of andere reden wenschelijk mocht blijken. Intusschen was de duur der „zeereis” voorloopig bepaald op zeven dagen.

De zee was tijdens 't embarkeeren niet, wat wij landmensen „kalm” zouden noemen, zoodat al zeer spoedig na mijn overstappen op 't lichtschip, dat door zijne voor-anker-ligging tot 't maken van eene hoogst onaangename beweging is veroordeeld, de zeeziekte zich op eene ondubbelzinnige wijze bij mij deed gevoelen en er dientengevolge van waarnemingen dien avond niets meer komen kon, evenmin als ik in staat bleek te zijn, eenige andere noembare bezigheid te verrichten.

Den volgenden morgen echter, nadat wind en zee gekalmeerd waren, kwam ook de inwendige mensch tot rust, en reeds meende ieder ons verlangen naar kalm weêr en een bewolkten hemel gedurende de volgende nachten bevredigd te zullen zien, toen na een

regenachtigen Maandag de wind met verdubbelde kracht weer opkwam, en mij dwong, een geheelen dag te blijven liggen, ten einde de voortdurend dreigende nog minder opwekkende gevolgen der onregelmatige slingerbeweging te vermijden. Op Donderdag eindelijk scheen Neptunus er zelf genoeg van te krijgen, althans het ergste was toen gelukkig voorbij, en de slingerbeweging alleen nog zeer lastig, telkens als de eb- of vloedstroom ons scheepje dwars op den wind deed liggen, hetgeen natuurlijk bij standvastige windrichting 4-maal daags gebeurde. Zoowel Vrijdag als Zaterdag (4 en 5 October) was de zee zoo nu en dan spiegelglad en was 't zóó genoegelijk aan boord, dat ik ondanks de schraalheid der vogeluitkomsten een gevoel van spijt niet onderdrukken kon, toen op Zaterdag tegen 't middaguur de komst der loodsboot aan mijn buitenleventje een eind maakte. Terwijl er, dank zij de ongunstige windrichting op ornithologisch gebied niets te doen viel, werden de vier laatste dagen met des te meer succes aan de vischvangst gewijd.

Vervolgens zij een woord van warmen en welgemeenden dank niet onthouden aan officieren en bemanning van het Lichtschip, en inzonderheid aan den gezagvoerder, den heer A. J. J. VAN DAM, die, ieder naar zijn beste kunnen, mijn verblijf aan boord zoo aangenaam en geriefelijk mogelijk hebben helpen maken, en alle door hunne blijken van ongeveinsde belangstelling in het vogelleven de meest grootsche verwachtingen van eventueel latere eigen waarnemingen deden koesteren.

Had men n.l., zooals gezegd, met het posteeren van leden onzer Vereeniging op de Nederlandsche lichtschepen hoofdzakelijk ten doel, om aldaar door die leden waarnemingen te laten doen omtrent den in deze dagen te verwachten vogeltrek langs onze kust, van welke waarnemingen zij dan zorgvuldig aantekening hadden te houden, en meende men ook op die manier exemplaren van overigens minder algemeen voorkomende species voor de wetenschap dienstig te kunnen maken, van niet te overschatten belang achtte men het bovendien, indien 't gelukken mocht, bij het personeel der schepen de belangstelling in onze studie op te wekken, en de meest ambitieuzen in zooverre met de kunstgrepen van den praeparateur vertrouwd te maken, dat zij zelfstandig in staat zouden zijn, mogelijk voorkomende zeldzame vangsten voor algeheelen tenondergang te bewaren, en hen op deze wijze der wetenschap van dienst te doen zijn.

Maar terwijl eenerzijds tijdens mijne aanwezigheid geen enkele zeldzame vangst geboekt kon worden, werd anderzijds ook het

laatstgenoemde ideaal in geen en deele bereikt. Weliswaar was de belangstelling groot, en zou ik ook stellig animo in 't praepareeren gevonden hebben, indien niet de gelegenheid mij had ontbroken, om mijne medekluzenaars eenigermate in het kunstje in te wijden. Ten gevolge van 't slingeren van het schip en de daardoor veroorzaakte duizeligheid voelde ik mij niet capabel, om aan anderen een werkje te leeren, bij 't welk reeds aan den vasten wal de meeste toewijding en voorzichtigheid vereischt worden en ik kan mij ook moeilijk voorstellen dat anderen daartoe op dien wankelenden bodem wel in staat zouden zijn geweest, evenmin als de leerlingen zich aldaar eenige bedrevenheid in dit minutieuze werk in betrekkelijk korten tijd zouden kunnen eigen maken. Ook ontbreken hun naast de noodige kennis om zeldzame en gewone vogelsoorten steeds van elkaar te kunnen onderscheiden zelfs de meest onontbeerlijke gereedschappen, welker aanschaffing altijd voor slechts matig bedeeden eenen niet weg te cijferen begrootingspost in 't leven roept. Tenslotte kwam mij geen enkel exemplaar in handen, geschikt om als voorbeeld of oefeningsobject te kunnen dienen, zoodat ik na al 't bovenstaande van onze lichtwachters als praeparateurs slechts zeer weinig durf te verwachten.

Als mijne feitelijke waarnemingen kan nu 't volgende worden opgeteekend:

In den middag van embarkeeren werden, evenals op alle verdere dagen, vele zeekoeten en kleine zwarte zeeëenden opgemerkt, de laatsten meestentijds vliegende in koppels van circa 6 à 10 of meer stuks. Gedurende de windstille dagen van 4 en 5 October kon men ze ook zien zwemmen en hoorde ik 's morgens hun klagend gefluit. Soms vlogen zij in rijtjes achter elkaar en dan dikwijls om de beurt een ♂ en een ♀, doch nooit naderden zij 't schip dichter dan een paar honderd meter. De koeten daarentegen, die naar hun geluid „Gerrit” worden genoemd, lieten zich vaak door den stroom tot dicht langs-zij drijven. Gewoonlijk zag men er slechts 1 of 2 tegelijk; van trek geen sprake.

De sterntjes, die wij in den Waterweg achterlieten, schijnen slechts bij uitzondering nabij 't lichtschip te komen. Kleine zee-meeuw, zilver- en mantelmeeuwen vliegen dagelijks in onbepaalde richting voorbij, zonder zich ooit, behoudens na langdurige koude, om den zeeman te bekommeren.

Den 29sten Sept. kwamen reeds 's morgens vroeg in den motregen twee kwikstaarten aanzetten, die reeds vóór mijn opstaan weer

verdwenen, doch een spreekw scheen het aan boord langer te kunnen uithouden, en snuffelde, zich aan niemand storende, in alle hoeken en gaten naar wat eetbaars.

Bij zuid-oostelijken wind scheen de trek, die aan eenige, ééns zelfs een 6-tal, voorbij vliegende leeuweriken en piepers kenbaar was, uit 't westen te komen. 's Middags ontdekte men plotseling twee postduiven in den mast en arriveerden er ook twee leeuweriken aan boord, waarvan de ééne mijne donkergroene pet blijkbaar voor een klaverzoodje aanzag, en daar gemoedelijk op rond trippelde. De zeer vermoeide dieren werden weldra gegrepen en van levensmiddelen voorzien, waarvan zij dankbaar profiteerden, evenals een ♂ keep, die zich tegen den avond onder de reddingsboot had te slapen gezet. Te samen met één der postduiven deelden zij de ruimte van een voor het doel aan boord zijnde kooi, waarin 's nachts ook nog een zieke pieper onderdak bewam. In den namiddag hadden wij nog even een *Larus canus* van nabij waargenomen, die angstig piepte, en weldra bleek, door een jager, waarschijnlijk *Stercorarius pomarinus*, te worden achtervolgd, welke laatste na een paar vergeefsche wedvluchten in noordoostelijke richting verdween. Volgens de zeelui zijn deze, zooals zij zeggen „schijtejagers”, bij 't lichtschip eene zeer gewone verschijning.

In de vier lichtbundels van de lantaren kwam zoo nu en dan wel eens een leeuwerik fladderen, doch de heldere nacht deugde niet voor den trek, en de volgende nachten bleken daartoe nog minder geschikt te zijn.

Den 30sten September kwamen vóór mijn opstaan een spreekw en een ♂ merel aan boord. Deze laatste soort wordt door de zeelui „marel” genoemd; den grutto schijnen zij onder dien triviaalnaam niet te kennen.

De geheele verdere dag leverde niets anders op als regen. Alleen vertoonde zich 's middags weer een jager, die eveneens naar 't noordoosten trok. De wind bleef dezen dag zuid ten oosten, later zuid ten westen, de temperatuur schommelde evenals Zondag tusschen 13 en 14° C. Het weêr leende er zich niet toe, om de vogels in vrijheid te stellen, van welke intusschen de pieper 's morgens en één der leeuweriken 's namiddags gestorven waren. De andere drie bleven welvarend.

Den 1sten October stak een hevige wind uit 't Noordwesten op, en op de terstond vrij ruwe zee zag men nu nog minder dan daags te voren. 's Morgens verpoosde zich nog een koperwiek in 't want

en in den middag meende ik weer een jager waar te nemen. Onze 3 gevangenen werden vrij gelaten; de leeuwerik en keep (beide van 's Rijks ringen voorzien) verdwenen terstond naar den wal, doch de duif had nog een paar uren noodig om zich te orienteeren. Temperatuur 12 à 13° C.

Den 2den October passeerden slechts enkele leeuweriken; zelfde windrichting en temperatuur.

Op den 3den October zag ik voor de eerste maal gedurende deze reis vele Jan van Genten, zoowel jonge als adulte, meestal op vrij grooten afstand. Deze vogel moet hier bij eenigszins wonderig weer eene doodgewone verschijning zijn. In de spreektaal staan zij bekend als de vogels met de leëren mouwen (nl. de zwarte vleugeltoppen), en van een loodsschipper vernam ik, dat men ze wel ving door middel van een stuk spek op een plankje, waarop zij zich den kop zouden stuk stooten.

In verband met den meer noordelijken wind schijnt nu de algemeene trekrichting niet meer naar 't zuidoosten, maar pal naar het zuiden te zijn. Er passeerde aldus eene zwarte kraai, en aan boord kwamen een keep en tot driemaal toe een koperwiek, van welke wij 't tweede exemplaar, na door twee meeuwen hardnekkig achtervolgd te zijn, ten laatste in de golven meenden te zien verdwijnen. Een gewoon goudhaantje doorzoekt ons schip zoowel in- als uitwendig, maar zal waarschijnlijk niets anders dan den dood gevonden hebben. Volgens onzen kapitein vindt men deze vogeltjes, aan boord „boomklimmertjes” genaamd, gewoonlijk na een paar dagen ergens in een verborgen hoekje dood liggen.

Op Vrijdag 4 October zag men ondanks 't kalme weêr nog vele Jan van Genten rondzwerfen en ook een jager scheerde vlak vóór ons schip over de watervlakte. Enkele leeuweriken en keepen vlogen voorbij en een ♂ vink kwam, wanhopig achtervolgd door een roofvogel, naar de grootte te oordeelen een smelleken, bij ons aan boord een toevluucht zoeken. Onbegrijpelijkerwijze kwam hij in de lantaren terecht, en werd gegrepen, doch vloog zich spoedig tegen de tralietjes van zijn nieuw verblijf dood. — De temperatuur daalde tot 11° C.; de zeer heldere nacht leverde hoegenaamd niets op.

Den 5den October kwamen 2 ringmusschen aan boord en zag men behalve de gewone koeten, zeeëenden en meeuwen nog herhaalde malen Jan van Genten, zelfs maar een paar mijlen uit de kust.

Leiden, October 1912.

Ornithologische waarnemingen in Nederland

MEDEGEDEELD DOOR

Dr. E. D. VAN OORT.

Hieronder vermeld ik eenige der voornaamste waarnemingen, die mij sedert mijn laatste opgave (15 Juli 1912) toegezonden werden. Allen, die mij hunne berichten toezonden, zeg ik hiervoor mijn welgemeenden dank. Bij voortdurend houd ik mij aanbevolen voor ornithologische mededeelingen van allerlei aard, behoud mij echter uitdrukkelijk de vrijheid voor slechts die waarnemingen te vermelden, die mij van belang toeschijnen. Ik ontving tevens van eenige leden opgave van de data, waarop door hen meer gewone vogels het eerst of het laatst in ons land werden waargenomen; van deze heb ik alleen, in verband met een opstel in de eerste aflevering van ons tijdschrift, de gegevens omtrent de gierzwaluw in dit bericht opgenomen; de opgaven omtrent eenige andere soorten heb ik niet vermeld, omdat zij nog slechts zeer weinig in getal zijn en ook omdat zij minder op hare plaats zijn tusschen de hierna vermelde waarnemingen.

In den volgenden jaargang is echter een belangrijk opstel over het verschijnen en wegtrekken van eenige onzer broedvogels en wintergasten van de hand van Dr. EKAMA te verwachten; met de medewerking van onze leden, die reeds observaties in dezen zin deden, zou het arbeidsveld gaandeweg over meer soorten uitgebreid kunnen worden.

Fulmarus glacialis (L.) — Noordsche stormvogel.

Blijkens mededeeling van Professor Dr. J. F. VAN BEMMELN te Groningen werd 6 November 1912 een voorwerp te Uithuizen (Gr.) gevangen en aan het Zoologisch Laboratorium der Universiteit te Groningen toegezonden.

De Heer J. H. Bellaart te Zalt-Bommel berichtte mij dat hij een jong ♀ ter opzetting ontving; dat 21 November te Egmond aan Zee gevangen was.

Procellaria pelagica L. — **Stormvogeltje.**

In een mijner vorige mededeelingen wees ik op de omstandigheid, dat het stormvogeltje tegenwoordig in tegenstelling met voorheen slechts zeer zelden wordt waargenomen. Dit najaar werd deze soort in eenige exemplaren aan vuurtorens geobserveerd. Twee exemplaren, beide ♀♀, kreeg ik toegezonden, een in den nacht van 6 op 7 November 1912 doodgevlogen tegen den Brandaris op Terschelling, het andere in den nacht van 8 op 9 November verongelukt tegen den vuurtoren van West-Schouwen. Nog een derde voorwerp moet eenige dagen vroeger bij den Brandaris dood gevonden zijn.

Oceanodroma leucorhoa (Vieillot) — **Vaal stormvogeltje.**

Deze soort werd dit jaar reeds opmerkelijk vroeg geobserveerd. Voor de collectie van het Rijks-Museum werd mij 9, 16 en 19 September telkens een voorwerp van de Groningsche kust toegezonden; 12 November ontving ik wederom een voorwerp vandaar.

Phalacrocorax graculus (L.) — **Gekuijde aalscholver.**

Een jong ♀ werd 12 Augustus 1912 op den Rijn onder Voorshoten geschoten en door den Heer G. S. VAN DER SPRUYT het Rijks Museum ten geschenke aangeboden.

Cygnus bewickii Yarrell — **Kleine zwaan.**

Blijkens mededeeling van Dr. J. BÜTTIKOFER kwam de Rotterdamse Diergaarde in het bezit van 5 levende oude voorwerpen dezer soort, die in het laatst van October en begin November op de Zuiderzee in de buurt van Blokzijl gevangen werden.

De Heer J. H. BELLAART te Zalt-Bommel berichtte mij dat den 13den November in de nabijheid van Zalt-Bommel 2 stuks, ♂ en ♀, geschoten werden.

Fuligula fuligula (L.) — **Kuifeend.**

Ook dit jaar zag ik weder in de eerste dagen van de opening der jacht in het laatst van Juli, op de Nieuwkoopse plas geschoten voorwerpen van de kuifeend. Zekere gegevens omtrent het broeden aldaar ontbreken vooralsnog steeds.

Aythya nyroca (Güldenstädt) — **Witoogeend.**

Den 4den Augustus en den 4den September 1912 werden telkens een exemplaar onder Nieuwkoop geschoten en aan het Rijks-Museum te Leiden toegezonden.

Netta rufina (Pallas) — **Krooneend.**

Den 6den September 1912 werd een jong ♀ geschoten te Oostzaan en voor het Museum „Fauna Neerlandica” in Artis opgezet. — Dr. C. KERBERT.

Aquila pomarina Brehm — **Schreeuwarend.**

Een van de belangrijkste waarnemingen op ornithologisch gebied, die dit jaar gedaan zijn, is het bemachtigen van een oud voorwerp van *Aquila pomarina* Brehm binnen onze grenzen. Den 3den Juli 1912 werd een oud ♀ van deze soort te Eerde bij Ommen (O.) geschoten en kwam in het bezit van den Heer F. K. Baron VAN DEDEM, die het op de meest welwillende wijze aan het Rijks-Museum van Natuurlijke Historie te Leiden in bruikleen afstond.

Het voorwerp is in het lichte, grijsachtig vaalbruine kleed, dat oude exemplaren dezer soort eigen is; op de borst bevinden zich enkele geelwitte schachtstrepen. De afmetingen zijn: vleugel 480, staart 246, culmen 32 mm. De maaginhoud bestond uit resten van een halfwas haas.

De onderscheiding van de beide kleine arenden, *Aquila clanga* Pallas en *Aquila pomarina* Brehm, is bij jonge voorwerpen geen gemakkelijke taak, vooral daar de sexe-opgaven meestal niet erg betrouwbaar zijn. De determinatie der sexe toch bij jonge roofvogels in het algemeen is uiterst moeilijk en dikwerf alleen microscopisch uit te voeren. De grootere afmetingen der wijfjes is uitwendig een vrij betrouwbaar kenmerk bij vele soorten. Waar echter bij bovengenoemde arendsoorten de mannetjes van *A. clanga* de wijfjes van *pomarina* in grootte nabijkomen, is het duidelijk dat dit kenmerk hier van geen waarde is.

Een hernieuwd onderzoek van alle in de literatuur vermelde, in Nederland waargenomen voorwerpen van *A. clanga* en *A. pomarina* komt mij alleszins wenschelijk voor.

Haliaetus albicilla (L.) — **Zeearend.**

Den 16den Juli 1912 werd op het eiland Urk een jeugdig exem-

plaar levend bemachtigd en aan het Koninklijk Zoologisch Genootschap „Natura Artis Magistra” toegezonden. — Dr. C. KERBERT.

In de wintermaanden wordt de zeearend jaarlijks in ons land geobserveerd; zomerwaarnemingen bepalen zich tot eenige weinige gevallen.

Milvus milvus (L.) — **Wouw.**

Een in Juli 1912 te Twickel bij Delden (O.) gevangen jong voorwerp van deze soort werd levend voor de diergaarde van „Natura Artis Magistra” ontvangen. — Dr. C. KERBERT.

Coturnix coturnix (L.) — **Kwartel.**

Als laten datum voor het vinden van een nog bijna onbebroed legsel van den kwartel vermeld ik hier, dat 4 September 1912 bij Tongelre (N. B.) een legsel van 9 gevonden werd, en aan het Rijks-Museum te Leiden toegezonden is. Dergelijke late vondsten van kwartellegfels zijn meer bekend; NAUMANN o. a. vermeldt er die half September gevonden zijn. Deze broedsels gaan, zoo de jongen nog mochten uitkomen, natuurlijk verloren.

Crymophilus fulicaria (L.) — **Rosse franjepoot.**

Den 9den September 1912 werden bij Westernieland (Gr.) een ♂ en een ♀ gevangen, waarvan het eerste nog gedeeltelijk het bruinroode zomerkleed draagt. Alle voorwerpen, die ik tot dusverre uit ons land zag, zijn in het volkomen winterkleed. De datum is voor deze soort opmerkelijk vroeg. Bovengenoemde voorwerpen zijn beide aan het Leidsche Museum gezonden.

Megalestris skua (Brünnich) — **Groote jager.**

Een jong ♀ werd 13 September 1912 op de Waal bij Tiel geschoten. Het was reeds eenigen tijd aldaar geobserveerd en bevond zich aanvankelijk in gezelschap van een voorwerp van den kleinsten jager, dat den 5den September aldaar geschoten werd. Dit interessante stuk is door het Rijks-Museum van Natuurlijke Historie aangekocht.

Stercorarius pomarinus (Temminck) — **Middelste jager.**

Het Koninklijk Zoologisch Genootschap „Natura Artis Magistra”

te Amsterdam ontving een jong exemplaar, dat 7 November 1912 te Pieterburen (Gr.) levend gevangen werd. — Dr. C. KERBERT.

Voor de collectie van het Rijks-Museum te Leiden ontving ik 2 jonge voorwerpen, ♂ en ♀, die 18 November 1912 bij den Helder geschoten werden.

Stercorarius parasiticus (L.) — **Kleine jager.**

Den 15^{den} September 1912 werd een jong ♂, en den 18^{den} September 1912 een jong ♀ bij Texel geschoten, welke beiden aan het Rijks-Museum werden toegezonden.

Stercorarius longicaudus Vieillot — **Kleinste jager.**

Deze soort heeft zich dit najaar in tamelijk aantal in ons land vertoond. Het Rijks-Museum van Natuurlijke Historie kwam in het bezit van 4 exemplaren, allen jonge ♀♀, als volgt bemachtigd: 5 September 1912 op de Waal bij Tiel geschoten, 10 September te Westernieland (Gr.) gevangen, 12 September te Workum (Fr.) gevangen en 18 September bij Makkum (Fr.) geschoten.

Wat roofmeeuwen betreft zijn de afgelopen maanden zeer belangrijk geweest; binnen een tijdsverloop van 3 maanden toch werden alle vier hier te lande voorkomende soorten bemachtigd. Ongetwijfeld heeft het stormweer in het laatst van Augustus de vogels in onze streken verplaatst.

Larus fuscus L. — **Kleine mantelmeeuw.**

Een oud voorwerp, ♂, van den donkermanteligen, noordelijken vorm werd 4 November 1912 bij Westernieland (Gr.) bemachtigd en mij voor de collectie toegezonden.

Larus minutus Pallas — **Dwergmeeuw.**

Van deze soort ontving ik in November 1912 vier oude voorwerpen, 3 ervan den 7^{den} bij Hornhuizen (Gr.) gevangen en 1 den 15^{den} November bij Texel geschoten.

Sterna macrura Naumann — **Noordsche stern.**

Heden (25 Juli 1912) vond ik, terwijl ik met het ringen van sterntjes bezig was, te Hoek van Holland een oud dood exemplaar van *Sterna macrura*, midden in de uitgestrekte broedkolonie. Dat

deze soort ook aan den Hoek van Holland broedt, is hiermede nog goeuzins bewezen, hoewel ik dit meer dan waarschijnlijk vind. — G. J. VAN OORDT.

Door dit feit is het broeden van deze soort aldaar zeer waarschijnlijk; het zekere bewijs echter ontbreekt, zooals de Heer VAN OORDT terecht opmerkt. Eenige jaren geleden heb ik vele sterns op den Hoek van Holland verzameld op verschillende tijdstippen in een paar achtereenvolgende jaren; steeds behoorden de voorwerpen, die ik schoot, tot *Sterna fluxiatilis*.

Alle alle (L.) — **Kleine alk.**

Omtrent het voorkomen van deze soort kan ik het volgende berichten:

2 November 1912 werd een voorwerp levend voor de Diergaarde van Artis ontvangen. — Dr. C. KERBERT.

6 November werd een ♂ gevangen te Uithuizen (Gr.) en aan het Zoologisch Laboratorium te Groningen toegezonden. — Prof. Dr. J. F. VAN BEMMELEN.

16 November werd een dood voorwerp te Loosduinen (Z.-H.) gevonden. — R. VAN EECHE.

17 November werd een ♂ te Koog op Texel gevangen.

De beide laatste voorwerpen bevinden zich in het Rijks-Museum te Leiden.

Apus apus (L.) — **Gierzwaluw.**

In aansluiting aan hetgeen de Heer C. RITSEMA in dezen jaargang op p. 12 vermeldt omtrent de aankomst- en vertrekdata van onze Gierzwaluw, kan worden opgeteekend dat ik dezen vogel in 1912 te Leiden nog waarnam den 5den Augustus, en na dien datum bij al mijne pogingen om een exemplaar te bemachtigen er zelfs niet eens meer een te zien kreeg. Den 15den daaropvolgende in Den Haag gekomen, hoorde en zag ik terstond een aantal dezer vogels boven de Grenadierskazerne vliegen; dit herbaalde zich, ondanks het onafgebroken regenweer, dagelijks tot den 7den Sept. Op den 8sten zag ik eenige exemplaren boven de weilanden aan den Loosduinschen weg, op den 9den vertoonde er zich boven de kazerne geen enkele meer, en op den 10den Sept. maakte mijn vertrek naar Leiden een einde aan de waarneming.

Vreemd mag het schijnen, dat de gierzwaluwen in 1912 onze

academiestad ruim een maand eerder zouden hebben verlaten dan de residentie.

Den 14^{den} Sept. zag ik een gierzwaluw herhaalde malen over mij heen vliegen in de Noordbuurt te Zoeterwoude (Z.-H.) en den 16^{den} Sept. maakte ik bij hetzelfde dorp, doch in 't Westeind, vruchteloos jacht op een 4- of 6-tal dezer vogels, die in gemengd gezelschap van vele huis- en boerenzwaluwen geruimen tijd in den namiddag over eene boerderij heen en weer zweefden.

Den 19^{den} Sept. waren ter zelfder plaatse nog wel de huis- en boerenzwaluwen, doch de gierzwaluwen bleken te zijn verdwenen. — Jhr. W. C. VAN HEURN.

De gierzwaluw werd door mij vanaf 21 September ll. nog waargenomen: te Oostvoorne, 21, 26, 27 en 30 September, 2 en 5 October; bij Leiden 6 October; te Amsterdam 9 October. — Th. Baron COLLOT D'ESCURY.

Picus martius L. — **Zwarte specht.**

Ook in dit najaar is de zwarte specht weder in ons land geobserveerd. De gevallen, die mij bekend werden zijn:

Te Volthe bij Denekamp (O.) werd 19 September 1912 een ♀ geschoten, dat in het bezit kwam van den Heer G. J. B. ALBRINK te Denekamp, die den vogel opgezet heeft.

In het weekblad „Avicultura” van 27 September ll. komt het volgende bericht voor: „Naar ons wordt medegedeeld, heeft Baron v. D. HEYDEN v. DOORNENBURG, op den Huize „Onstein” te Vorden, den 19^{den} dezer aldaar twee zwarte spechten geschoten.”

De Heer Dr. M. A. BRANTS nam 11 October een oud ♀ waar in het Ruurlosche Broek bij Ruurlo.

Ten slotte deelde de Heer R. VAN EECKE mij mede, dat 10 November een voorwerp te Diepenveen bij Deventer is gezien.

Meer en meer blijkt dat de zwarte specht ons tegenwoordig geregeld en in steeds grooter aantal bezoekt.

Dendrocopos minor (L.) — **Kleine bonte specht.**

Deze soort zag ik hier (Oostvoorne) 24 Juli ll. en had haar daarvóór ook reeds enkele malen opgemerkt. — Th. Baron COLLOT D'ESCURY.

Uit deze waarneming is vrij zeker op te maken, dat de kleine bonte specht aldaar gebroed heeft. -

Turdus pilaris L. — **Kramsvogel.**

Den 24sten en 25sten Juli 1912 ving en ringde ik twee jonge kramsvogels, de eene meer, de andere minder reeds de karakteristieke kleuren beginnende te vertoonen, doch nog ver van het volkomen kleed. Bouw en geluid bij het wegvliegen reeds ontwijfelbaar herkenbaar. Waarschijnlijk zijn deze dus hier te Oostvoorne uitgebroed. Wel broeden hier jaarlijks mistellijsters, doch van kramsvogels had ik dat nog niet opgemerkt. Reeds vóór de vangst der 2 jongen had ik enkele keeren *Turdus pilaris* hier opgemerkt. — TH. BARON COLLOT D'ESCURY.

Calamodus aquatica (Gmelin) — **Waterrietzanger.**

Deze, voor Nederland zeldzame soort werd mij in den nazomer van den vuurtoren op West-Schouwen in verscheidene exemplaren toegezonden, die aldaar tegen de lantaarn doodgevlogen waren. Den 14den Augustus 1912 ontving ik 28 voorwerpen, die in den nacht van 12 op 13 Augustus verongelukt waren; verder ontving ik nog 3 stuks, die resp. 19 Augustus, 22 Augustus en 10 September aldaar dood gevonden waren. De voorwerpen zijn grootendeels in het frissche herfstkleed, enkele dragen nog het versleten, verbleekte zomerkleed. Zoowel in het zomer- als in het herfstkleed komen zwarte schachtstrepen op de borst en op de zijden bij beide sexen voor.

Locustella luscinioides (Savi) — **Nachtegaalrietzanger.**

Dr. O. LE ROI in Bonn had de vriendelijkheid mijn aandacht te vestigen op en mij een separaat-afdruk toe te zenden van een opstel van Dr. P. FREY verschenen in „Berichte über die Versammlungen des Botan. und des Zool. Vereins für Rheinl.-Westf. 1911”, waarin een voor de kennis van onze vogelfauna belangrijke mededeeling voorkomt. De schrijver van dit opstel maakte in Mei 1911 een excursie in de omstreken van Brügggen in de Rijn-provincie, langs de rivier de Swalm, hoorde daar op meerdere plaatsen den nachtegaalrietzanger en had het geluk een bewijsstuk te bemachtigen. Volgens zijne mededeeling waren deze nachtegaalrietzangers in het Hollandsche gebied aan de andere zijde van de Swalm nog talrijker te hooren.

Deze waarneming is zeer belangrijk. De nachtegaalrietzanger was als broedvogel niet bekend voor Limburg, wel de sprinkhaanrietzanger. Een verwisseling van de beide soorten is door het bewijs-

stuk uitgesloten. De datum waarop de vogel geschoten werd, 9 Mei, doet niet meer aan een trekkenden vogel denken, waartegen trouwens ook de vele zingende voorwerpen, aldaar waargenomen, pleiten.

Het is wel zaak voor onze Nederlandsche ornithologen, indien zij in de gelegenheid zijn, een onderzoek daar ter plaatse in te stellen.

Cinclus cinclus (L.) — **Zwartbuikwaterspreeuw.**

De Heer TH. BARON COLLOT D'ESCURY schreef mij 18 November:

„Mevrouw LOOPUYT—DE BRUYN alhier vroeg mij welke vogel het kon zijn door haar in den voormiddag van 16 November 1912 gezien langs den vijver op de buitenplaats Mildenburg te Oostvoorne: ter grootte van een spreeuw of lijster; witte borst, verder zwart; van den kant vliegende op het water, zwemmende daarna, toen duikende; weêr bovenkomend, nog eens zwemmend en duikend, eindelijk weglygend. Hier kan niet anders gezien zijn dan de waterspreeuw. Ik heb later de afbeelding daarvan laten zien, waaruit de vogel volkomen werd herkend.”

Het komt mij eveneens voor, dat de hier bedoelde vogel zonder twijfel een waterspreeuw geweest is, en wel, naar de kleurbeschrijving te oordeelen, een voorwerp van den zwartbuikigen, noordschen vorm. De gedragingen van den vogel wijzen ook met zekerheid op een waterspreeuw. De zeldzaamheid van deze soort voor ons land in aanmerking nemende, — er zijn nl. met zekerheid 5 voorwerpen uit ons land bekend, 2 ex. in Artis, 2 in Leiden en het door NOZEMAN in 1760 beschreven voorwerp, dat niet meer bestaat —, is de bovenstaande mededeeling der vermelding waard.

Ampelis garrulus L. — **Pestvogel.**

Vorige week (10—17 November 1912) werden eenige pestvogels waargenomen in de buurt van Loosduinen. — R. VAN ECKE.

Loxia curvirostra L. — **Kruisbek.**

Ik constateerde de laatste dagen te Oostvoorne (bericht van 30 Juli 1912) weêr de aanwezigheid van kruisbekken in de bosschen om mijn huis, evenals ik die in de laatste jaren steeds in Juli en Augustus hier zag. — TH. BARON COLLOT D'ESCURY.

Deze is de eenige mededeeling van het waarnemen van kruisbekken, welke ik dit jaar ontving; voor de collectie van het Museum werden mij geen voorwerpen toegezonden.

Leiden, 30 November 1912.

Welke vogelsoorten men gedurende eene zeereis naar Zuid-Amerika kan waarnemen

DOOR

Jhr. W. C. VAN HEURN.

„Wat voor vogels men op zee ziet? Nu, 't antwoord daarop ligt, dunkt mij, nogal voor de hand”, zal menigeen bij zichzelf denken, „natuurlijk meeuwen, zeemeeuwen, althans in hoofdzaak.”

Mis, volkomen onjuist; de ware zeemeeuwen, de soorten van 't genus *Larus*, zijn echte, onvervalschte kustbewoners. Waar men deze vogels rond ziet zweven, daar is het land nabij, ten minste normaliter. Nooit kiezen zij uit eigen beweging het ruime sop; steeds blijven ze op korten afstand van den wal, bekommeren zich in gewone omstandigheden weinig om de schepen, en komen nooit en nimmer aan dek.

Anders is 't gesteld met de overige langvleugeligen, de jagers en de stormvogels, die men juist bij preferentie ver van de stranden verwijderd vindt, de eersten dikwijls uren lang het schip volgende, de stormvogels rusteloos over de oneindige watervlakte scherende, stom en eenzaam, schijnbaar zonder zich te vermoeien, naar voedsel zoekende, de kleinste soorten, uitsluitend bij ruwe zee, boven het kielwater van de schepen.

Maar deze vogels zijn lang niet de eenige, die de zeereis ons doet tegenkomen; nog een aantal geheel andere soorten, afhankelijk van plaats en jaargetijde, kan de reiziger op de wilde baren te zien krijgen, een groot aantal, bestaande uit deels over zee trekkende landvogels, en andersdeels uit species, die in het water haar voedsel vinden.

Het dagboek mijner reis naar Suriname en terug vermeldt aangaande dit onderwerp het volgende.

Den 12den Mei 1911 per S. S. Prins Willem I uit Amsterdam en door de sluizen van IJmuiden gevaren zijnde, kregen wij in de Noordzee al terstond aan boord bezoek van een grasmusch, een zwart met witten vliegenvanger en een gors (spec. ?); waarschijnlijk be-

zorgde ons de voorjaarsstrek deze vreemde gasten, die op het drijvende samenstel van hout en ijzer blijkbaar alles behalve in hun knollentuin waren. Een wel wat zonderlingen indruk maakte het op me, toen ik, aan dek komende, onzen geachten scheepsdokter bezig vond, vol medelijden den vliegenvanger, die van af een hoog gelegen punt ongestoord zijn dagelijksch bedrijf uitoefende, op brood te trakteeren! Natuurlijk was 't succes nihil, evenmin als ten opzichte van den gors, die vooral bij 't kippenhok langen tijd rondtrippelde. Deze laatste, die tot eene species behoorde, welke ik nog nooit van te voren in 't wild had waargenomen, bleef, terwijl de beide andere vogels denzelfden middag weer verdwenen, nog drie dagen al hongerende aan boord, en moet in den nacht van 15 op 16 Mei van ellende zijn omgekomen.

Gewone zeekoeten werden reeds denzelfden dag, meestal paarsgewijze, waargenomen. Kwam men al eens een afzonderlijk exemplaar tegen, dan zwom dit gewoonlijk dicht bij een ander drijvend voorwerp, 't zij een stuk hout, wier, of anderszins, in welks gezelschap de vogel zich beter op zijn gemak scheen te voelen. Zou het in dit jaargetijde soms ook eene uiting van hunne neiging tot paren kunnen zijn? Meermalen zag men ze al fladderende over 't watervlak wegvluchten en dan plotseling van uit de vlucht onder water duiken.

Den 13den Mei in 't Engelsche Kanaal, waar een bark met volle zeilen ieders bewonderende aandacht trok, zagen wij plotseling van dat schip een wilde tortelduif naar ons toe komen vliegen; het blijkbaar vermoeide beest zette zich bij ons neer te midden van een groepje matrozen, die onmiddellijk vergeefsche pogingen aanwendden om het te grijpen, waarna het weldra in de richting van de Fransche kust verdween.

Enkele malen kwamen er ook boerenzwaluwen een oogenblikje bij ons rusten, en kalm trippelden, onmerkbaar gearriveerd zijnde, een ringmusch en een pieper rondom 't kippenhok, beide veeleer dorstig dan uitgehongerd. Daarna verschenen een witte kwikstaart en een ♀ tapuit aan boord, om weldra even ongemerkt weer te verdwijnen als zij gekomen waren.

Dien dag in 't Kanaal zag ik ook de eerste papegaaiduikers, welke vogels gaandeweg talrijker werden en al spoedig de zeekoeten geheel vervingen. Ook den 14den Mei zag men er zeer vele; tweemaal dreef een dood exemplaar voorbij, met de helder witte borst naar boven gekeerd. Na 't passeeren van Ouessant werden deze

vogels echter weer schaarsch en weldra zag men er geen een meer. Tóen echter, vanuit 't Kanaal op den Oceaan komende, daagden er vogelsoorten op, die ik mij niet herinnerde, ooit van te voren gezien te hebben, en wanneer ik achteraf de beelden uit mijn geheugen vergelijk met vogelsoorten, die 't mogelijk kunnen zijn geweest, dan moet ik tot de conclusie komen, dat wij hier met pijlstormvogels (*Puffinus*) hebben te doen gehad. Eenzaam en rusteloos zweefden zij door de golfdalen, steeds op aanzienlijken afstand van 't schip, en lieten onder 't zwenken nu eens hunne zwarte bovenzijde, die hen op groote gierzwaluwen deed gelijken, dan weer hunne witte onderzijde zien, de spitse en overal even breede vleugels recht in elkanders verlengde. Slechts éénmaal zag ik een vluchtje van zes exemplaren; doorgaans echter niet meer dan één of twee exemplaren tegelijk en slechts bij uitzondering zag men er wel eens een, alsdan op een meeuw gelijkenden vogel, op 't water zitten.

In den middag verschenen 3 grootere meeuwachtige vogels op 't toneel, die waarschijnlijk tot 't genus *Stercorarius*, misschien wel tot *Megalestris* zullen hebben behoord. Ook een paar mantelmeeuwen en een enkele zwaluw brachten ons een afscheidsgroet bij 't verlaten van de „Oude Wereld”.

Den 15den Mei, boven de beruchte deining van den Oceaan, verschenen de eerste echte stormvogeltjes, de „malefijtjes” der Nederlandsche zeelui, voortdurend bij 4 tot 6 tegelijk op een kleine honderd meter achter ons schip, stom en rusteloos fladderende om 't uiteinde van de loglijn, en boven de draaikolkjes, die door de beweging van de schroef ontstaan. Als huiszwaluwen zweven zij met hunne witte ruggetjes over de golven, nu eens plotseling verdwijnende, maar een oogenblik later weer even ongemerkt te voorschijn komende. Geheimzinnige diertjes, echt geschikt om den bijgeloovigen zeeman tot sombere gedachten te brengen, maar toch in den grond van hun hart volstrekt niet zoo kwaad als zij er wel uitzien. Hun storm-voorspellen is ook maar zoo breed als 't voeten heeft, want 't is slechts de honger, die hen bij duister weêr, wanneer alle in zee levende organismen zich naar diepere waterlagen begeven, naar het zog der schepen drijft, als zijnde de eenige plek, waar dan nog eetbare waren naar de oppervlakte worden gestuwd. Zoodra komt niet de zon door, of de Oceaan spreidt aan zijn oppervlak een onuitputtelijken schat van levende diertjes ten toon, en de stormzwaluwjes hebben de schroef der stoombooten niet meer noodig, om in hun levensonderhoud te voorzien.

De vermeende pijlstormvogels waren dezen dag minder talrijk. Daarentegen verschenen de jagers, die ik nu als zoodanig met alle menschelijke zekerheid herkende, in iets grooter aantal. Een wulp met korten snavel vloog in den namiddag geruimen tijd om ons schip, doch scheen den moed niet te hebben, zich bij ons neer te laten, hetgeen alleszins pleitte voor des vogels goed inzicht in deze zaak.

Den 16den Mei vertoonden de jagers (stellig *Stercorarius pomarinus*) zich eerst recht in al hunne schoonheid. Verscheidene voorwerpen in zeer verschillend vederkleed en met fraaie verlengde staartpennen zweefden soms uren lang vlak naast en achter ons schip, terwijl zij meermalen kalm op 't water gingen zitten als men toevallig eens een pruikje wier ontmoette, waaraan zij zich dan blijkbaar te goed deden. Dit spelletje herhaalde zich den daaropvolgenden dag in die mate, dat mij weldra de lust be kroop, mijne slimheid met die der vogels te meten, met 't gevolg, dat weldra een lijntje met vischhaken, voorzien van haringkoppen aan de verschansing werd vastgemaakt. Zooals wel verwacht kon worden viel de vergelijking in mijn nadeel uit, daar de lokaasjes rusteloos met eene snelheid van 10 mijlen per uur van de eene golf op de andere dansten, en geen der jagers er in de verste verte aan dacht, zich door zulk eene domme list te laten beetnemen. Ook de kleine *Procellaria's*, waarvan er soms wel twintig stuks aanwezig waren, moesten er niets van hebben, en vermeden angstvallig het Hollandsche zeebanket.

Den 18den Mei werd de ornis wederom met een nieuw lid verreikt: een vaalbruine, langvleugelige vogel met witte onderzijde, die eenzaam laag over de golvende vlakke zweefde, geheel op de manier van den vermeenden *Puffinus*. Ik zag enkele exemplaren, doch telkens maar één tegelijk.

De duistere voormiddag van den 19den bracht een 8-tal *Procellaria's* boven ons kielwater, doch tegen 't middaguur kwam de zon door en beroofde ons van de kleine gasten. Het viel mij dikwijls op, dat het wit op den stuit dezer diertjes bij sommige exemplaren zoo geheel verschillend in intensiteit kon zijn, zonder evenwel aanleiding tot soortsonderscheiding te geven. Dat zij werkelijk uit gebrek naar de schepen komen, bleek mij dezen morgen ondubbelzinnig, daar zij als hongerige wolven aanvielen op een partijtje broodkrumels, die de kok overboord had geworpen, misschien ook begeerig naar andere diertjes, die mogelijk door 't brood werden

aangelokt. Zij zetten zich tusschen het afval neer, en pikten links en rechts wat op.

Op den 20sten kwamen wij in 't gebied van 't welbekende Sargassum en traden ook de eerste vliegende visschen, benevens nog enkele andere voor mij ongewone diersoorten op, maar van vogels werd dien dag, evenmin als den 21sten en den 22sten, iets bemerk't. De 23ste Mei zou mij evenwel het heerlijkste schouwspel geven, dat ik tot dusverre gedurende de zeereis bijwoonde; tegen 't middaguur verschenen aan den blauwen hemel twee schitterend witte vogels met wel een halven meter lange staartpennen, die sierlijk achter hen aan wapperden. Het waren keerkringvogels, in al hunne nooit-volprezen schoonheid. „Wij noemen ze doorgaans bootsman”, verklaarde de stuurman der wacht, „omdat ze een pen (een voorwerp, dat bij 't touwsplitsen gebruikt wordt) in hun' staart hebben, terwijl we uwe jagers kleermakers noemen, omdat zij op dezelfde plaats eene schaar bij zich dragen.” Nadat wij de beide zwervers eenigen tijd op tamelijk grooten afstand hadden bewonderd, verdwenen ze weldra aan den horizon, en lieten ons weer in de eenzaamheid achter. Evenwel kwam er den 24sten Mei tegen omstreeks 12 uur weer een op 't tooneel en evenals de beide vorige, hoog in de lucht. Ook deze was nagenoeg geheel wit, doch verklaarde mij de stuurman, dat zij gewoonlijk meer grauw getint zijn, en 't meeste worden aangetroffen tusschen de eilanden en langs de rotsige kusten van Zuid-Amerika. Ook zouden zij daar wel eens in 't scheepswant komen rusten, somtijds ten koste van hun leven.

Dezen namiddag vloog ook weer een soortgelijke bruine vogel, als wij den 18^{den} reeds waarnamen, laag over 't watervlak aan ons schip voorbij. Vermoedelijk is 't een soort stormvogel geweest, doch valt er omtrent de identiteit wederom niets met zekerheid te vermelden. Den 25sten vertoonden zich meerdere dezer vogels, hoewel steeds slechts één enkele tegelijk, en kwamen ze mij voor, niet te verschillen van de vermeende pijlstormvogels uit 't Europeesche gedeelte van den Oceaen, doch waren zij opvallend lichter bruin gekleurd, en met geelachtige vlekken op de vleugels. Hunne onderzijde was weer geheel wit. Bijzonder talrijk werden zij den 26sten Mei, en zag ik dien dag zelfs een troepje van ± 12 stuks tegelijk, die zich op 't water zwemmende tot twee maal toe zeer dichtbij lieten naderen. Nu was ook duidelijk te zien, dat zij op jagers geleken, doch de karakteristieke staartpennen misten, terwijl behalve eenige gele teekening op de vleugels nog eene witte plek op den stuit

en eene in den achternek hun eentonig bruin kleed versierden. De meeste dezer vogels vlogen met den wind mee naar 't noordwesten.

In den middag kwam nog een onherkenbare witte vogel voorbij en een klein malefijtje beschreef den geheelen dag door sinuslijnen boven ons kielwater.

Op den 27sten Mei in het Amazonewater gekomen zijnde, hetgeen ons duidelijk werd door de in zwartgroen veranderde tint der zee (de Oostpassaat voert nl. dit rivierwater, nadat het zijn slib heeft doen bezinken, langs de noordkust van Zuid-Amerika) verminderden de bruine stormvogels, maar groeide het aantal kleine Procellaria's achter ons schip aan tot 4. Het viel mij intusschen op, dat deze diertjes warmer bruin getint schenen te zijn, en bredere vleugeltjes schenen te bezitten dan hunne soortgenooten in meer noordelijke streken, doch vertoonden zij overigens noch in grootte, noch in kleur op den stuit eenig verschil met deze laatsten. Gingen zij bij uitzondering al eens op 't water zitten, dan was 't opmerkelijk, hoe hoog zij daarop bleven drijven, en hoe licht zij dus onvermijdelijk moesten zijn.

Als voorboden van het naderende land met zijne zoo rijke avifauna, verschenen in den namiddag een goede honderdtal sterntjes voor den boeg, en kon men duidelijk hun krijschend stemgeluid hooren, 't welk ons desniettemin als aangename muziek in de ooren klonk, nadat wij ons zoo langen tijd met niets dan stomme stormvogels hadden moeten tevreden stellen. Hoezeer verlangde ik bij 't zien van deze vogelzwermen (waarschijnlijk *Phaethusa magnirostris*) naar het nieuwe land en de vreemde ornis, die de eerstvolgende dagen ons zouden brengen.

De Zondag van 28 Mei bracht ons opnieuw groote zwermen sterntjes, die op den trek schenen te zijn, en die tengevolge van de donkere kleur hunner vleugeltoppen in de verte sterk aan kievitenveden denken. Nog steeds volgden ons kleine stormvogeltjes, niettegenstaande men 't mooiste zonnige weer genoot, dat een bewoner van 't ruwe Noorden zich maar denken kan, en zelfs toen de Prins Willem I in den morgen van 29 Mei vóór den mond der Surinamerivier het anker vallen liet, en geduldig het gunstige tij afwachtte, fladderde nog steeds een 5-tal kleine, bruin-schijnende Procellaria's om ons heen, niet storm voorspellende, maar integendeel in 't heldere zonlicht de grenzelooze eentoonigheid der Suri-naamsche zee een weinig brekende, en ons reizigers opvroolijkende door hunne onvermoeide vliegpraestaties. Was het soms de zonder-

linge verlichting boven het modderige water, die deze exemplaren meer bruin deed schijnen dan hunne collega's van vóór de Azoren?

Den 22sten October 1911 werd de thuisreis aanvaard, en voer ik na een paar lastige en drukke laatste dagen doorgemaakt te hebben, aan boord van het S. S. Prins Frederik Hendrik in den namiddag de Kolonie uit. Het was gloeiend heet in Suriname, juist de warmste tijd van 't jaar, en daar wij in de gure Novembermaand te Amsterdam zouden aankomen, gaven de levende dieren, die ik hoopte in goede conditie te zullen overbrengen, mij heel wat zorg en ongerustheid. Evenwel ging ik vol vertrouwen deze slotscène mijner reis te gemoet, op welke ik nog steeds met groote voldoening meen terug te kunnen zien.

Den 23sten en 24sten Oct. vertoonden zich evenals tijdens de heenreis op deze breedte, groote zwermen sterns, ditmaal van mij onbekende soort, die wellicht achter scholen visch aanvlogen; ook traden weer de lichtbruine vermeende stormvogels op, en op den 25sten kwamen twee kleine Procellaria's achter ons schip. Den 27sten October werd er weer een keerkringsvogel gesignaleerd, en op den 28sten vertoonden zich eenige kleine stormvogeltjes en zag ik tweemaal een jager (spec.?), benevens 2 kleine plevierachtige vogeltjes, zeker emigranten uit Noord-Amerika, of wellicht, met 't oog op den krachtigen Oostpassaat, afkomstig van de Azoren of wel van de Afrikaansche kust. Op Zondag 29 Oct. nam de stuurman der wacht 3 keerkringsvogels waar, welke waarneming mij ontging doordat 't juist etenstijd was. Den 30sten scheerden een paar stormvogels laag over 't water ons voorbij.

De 1ste November leverde slechts één klein stormvogeltje op, en de 2de November bracht er ons nog een. Dit laatste exemplaar scheen mij weer geprononceerd bruin gekleurd toe. Den 3den in de buurt van de Westereilanden gekomen zijnde, begroetten wij de eerste meeuwen, echte zeemeeuwen, die ik aanvankelijk niet determineeren kon, maar na eenige dagen plotseling herkende als *Rissa tridactylus*. Dezen dag werden de kleine zwarte en grootere bruine stormvogels eerst recht talrijk; men zag ze letterlijk aan alle kanten rondvliegen, en bij deze soorten voegden zich den daarop volgende dag nog eenige jagers, die zich direct van de anderen onderscheidden door hun hoog vliegen, alsook door de karakteristieke verlengde staartpennen. Op Zondag 5 Nov. werd ons schip den geheelen dag door gevolgd door een 4-tal drieteenige meeuwen

en een jong exemplaar van *Larus argentatus*; de vogels waren volstrekt niet schuw, doch zij kwamen toch geen enkele maal aan dek. Ook eene zwarte zeeëend volgde ons vele uren, echter doordien zij ons telkens een eind vooruit vloog, en zich vervolgens weer rustig liet voorbij varen. De vermeende bruine stormvogels bleven eveneens weer niet achterwege.

Op den 6den November was 't aantal achter ons aan vliegende drieteenige meeuwen aanzienlijk toegenomen; er waren zoowel oude voorwerpen als jongen van 't zelfde jaar in even groot aantal aanwezig, welke laatste zich door de zwarte vleugelfiguur terstond deden herkennen. Wat echter bijzonder mijne aandacht gaande maakte, was een tiental vogels, die ons eveneens achtervolgden, en die tot eene species behoorden, welke ik dezen dag voor de eerste maal te zien kreeg. Naar hunne spitse vlucht en dikken, korten snavel te oordeelen, moeten 't ook eene soort stormvogel of wel pijlstormvogel geweest zijn, doch geheel verschillend van de tot nu toe waargenomene. Zij hadden eene witte onderzijde, grijsgrauwe bovendeelen, 'n afgeronden staart en een witten, hoogstens van boven grauwbrown gekleurden kop. Laag over 't water scherende volgden zij ons schip, en zetten zich dikwijls op 't water neer om wat afval op te pikken.

Tot drie maal toe zag ik een strandlooperachtig vogeltje voor ons uit vliegen, welk beestje des te meer mijne verwondering opwekte doordat het geruimen tijd op de golven ging zitten, en zeer gemakkelijk daar weer uit op vloog.

Op den 7den November bleek mij reeds vroeg in den morgen, dat het aantal ons begeleidende drieteenige meeuwen weer grooter geworden was. Toch lieten deze vogels ons elken avond vóór dat 't donker werd geheel in den steek, en verdwenen dan spoorloos. Dat het den geheelen dag dezelfde vogels waren, die ons vergezelden, werd bewezen door een exemplaar, 't welk kenbaar was aan een uit zijn snavel hangend touwtje. Dikwijls staken deze dieren de pootjes uit naar de latten van 't zonnescherm op ons achterdek, doch zonder ooit zich geheel neer te zetten. Nog veel minder deden dit de grijze stormvogels, die ook nog talrijk aanwezig waren, maar steeds op eerbiedigen afstand bleven. Deze vogels geleken eenigszins op de jongen van *Larus canus*, doch onderscheidden zich daarvan door hunne spitse, ongebogen vleugels, de effen grijze kleur hunner bovendeelen, den korten, dikken snavel, en door hunne eigenaardige wijze van zeilen. Met voorliefde schenen zij in zittende

houding te eten van wat er op 't water dreef. Kleine Procellaria's waren dezen dag sporadisch.

8 Nov. De drieteenige meeuwen kwamen bij geheele zwermen tegelijk opdagen, en ook de grijze stormvogels waren weer talrijk. Bovendien voegde zich bij dezen, hoewel in kleinen getale, eene andere even groote soort, die zich echter door hare kastanjebruine bovenzijde en kop duidelijk van de eerst-waargenomene onderscheidde, en die nog minder familiaar met ons, schepelingen, omging. Het was dezelfde species, die ik op deze plaats tijdens de heenreis waarnam, toen evenwel op grooter afstand, waardoor zij veeleer zwart dan wel bruin scheen gekleurd te zijn. Als boden van het nabijzijnde Engeland kwamen nu ook Jan van Genten ons tegemoet, zoowel oude exemplaren als donker gekleurde jongen. Een klein strandloopertje fladderde ons in groote haast voorbij.

Op den 9den November was plotseling de fauna om ons heen geheel gewijzigd. De drieteenige meeuwen hadden ons kielwater verlaten, en vlogen nu tot groote drommen vereenigd in zuidelijke richting. Eveneens kwamen wij ongelooflijke aantallen papegaai-duikers en zeekoeten tegen, die in lange reeksen zuidwaarts fladderden; er moeten er dien dag duizenden en nog eens duizenden langs den Seinemond gepasseerd zijn. Groote meeuwen hadden allengs de plaats der stormvogels ingenomen en ook de Jan van Genten lieten zich zoo dicht onder de kust niet meer zien.

Nadat wij ten slotte le Havre des nachts waren binnen gevaren, genoot ik den 10den Nov. bij 't terugzien van de oude bekenden uit de West-Europeesche vogelwereld.

Leiden, October 1912.

Opgave van eenige ornithologische werken, verschenen
tusschen 1 Juni 1911—1 Juli 1912.

DOOR

A. A. VAN PELT LECHNER.

B.

	Mark
Bureau, L., L'âge des Perdrix. I: La Perdrix grise. Nantes (Bull. Soc. Sc. Nat.) 1911. gr. in-8. 124 pg. av. 35 figures.	6

C.

Coward, T. A., The Migration of Birds. Cambridge 1912. 12. 148 pg. cloth	1 20
— Note on the Little Owl, <i>Carine noctua</i> (Scop.) and its Food. (Manchester, Mem. Lit. Soc.) 1912. 8. 11 pg.	1

D.

Dahl, F., Leitfaden zum Bestimmen der Vögel Mittel-Europas, ihrer Jugendkleider und ihrer Nester nach leicht und sicher erkennbaren Merkmalen. Berlin 1912. gr. 8. 8 u. 162 pg. m. 55 Figuren. Leinenband .	5 20
Delsoi, E., Note sur le Vol des Oiseaux. Paris 1911. 8. 27 pg. av. figures	1
Detmers, E., Studien zur Avifauna der Emslande. Berlin 1911. 8. 51 pg. Dissertation. Die vollständige Abhandlung (Journ. Ornithol.), 70 pg. M. 3.	1 50

E.

Ekama, H., Der Vogelzug in Holland im Jahre 1910 (5. Bericht). (Budapest, Aquila) 1911. 4. 2 pg.	0 50
--	------

G.

Gandillot, M., La résistance de l'air et le vol des Oiseaux, avec complément. Paris 1911. 4. 38 pg.	2
Gengler, J., Das Liebesleben in der Vogelwelt. Stuttgart 1911. 8. 111 pg. m. 3 Tafeln u. 31 Figuren	1

H.

Heathly, F. W., The Flight of Birds. London 1912. 8. 174 pg. with figures. cloth	5 20
Hermann, O., „Aviatick“ und Ornithologie. (Ungarisch u. Deutsch.) Budapest (Aquila) 1911. 4. 8 pg.	1 50

K.

Koch, O., Uebersicht über die Vögel Estlands. Herausgegeben vom Verein für Naturkunde Estlands. Reval 1911. 8. 4 u. 89 pg.	2 30
Koenig, A., Avi-Fauna Spitzbergensis. Forschungsreisen nach der Bäreninsel u. dem Spitzbergen-Archipel, mit ihren faunistischen u. floris-	

fischen Ergebnissen. Berlin 1911. fol. 10 u. 29½ pg. m. 60 Tafeln
(34 kolorirt), 74 Abbildungen u. 1 Karte in-gr. fol. auf Leinwand
kartonirt 180 in Prachtband 215

L.

Lucas, A. H. S. and Le Souëf, M. H. D., The Birds of Australia. Melbourne
1911. 8. 11 and 489 pg. with 6 coloured plates and numerous illustra-
tions. cloth 21 60

M.

Matunák, M., Etwas über Vogelgesang. (Ungarisch u. Deutsch.) Budapest
(Aquila) 1911. 4. 8 pg. m. 4 Tafeln (Noten). 1 50
Mitchell, P. C., On Longevity and relative Viability in Manimals and
Birds: with note on the theory of Longevity. (London, Proc. Zool.
Soc.) 1911. 8. 12½ pg. 5

N.

Naumann, Iconographie d'Oiseaux d'Europe et de leurs Oeufs. Edition
Française de 413 planches coloriées destinées à servir d'atlas à
l'Ornithologie Européenne de Degland et Gerbe, à l'Avifauna Italica
d'E. H. Giglioli, à l'Ornitologica Andaluza y de Espana de V. Gamez
et aux Aves da Peninsula Iberica e de Portugal de P. d'Oliveira.
Avec références aux noms Anglais de H. E. Dresser, aux noms Alle-
mands de Naumann, et à l'Hand-list of Birds de G. R. Gray. Par
A. Bouvier. Paris 1910. fol. 60

O.

Oort, E. D. van, Report on Birds from the Netherlands received from 1 Sep-
tember 1910 till 1 September 1911. (Notes from the Leyden Museum,
vol. XXXIV). 1911. 8°. 7 pg.
— Bird-marking in the Netherlands. (Notes from the Leyden Museum,
vol. XXXIV). 1911. 8°. 4 pg.

R.

Rubow, C., Die Lachmöwe (*Larus ridibundus*). La Mouette rieuse. The
blackheaded Gull. Ihr Leben in Bild u. Wort, im Freien u. in der
Stadt. Berlin 1912. gr. 8. 1 50

S.

Schenk, J., Darstellung des Brutgeschäftes des Rotfußfalken in der Literatur
(Ungarisch u. Deutsch.) Budapest (Aquila) 1911. 4. 70 pg. 5
Schenk, J., Bericht über die Vogelmarkirungen im Jahre 1911. (Ungarisch
u. Deutsch.) Budapest (Aquila) 1911. 4. 31 pg. 2
— v. Szomjas, Menesdorfer u. a., Kleinere (ornithologische) Mitteilungen.
(Ueber *Acrocephalus streperus horticulus*: aus dem Familienleben
der Zaungrasmücke; giftige Wachteln; Invasion von *Nucifraga cary-
ocatactes macrorhyncha* in Ungarn; ornitholog. Beobachtungen in Sara-
jevo: u. s. w.) (Ungarisch u. Deutsch.) (Budapest, Aquila) 1911. 4. 34 pg. 1 50

	Mark
Schuster, W. , Das Vogeljahr. Ornithologische Monatsbetrachtungen mit Monatsnotizen. 20 Jahre Vogelbeobachtungen in Deutschland, Oesterreich u. den angrenzenden Ländern Europas. Mit Anhang: Ornith. des Mainzer Beckens; Bildersaal der Ornithologen. Korneuburg 1911. 8. 22 u. 430 pg. m. 34 Tafeln u. Figuren.	5
Slater, W. L. , Aves from the Zoological Record for 1910. London 1911. 8. 128 pg.	6
— History of the Birds of Colorado. London 1911. roy. 8. with 1 map, 1 portrait and 16 plates. cloth.	22
Sharpe, R. B. , Hand-list of the Genera and Species of Birds. (Nomenclator Avium tum fossilium tum viventium.) General Index, edited by W. R. Ogilvie-Grant. London 1912. 8. 5 and 199 pg. cloth.	10 50
Hand-list of the Genera and Species of Birds. 5 vols. 1899—1909. 310, 327, 379, 403 and 714 pg. cloth.	
Snouckaert v. Schauburg , Vogelzugsdaten und Notizen aus Neerlangbroeck. 3. Bericht. (Ungarisch u. Deutsch.) (Budapest, Aquila) 1911. 4. 10 pg.	1
Szeöts, B. v., Csiki, E. und Csörgey, T. , Untersuchungen über die Nahrung des Dornrehers (<i>Lanius collurio</i>): <i>Lanius collurio</i> als Nesträuber; Netz zum Gewölsammeln. (Ungarisch u. Deutsch.) (Budapest, Aquila) 1911. 4. 16 pg. m. 2 Figuren	2

T.

Thijse, Jac. P. , Het Vogelboekje. Geïll. m. teekeningen v. J. v. Oort en v. d. schrijver, en eenige foto's. Amsterdam, 1912. 8°. 186 pg. geb.	1 75
Todd, W., and Worthington, W. , Ornithology of Bahama Islands. Washington (Carnegie Mus.) 1912. roy. 8. 76 pg.	6 20
Tschusi zu Schmidhoffen, V. v. , Ornithologische Literatur Oesterreich-Ungarns 1910. (Wien, Verh. Zool. bot. Ges.) 1911. 8. 31 pg.	1 50

V.

Verhandlungen des 5. Internationalen Ornithologen-Kongresses in Berlin, 30. Mai bis 4. Juni 1910. Herausgegeben von H. Schalow. Berlin 1911. gr. 8. 10 u. 1185 pg. m. 10 Karten, 31 Tafeln (16 kolorirt) u. 41 Figuren. Leinenband	40
Inhalt: Rothschild, W., Former and present distribution of the <i>Ratitae</i> . — Schenk, J., Experiment in der Vogelzugsforschung (m. 3 Karten). — Thienemann, J., Ringversuche der Vogelwarte Rossitten (m. 5 Karten). — Ménégau, A., Sur les Oiseaux sédentaires dans les bassins du Pungoué et du bas Zambèze (av. 1 carte et 2 plchs.). — Kleinschmidt, O., Ueber die Europäischen Blaukehlchen (m. 1 Karte u. 1 Tfl.). — Loudon, H., 4. Reise nach Zentralasien (m. 1 Tfl.). — Poll, H., Ueber Vogel-mischlinge (m. 5 Tfln.). — König, A., Ergebnisse meiner Reise nach dem Sudan im Frühjahr 1910 (m. 6 Tfln.). — Heinroth, O., Beiträge zur Biologie der Anatiden (m. 5 Tfln.). — Heinroth, M., Zimmerbeobachtungen an seltener gehaltenen Europäischen Vögeln (m. 10 Tfln.). — Reichenow, A., Veuve de l'île Panay, Sonn. (m. 1 Tfl.). — Berlepsch, H. v., Revision der Tanagriden. u. s. w.	

Z.

	Mark
Zimmermann, R., Das Ehe- und Familienleben unserer Vögel. Einführung in die Fortpflanzungsgeschichte der in Deutschland brütenden Vögel. Dresden 1911. 8. m. 26 Tafeln	2

Lijst, vermeldende eenige der voornaamste
ornithologische periodieken.

	Per jaargang. Mark.
Aquila, Zeitschrift für Ornithologie. Organ des Ungarischen Centralbureaus für ornithologische Beobachtungen. Budapest	20
The Auk, A quarterly Journal of Ornithology. Published by the American Ornithologists' Union. New York	15
Avicula, Giornale Ornitologico Italiano. Siena	4
Bird Lore, A magazine devoted to the study and protection of Birds. New York	5
British Birds, Monthly Magazine devoted to the study of the Birds on the British List. London	12
Bulletin of the British Ornithologists' Club. London.	7
Dansk Ornithologisk Forenings Tidsskrift. Kjöbenhavn	5
Emu, The, Quarterly Magazine of the Australasian Ornithologists' Union. Melbourne	20
Falco, im Anschluss an das Werk „Berajah“. Halle a. S.	8
Ibis, The, A quarterly Journal of Ornithology. London	33
Jaarbericht der „Club van Nederlandsche Vogelkundigen“. Deventer.	
Jahrbuch, Ornithologisches, für das paläarktische Faunengebiet. Hallein .	12
Journal für Ornithologie. Leipzig	20
Journal of the South African Ornithologists' Union. Pretoria	21
Monatsberichte, Ornithologische. Berlin	6
Monatsschrift, Ornithologische. Magdeburg	8
Oologist, The. On the nesting habits and eggs of North-American Birds. Albion, N. Y.	10
Ornis, Blätter für Vogelkunde. Organ des Bayerischen Verbandes für Vogelzucht u. -schutz. Schwabach.	250
Ornis, Bulletin du Comité Ornithologique international. Paris.	10
Revue Française d'Ornithologie scientifique et pratique. Paris. frs. 7.—.	
Zeitschrift für Oologie und Ornithologie. Begründet von H. Hocke, herausgegeben von W. Rüdiger. Eisenhammer bei Steinbusch	5
Zeitschrift für Ornithologie und praktische Geflügelzucht. Organ der Ornithologischen Vereine Pommerns. Stettin.	250

Verslag der wetenschappelijke vergadering,
 gehouden te Utrecht in „Het Kasteel van Antwerpen”, op
 Zondag 17 November 1912, te 11¹/₄ uur.

Aanwezig van het Bestuur de H.H. Dr. J. BÜTTIKOFER, Dr. E. D. VAN OORT, P. J. VAN HOUTEN, A. A. VAN PELT LECHNER, JAC. P. THIJSSSE en Dr. L. F. DE BEAUFORT. Voorts de leden, de H.H. L. DE VRIES, J. L. F. DE MEYERE, P. L. STEENHUIZEN, F. K. BAFON VAN DEDEM, T. MESDAG GZN., Dr. H. EKAMA, C. STOLK, Dr. F. A. JENTINK en W. WARNSINCK. Als introducés: de Heer en Mevr. JAMES BUCKLAND uit Londen en de Heer A. W. WEISSMAN, secretaris van de Vereeniging „Heenschut”. Afwezig met kennisgeving: Prof. Dr. J. RITZEMA BOS en Dr. M. A. BRANTS.

De voorzitter opent de vergadering met een woord van welkom en geeft daarop het woord aan den Heer JAMES BUCKLAND, die spreekt over de bescherming der paradijsvogels. Spreker zegt, dat de paradijsvogels zullen uitgeroeid worden, wanneer niet spoedig afdoende maatregelen genomen worden. In Britsch N.-Guinea bestaat thans verbod van uitvoer, en spreker zou gaarne zien dat de Nederlandsche Regeering denzelfden maatregel voor Hollandsch N.-Guinea nam. Uit noteeringen der Londensche huiden- en veerenveilingen toont spreker aan, hoe groot het aantal paradijsvogelhuiden is dat wordt aangevoerd, en ook dat niet alleen volwassen mannetjes, maar ook wel degelijk jonge mannetjes en wijfjes aan de markt worden gebracht.

Volgens spreker hebben de huiden der paradijsvogels alleen waarde in den broedtijd en worden dus juist in den tijd dat zij gespaard behoorden te blijven, de vogels weggeschoten. Een gesloten jacht-tijd zou niet voldoende zijn, daar toezicht op een uitgestrekt eiland als N.-Guinea onmogelijk is en de vogelhuiden eenvoudig zouden bewaard worden tot de jacht weer geopend en het vervoer geoorloofd is.

Een groot gevaar voor uitsterven is gelegen in het feit, dat de meeste soorten der paradijsvogels een zeer lokale verbreiding hebben. Afgaande op den aanvoer te Londen, meent spreker dat *Paradisea rubra* op Waigeoe en *Paradisea apoda* op de Aroe-eilanden zoo goed als uitgestorven zijn.

De Heer WEISSMAN verzoekt eenige woorden aan het betoog van den vorigen spreker te mogen toevoegen en verklaart dat ook in de boezem der Vereeniging „Heemschut”, die zich overigens meer met behoud van doode dan van levende monumenten bezighoudt, sympathie voor het streven van den Heer BUCKLAND bestaat.

De Heer THUISSE zou gaarne een lid der Tweede Kamer in den arm willen nemen, die bij de a. s. behandeling van de Indische begrooting de bescherming der paradijstvogels bij den minister zou willen bepleiten.

De Heer DE BEAUFORT is van meening, dat de zaak niet zoo eenvoudig is en dat het onmogelijk is reeds nu een oordeel te vormen over de maatregelen die de Heer BUCKLAND wil genomen hebben. De commercieele zijde van het vraagstuk is zeer belangrijk, waar paradijsvogelhuiden nog steeds een der belangrijkste exportartikelen van N.-Guinea zijn. De groote getallen door den Heer BUCKLAND genoemd, zeggen niet veel. Indien men eens hoorde hoeveel fazanten in ons land of in Engeland jaarlijks worden geschoten, zou men ook tot zeer hooge getallen komen en toch sterft de fazant, dank zij de bepalingen der jachtwet, niet uit. Dergelijke bepalingen moeten ook voor N.-Guinea gemaakt worden, waardoor het kapitaal onaangetast blijft, maar de rente jaarlijks wordt geïnd. Spreker is evenwel van oordeel, dat er iets gedaan moet worden, want het gevaar voor uitsterven der soorten, die tot een klein gebied of eiland zijn beperkt, is niet te onderschatten.

De Heer VAN HOUTEN zet de zaak nog eens in het Engelsch uiteen en betuigt zijn dankbaarheid aan den Heer BUCKLAND voor de moeite die hij zich getroost, om deze prachtige vogels te trachten te behoeden.

De Heer JENTINK zegt, dat de dames de schuld zijn van het uitsterven der paradijstvogels zoowel als van zoo menig ander dier. Indien de dames met de onzinnige mode van het dragen van vogelveeren wilden ophouden, zou de paradijsvogel van zelf met rust gelaten worden.

De Voorzitter bedankt den Heer BUCKLAND voor zijn komst en de uiteenzetting van zijn plan en resumeert de discussie in het Engelsch, waarop de Heer BUCKLAND nog met eenige woorden antwoordt en zegt dat er in alle geval iets moet gedaan worden.

De Heer VAN PELT LECHNER demonstreert een nest met eieren van de sneeuwgorz (*Plectrophenax nivalis*), door eenige Hollanders, die aan de Baffins-baai overwinterden, gevonden. De spreker

biedt dit interessante legsel aan 's Rijks Museum van Natuurlijke Historie te Leiden aan.

De Heer STEENHUIZEN laat een huid van de rosse phase van den boschuil (*Syrnium aluco*), te Anhalt geschoten, rondgaan, benevens een photo van een Groote trap (*Otis tarda*) uit Nederland.

De Heer EKAMA spreekt over den trek der boerenzwaluwen. Op verzoek van de Ungarische Ornithologische Centralanstalt heeft spreker in 1899 gegevens omtrent den datum van aankomst en van vertrek der boerenzwaluw in Nederland verzameld en dit in de volgende jaren voortgezet. Later is dit onderzoek ook over andere vogels uitgebreid en de resultaten heeft hij met de meteorologische data vergeleken. Hij laat de opvolgende maandoverzichten voor April, uitgegeven door het Koninklijk Nederlandsch Meteorologisch Instituut rondgaan, waaruit blijkt, dat meestal de datum voor de groote aankomst van de boerenzwaluw met een omkeering in de weergesteldheid samenvalt.

Volgens HEGYFOKY valt de datum van aankomst der boerenzwaluw samen met een minimum in de luchtdrukking, wat door de verzamelde waarnemingen schijnt bevestigd te worden, maar dit is slechts aan het toeval toe te schrijven; de gemiddelde datum van aankomst valt in de 3de pentade van April en in de meteorologie is van een bepaald minimum in luchtdrukking in dat tijdperk niets bekend.

Het onderzoek naar het verband tusschen de temperatuur en de wijze, waarop in het voorjaar Nederland door de boerenzwaluw bevolkt wordt, heeft meer resultaat opgeleverd. Volgens HEGYFOKY moet deze laatste met de verplaatsing van den isotherm van $9,4^{\circ}$ C. samenhangen.

Voor deze vergelijking is voor de tien hoofdstations van het meteorologisch Instituut de gemiddelde datum bepaald, waarop de temperatuur de 9° C. bereikt. De lijnen, die de plaatsen met gelijken datum verbinden, hebben een zeer verschillend verloop, vooral doordat die datum voor Den Helder zooveel later valt dan voor meer binnenlandsch gelegen plaatsen. Als eerste benadering is nu toegepast de methode door BÖRNSTEIN voor de bepaling van de verplaatsing van het regenfront eener onweersbui aangegeven, in de onderstelling dat dit front een rechte lijn is, en men krijgt dan een stelsel evenwijdige rechte lijnen, die een hoek, welke berekend kan worden, met den meridiaan maken.

Bij de op deze wijze voorgestelde lijnen van gelijke datum, waarop

de gemiddelde dagelijksche temperatuur de 9° C. overschrijdt, vindt men voor dien hoek omstreeks 30° , doch ten gevolge van den meteorologischen toestand van Den Helder is die uitkomst te groot.

Hetzelfde is toegepast op de data van aankomst der boerenzwaluw voor alle plaatsen, waar minstens 3 jaar is waargenomen en spreker laat een kaart van Nederland rondgaan, waarop deze plaatsen zijn aangegeven, waaruit blijkt, dat in het waarnemingsnet groote hiaten voorkomen. o. a. ontbreken berichten uit Drente en Overijssel bijna geheel en vooral is de afwezigheid van berichten uit Den Helder te betreuren.

Uit de berekening van al deze gegevens blijkt, dat de lijnen van gelijke aankomst der boerenzwaluw een hoek van omstreeks 15° met den meridiaan maken, een bedrag, dat te klein is, ten gevolge van de late data aan de zee kust van Friesland. Evenals bij de temperatuur valt ook hier een vertraging in de nabijheid van de zee te constateeren.

Verdere waarnemingen, en vooral van plaatsen in de beide genoemde provinciën en aan de kust, zijn noodig om nauwkeuriger resultaten te verkrijgen, maar reeds uit het voorhanden waarnemingsmateriaal blijkt, dat er voor Nederland verband bestaat tusschen de wijze van bevolking door de boerenzwaluw in het voorjaar en de verplaatsing van de isotherm van 9° C.

De Heer THUISSE deelt propaganda-briefkaarten van de Ned. Ver. tot Bescherming van Vogels uit, reproducties van zeer schoone photo's van den Heer BURDET, en vertoont voorts een aantal photo's van nesten en vogels door denzelfden ornitholoog op Texel gemaakt. Verder bespreekt de heer THUISSE de vraag of de pijlstaart (*Dafila acuta*) in ons land broedt. De tot nu toe geconstateerde gevallen hadden betrekking op exemplaren die in de buurt van eendenkooien bleven broeden. Spreker kan thans een geval mededeelen van een pijlstaart die op Texel heeft gebroed, op een afstand van 15 KM. van een eendenkooi.

De Heer VAN OORT deelt een en ander mede over eenige zeldzame inlandsche vogels en wijst verder op het resultaat door het ringen van jonge lepelaars (*Platalea leucorodia*) verkregen; van 50 stuks, die dit jaar te Callantsoog geringd werden, zijn er 7 geschoten, 4 in West-Frankrijk, 1 in Zuid-Engeland, 1 in Portugal en 1 op de Azoren, en is bijgevolg voor deze soort, in tegenstelling met den ooievaar, een zuidwaartstrekken langs de westkust van Europa zeer waarschijnlijk.

De vergadering wordt daarop door den Voorzitter gesloten. Na een gemeenschappelijke lunch wordt in den namiddag het zoölogisch museum der Rijksuniversiteit onder leiding van Prof. Dr. H. F. NIERSTRASZ en Dr. J. E. W. IHLE bezichtigd, die door den Voorzitter bij het afscheid met een enkel woord voor de bereidwilligheid waarmede zij de leden hebben rondgeleid, worden bedankt. Vervolgens wordt het museum der Nederl. Heidemaatschappij in oogenschouw genomen, waar de Directeur, de Heer J. P. VAN LONKHUIJZEN, zoo vriendelijk is de leden rond te leiden en in te lichten.

Necrologie 1912.

Behalve J. G. KEULEMANS, wiens overlijden reeds op p. 54 gemeld werd, ontvielen in 1912 nog aan de ornithologische wetenschap:

Dr. W. A. H. Blasius, overleden te Brunswijk den 31sten Mei 1912 in den ouderdom van bijna 67 jaar. Bekend bij de beoefenaars der ornithologie van onze Oost door zijne geschriften over de vogels van Celebes en Borneo; in den herdruk van NAUMANN's vogelwerk leverde hij een uitstekende bewerking van de uitgestorven Groote alk.

A. O. Hume, overleden te Upper Norwood bij London den 31sten Juli 1912 in den ouderdom van 83 jaar. Uitstekend kenner van de vogels van Engelsch-Indië, waarover hij verschillende geschriften uitgaf, o. a. zijn tijdschrift „Stray Feathers”, waarvan 12 deelen verschenen van 1873—1899. De door hem samengebrachte collectie, bestaande uit 62 000 vogelhuiden en 19 000 eieren uit Engelsch-Indië, schonk hij in 1885 aan het Britsch Museum.

VAN OORT.

STATUTEN

DER

NEDERLANDSCHE ORNITHOLOGISCHE VEREENIGING.

*Goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 14 Juni 1901, No. 55,
en zooals die gewijzigd zijn bij Koninklijk Besluit
van 30 November 1907, No. 44.*

ARTIKEL 1. De Vereeniging is genaamd: *Nederlandsche Ornithologische Vereeniging*.

ART. 2. **Doel der Vereeniging.** Het doel der Vereeniging is de beoefening der Ornithologie in haar meest uitgebreiden zin, en de navorsching der Avifauna van Nederland en zijn Koloniën in het bijzonder.

ART. 3. **Zetel der Vereeniging.** De Vereeniging is gevestigd te Amsterdam.

ART. 4. **Leden.** De Vereeniging bestaat uit: *a.* Eereleden, *b.* Gewone leden, *c.* Correspondeerende leden en *d.* Begunstigers.

Eereleden kunnen zijn zij, die zich buitengewoon verdienstelijk hebben gemaakt ten aanzien der Vereeniging of van het door deze beoogde doel. Zij worden op voorstel van het Bestuur of van minstens vijf leden door de leden-vergadering benoemd en hebben dezelfde rechten als gewone leden.

De namen van hen, die aan de algemeene vergadering als eereleden zullen worden voorgesteld, zullen minstens één maand vóór die vergadering plaats heeft, aan het Bestuur moeten worden opgegeven. Het desbetreffende voorstel wordt op het convocatiebiljet vermeld.

Gewone leden zijn zij, die eene contributie van ten minste *f* 2.50 per jaar betalen; voor minderjarigen bedraagt deze contributie ten minste *f* 1.— per jaar; laatstgenoemden hebben geen stem in de vergadering.

Om lid te worden moet men zich aanmelden bij het Bestuur, hetwelk daarvan kennis geeft op de leden-vergadering.

Correspondeerende leden kunnen zijn vreemdelingen of Nederlanders, in het buitenland of in de Nederlandsche Koloniën woonachtig, van wie men verwacht, dat zij voeling wenschen te houden met de Nederlandsche ornithologen. Zij betalen geen contributie, doch hebben op de algemeene vergaderingen eene adviseerende stem; zij worden door het Bestuur benoemd.

Begunstigers en begunstigsters zijn zij, die eene jaarlijksche gift van minstens f 5.— of een gift in eens van ten minste f 25.— aan de Vereeniging doen; zij hebben toegang tot de vergaderingen en een adviseerende stem.

Zij, die met het einde van een vereenigingsjaar wenschen op te houden lid of begunstiger der Vereeniging te zijn, moeten vóór 1 April van dat jaar daarvan mededeeling doen aan den Penningmeester.

ART. 5. Contributie. Het vereenigingsjaar loopt van den eersten Mei tot den laatsten April van het volgende jaar.

De contributie over het loopend jaar wordt voldaan in de maand Mei op quitantie van den Penningmeester.

ART. 6. Bestuur. Het Bestuur vertegenwoordigt de Vereeniging in en buiten rechten.

Het bestaat uit minstens vijf leden, die door de leden-vergadering worden benoemd: een Voorzitter, een Onder-Voorzitter, een Penningmeester, een 1sten Secretaris en een 2^{den} Secretaris; de Voorzitter wordt als zoodanig door de leden-vergadering benoemd. De overige functiën worden door de andere Bestuursleden onderling verdeeld.

Jaarlijks treedt één lid af volgens een bij loting vast te stellen rooster. De aftredende is terstond herkiesbaar.

ART. 7. Besluiten en Benoemingen. Alle besluiten worden genomen bij volstreckte meerderheid van stemmen der aanwezige leden. Bij staking der stemmen beslist in de Vergadering der Vereeniging, zoowel als in die van het Bestuur, de stem van den Voorzitter.

Bij benoemingen beslist insgelijks de volstreckte meerderheid, en zoo hierbij de stemmen staken beslist het lot.

Alle stemmingen, personen betreffende, geschieden met gesloten briefjes.

Stemming bij volmacht wordt niet toegelaten.

ART. 8. Vergaderingen. Jaarlijks wordt ten minste één ledenvergadering gehouden, bij voorkeur in Juni, op datum en plaats door het Bestuur te bepalen, onder vermelding der agenda.

Op de Juni-vergadering wordt door het Bestuur verslag uitgebracht over den stand der Vereeniging, en door den Penningmeester rekening en verantwoording van zijn beheer over het afgelopen jaar gedaan.

De rekening en verantwoording zullen worden onderzocht door eene, staande de vergadering daartoe benoemde commissie van drie leden, geen zitting hebbende in het Bestuur, en als zoodanig door den Voorzitter voorgesteld.

Deze commissie brengt terstond na den afloop van haar onderzoek verslag uit aan de vergadering, die daarna over de al of niet goedkeuring der rekening en verantwoording beslist.

De goedkeuring der rekening en verantwoording door de ledenvergadering strekt het Bestuur tot décharge voor zijn beheer over het afgelopen vereenigingsjaar.

Voorts hebben op de Junivergadering de periodieke verkiezingen plaats.

Voor alle vergaderingen worden de leden ten minste veertien dagen te voren bij convocatiebiljet opgeroepen.

ART. 9. Duur der Vereeniging. De Vereeniging is aangegaan voor den tijd van 24 jaar en 11 maanden, te rekenen van 30 Maart 1901, den datum der oprichting.

Een besluit tot ontbinding vóór dien tijd kan slechts genomen worden met eene meerderheid van $\frac{2}{3}$ der uitgebrachte stemmen op eene vergadering der leden, met dit doel door het Bestuur bijeengeroepen.

In geval van ontbinding zal art. 1702 van het Burgerlijk Wetboek toepasselijk zijn. Desniettemin zal, indien volgens de voorgaande alinea de ontbinding plaats vindt, eene commissie van drie leden benoemd worden, die met de vereffening belast is en de bestemming zal regelen van de bezittingen der Vereeniging.

Slotbepalingen. Ieder lid heeft het recht eene verandering der statuten voor te stellen. Een besluit tot wijziging der statuten kan slechts genomen worden op eene voor dat doel bijeengeroepen vergadering der leden met minstens $\frac{2}{3}$ der uitgebrachte stemmen. De wijzigingen behoeven de nadere Koninklijke goedkeuring.

LEDENLIJST

DER

Nederlandsche Ornithologische Vereeniging.

(DECEMBER 1912)

Bestuur:

Dr. J. Büttikofer, *Voorzitter*, Rotterdam.
 Dr. C. Kerbert, *Pemningmeester*, Amsterdam.
 Dr. L. F. de Beaufort, *Secretaris*. Eerbeek.
 A. A. van Pelt Lechner, Arnhem.
 Prof. Dr. J. Ritzema Bos, Wageningen.
 P. J. van Houten, 's-Gravenhage.
 Dr. E. D. van Oort, Leiden.
 Jac. P. Thijsse, Bloemendaal.

Begunstigers:

Baere (L. J. del), Honthorststraat 8, Amsterdam.
 Beek (A. A. van), van Stolkweg, 's-Gravenhage.
 Beek (A. L. van), id. id.
 Harkema (E. R.), Amsterdam.
 Jiskoot (W.), Baarn.

Correspondeerend Lid:

Bartels (Max), Pasir Datar, Halte Tjisaät, Preanger, Java.

Leden:

Advocaat (Mejuffrouw H.), Nassauplein 12, 's-Gravenhage.
 Baars (F. A. B. van), Budel (N.-B.).
 Backer (Jhr. Mr. J. F.), Keizersgracht 639, Amsterdam.
 Baere—Jiskoot (Mevrouw A. del), Woerden.

- Bakker (D.), Capelle a/d IJssel.
 Bas (W. J. M. de), Wagenstraat 32, 's-Gravenhage.
 Baud (Mr. J. C. Baron), Keizersgracht 311, Amsterdam.
 Beaufort (E. L. de), Huize „de Boom”, Leusden.
 Beaufort (J. B. de), Woudenberg.
 Beaufort—Boissevain (Mevrouw C. J. de), Eerbeek (Geld.).
 Beaufort (Dr. L. F. de), Eerbeek.
 Beaufort—van Eeghen (Mevr. A. W. de), Huize „'t Stort”, Maarn.
 Beaufort (W. H. de), Huize „'t Stort”, Maarn.
 Beckman Bzn. (J. H.), Groningen.
 Bemmelen (Prof. Dr. J. F. van), Zuiderpark, Groningen.
 Bergmann (Mr. G. van Zinniep), 's-Hertogenbosch.
 Berkhout (Dr. A. H.), Wageningen.
 Blaauw (F. E.), Huize „Gooilust”, 's-Graveland.
 Boissevain (Ch. H.), van Eeghenstraat 92, Amsterdam.
 Boissevain (Charles), Drafna, Naarden.
 Bolleman van der Veen (P. J.), Dordrecht.
 Boodt (P.), Vaart 58 N. Z., Assen.
 Boom (A. H. W. J.), Kerkstraat 34, 's-Gravenhage.
 Bos (Prof. Dr. J. Ritzema), Wageningen.
 Bos (Mevr. Ritzema), id.
 Brants (Dr. M. A.), Villa „Ysselheuvel”, de Steeg (Geld.).
 Brantsma (W.), Plompstorengracht 26, Utrecht.
 Buekers (Dr. P. G.), Haarlem.
 Burdet (A.), Lindenheuvel, Overveen.
 Burdet—van der Vliet (Mevr. O.), Overveen.
 Bussy (J. H. de), Rokin 60, Amsterdam.
 Bussy (Dr. L. P. le Cosquino de), Medan, Deli, Sumatra.
 Büttikofer (Dr. J.), Rotterdam.
 Büttikofer—Suringar (Mevrouw P.), Rotterdam.
 Calkoen (H. J.), Leidsche Vaart 86, Haarlem.
 Citters (Jhr. C. B. M. van), Heinkenszand (Zeel.).
 Collot d'Escury (Th. Baron), Kooy-sight, Oostvoorne.
 Crommelin (Dr. C. A.), Leiden.
 Daalder Dzn. (J.), Oosterend, Texel.
 Daendels (L. H.), Nassauplein 27, 's-Gravenhage.
 Dam (H. A. van), Noordsingel 78, Rotterdam.
 Dasse Hesselink (C.), Velperweg 107, Arnhem.
 Dedel (Jhr. Mr. W. G.), Heerengracht 546, Amsterdam.
 Dedem (F. K. Baron van), Huize „den Alerdinck”, Heino (O.).

- Diemont (D. E. H.), Oude Rijn 6, Utrecht.
 Dissel (E. D. van), Nassastraat 13, Utrecht.
 Doffegnies (J. W.), Diepenveen.
 Ebeling (A.), Gronausche Weg 47, Enschedé.
 Eecke (R. van), Maria Gondastraat, Zoeterwoude.
 Ekama (Dr. H.), Utrecht.
 Enschedé (Mr. H.), Groote Houtstraat 8, Haarlem.
 Flens (H.), den Burg, Texel.
 Gaymans (J. A.), Elst (Betuwe).
 Gerbranda (G.), Poortstraat 78, Utrecht.
 Giersbergen (L. van), Wageningen.
 Graaf (G. S. de), Noordeinde 150, 's-Gravenhage.
 Graswinckel (Jhr. H. A.), Velperweg, Arnhem.
 Greven (Jhr. C. J. A.), Huize „Schellerberg”, Zwollerkerspel.
 Hansen (J.), Heerenstraat, Wageningen.
 Harencarspel (W. van), Willemsparkweg 144, Amsterdam.
 Heckman (F.), Bella Vista, Bloemendaal.
 Heeckeren tot Waliën (L. Baron van), Laan van Meerdervoort 327,
 's-Gravenhage.
 Heemskerk (Mr. C. J.), Borneolaan 14, Hilversum.
 Heimans (E.), Plantage Muidergracht 123, Amsterdam.
 Heurn (Jhr. W. C. van), Doezastraat 4, Leiden.
 Heyst (A. F. C. A. van), Gedempte gracht 14, Zaandam.
 Hiddingh (Mr. W. F.), Villa „Sweet Home”, Laren (N.-H.).
 Hoey Smith (J. van), Huize Trompenburg, Rotterdam.
 Hof (J. J.), Giethoorn.
 Hoogenraad (H. R.), Kromme Kerkstraat 46, Deventer.
 Houten (P. J. van), Laan van Meerdervoort 106a, 's-Gravenhage.
 Houten (P. W. van), Ver. tot Landverbetering, eil. Rozenburg.
 Houwink Hzn. (R.), Zuideinde, Meppel.
 Huber Noodt—Calkoen (Mevr. de Wed. M. C.), Hummelo bij Doetichem.
 Imming & van Tongeren (Firma), Lage weg 7, Zeist.
 Jentink (Dr. F. A.), Leiden.
 Jurriaanse (J. H.), Schiekade W. Z. 61, Rotterdam.
 Kampen (Dr. P. N. van), Singel 330, Amsterdam.
 Kat (A. M. de), Huize „Groenhof”, Soest.
 Kerbert (Dr. C.), Amsterdam.
 Klerck (Jhr. Mr. R. A.), Paleisstraat 10, 's-Gravenhage.
 Klerk de Reus (H. W.), Korte Bergstraat, Amersfoort.
 Koumans (J.), Noordeinde 33, Leiden.

- Kruimel (J. H.), Amstel 254, Amsterdam.
 Kuyper (E. C. J.), Bur. Alg. Handelsbl., N.Z. Voorburgwal, Amsterdam.
 Laverge (H. J.), Doorn.
 Lechner (A. A. van Pelt), Sonsbeekweg 40, Arnhem.
 Lechner (B.), Parkstraat, Arnhem.
 Lechner (Mr. J.), Nassauplein 10, 's-Gravenhage.
 Lechner—Lugard (Mevr. C.), Parkstraat, Arnhem.
 Lechner—del Baere (Mevr. J. A. van Pelt), Sonsbeekweg 40, Arnhem.
 Lels (Piet), Alblasserdam.
 Lels—Kloos (Mevr. Piet), Alblasserdam.
 Lennep (W. E. van), Maliesingel 15, Utrecht.
 Lidth de Jende (Dr. Th. W. van), Leiden.
 Löhnis (F. B.), Scheveningen.
 Lorentz (Mr. H. A.), Schaffelaar, Barneveld.
 Maas (Mej. B. van der), Kapellerlaan 50, Roermond.
 Man (Dr. J. G. de), Ierseke.
 Mees—Havelaar (Mevr. E.), Parklaan 11, Rotterdam.
 Merkelbach (M. H. A. L.), Rolduc.
 Mesdag Gzn. (T.), Hooge der A 35a, Groningen.
 Meulen (Jan ter), Heerengracht 248, Amsterdam.
 Meyere (J. L. F. de), Stationsweg 41, Ede.
 Meyling (A.), Stationsweg, Borne (O.).
 Mulder (A. M.), Beestenmarkt 50, Leiden.
 Museum van Natuurlijke Historie ('s-Rijks), Leiden.
 Nederlandsche Vereeniging tot Bescherming van Vogels. Secretaris:
 W. H. de Beaufort, „'t Stort", Maarn.
 Nijhoff (W.), Lange Voorhout 9, 's-Gravenhage.
 Nolthenius (P. M. Tutein), de Bilt-Station,
 Noordduyn (C. L. W.), Groningen.
 Oordt (G. J. van), Korte Nieuwstraat 23, Utrecht.
 Oort (Dr. E. D. van), Leiden.
 Oosterwijk Bruyn (Mr. P. A. van), Villa Roverestein, Maartensdijk (U.).
 Oudemans (Dr. A. C.), Boulevard 85, Arnhem.
 Oudemans (Dr. J. Th.), Schovenhorst, Putten (G.).
 Pelinck Stratingh (Mr. J.), Heerensingel 7, Groningen.
 Peltenburg (C.), Leiden.
 Philips Jr. (Mr. Aug.), van Eeghenstraat 66, Amsterdam.
 Poll (Jhr. Ch. van de), Zijlweg, Haarlem.
 Portielje (A. F. J.), Houtmanstraat 2, Sloten (N.-H.).
 Pot (A.), Slikkerveer.

- Riotte (P. Ch.), Steyl, post Tegelen (Limb.).
 Röell (Jhr. Mr. W. F.), Heerengracht 575, Amsterdam.
 Rooy, (Mej. Dr. P. J. de), Stadhouderskade 57, Amsterdam.
 Rossum (C. van), 's-Gravenhage.
 Rotterdamsche Diergaarde, Rotterdam.
 Roy van Zuidewijn (Jhr. F. de), St. Jorisstraat, 's-Hertogenbosch.
 Roijer (G.), Steenschuur 18, Leiden.
 Rijnders (D.), Westerdokstraat 24, Amsterdam.
 Scheffer (J. M.), Provenier Singel 21c, Rotterdam.
 Schuijt (P. J. M.), Wamel.
 Sleen (Dr. W. G. N. van der), Ged. Oude Gracht 47, Haarlem.
 Sluis (P.), N. Z. Voorburgwal 258, Amsterdam.
 Smidt van Gelder (J. H.), Rapenburg 56, Leiden.
 Smits (P. H.), Haarlem.
 Spruijt (G. S. van der), Villa „Rijnlust”, Voorschoten.
 Steenhuizen (P. L.), Alexanderkade 8, Amsterdam.
 Stoffel (W.), Singel 3, Deventer.
 Stolk (C.), Villa „de Wielewaal”, de Bilt-Station (Utr.).
 Straaten (H. van), Soerabaja.
 Suchtelen (Jhr. G. H. E. van), Jan van Nassaustr. 86, 's-Gravenhage.
 Swaen (Dr. A. E. H.), Groningen.
 Tesch (Dr. J. J.), Binnenhaven 32, Den Helder.
 Tex—Boissevain (Mevrouw A. M. den), Keizersgracht 115, Amsterdam.
 Thijsse (Jac. P.), Bloemendaal.
 Tienhoven (Mr. P. G. van), Hertelust, Heemstede.
 Timmer (Dr. J.), Wilhelminapark, Haarlem.
 Trap (J. J.), Oosterend, Texel.
 Tromp van Holst (A. M.), Soesterweg 2, Amersfoort.
 Twiss (Mr. J. E. W.), de Bilt.
 Vereeniging tot bescherming van Dieren. Afdeling Nijmegen. P/a
 den Heer W. A. van Laar, Directeur bijkantoort Levensverzeke-
 ring-maatschappij „De Nederlanden van 1845” Nijmegen.
 Verloren van Themaat (G.), Schothorst, Hoogland, Amersfoort.
 Visser—del Baere (Mevr. Wed. G. C.), Hôtel Roozen, Haarlem.
 Vos van Steenwijk (J. A. G. Baron de), Wijhe.
 Vries Feyens (Mej. A. de), Vijverlaan 10, Heemstede.
 Vries (L. de), Da Costakade 39 (huis), Amsterdam.
 Vries Gzn. (Tj. de), Admiraal de Ruyterweg 52, Amsterdam.
 Wagemaker (A.), Den Burg, Texel.
 Warnsinck (W.), Rijnkade 92, Arnhem.

Weber (Prof. Dr. Max), Eerbeek.
 Westra (H.), Bussum.
 Wibbelink (J. M.), Emmastraat 12, Dordrecht.
 Wigman (A. B.), Wageningen.
 Willemse (F.), Oranjestraat 14, Haarlem.
 Wyck (Jhr. F. van der), Raalte (p/a den Heer Duitschhof, Land-
 bouwer, Raalte).
 Wijk (H. L. Gerth van), Middelburg.
 Wolff (C. J. de), Galileistraat 100, 's-Gravenhage.
 Zanden (H. van), Diergaarde, Rotterdam.
 Zoological Museum (Director of the), Tring, Herts., Engeland.

Als lid zijn in het afgelopen jaar toegetreden:

Mej. H. Advocaat.
 Mevr. C. J. de Beaufort—Boissevain.
 Mevr. A. W. de Beaufort—van Eeghen.
 J. B. de Beaufort.
 Charles Boissevain.
 Ch. H. Boissevain.
 W. Brantsma.
 Mevr. P. Büttikofer—Suringar.
 Th. Baron Collot d'Escurey.
 Dr. C. A. Crommelin.
 C. Dasse Hesselink.
 G. Gerbranda.
 Jhr. H. A. Graswinckel.
 Jhr. C. J. A. Greven.
 W. van Harencarspel.
 J. Hansen.
 Mr. C. J. Heemskerk.
 A. F. C. A. van Heyst.
 J. van Hoey Smith.
 Mevr. de Wed. M. C. Huber Noodt—Calkoen.
 Firma Imming & van Tongeren.
 Dr. P. N. van Kampen.
 Dr. Th. W. van Lidth de Jeude.
 Dr. J. G. de Man.
 A. M. Mulder.

Nederl. Vereeniging tot Bescherming van Vogels.
Mr. P. A. van Oosterwijk Bruyn.
C. Peltenburg.
Rotterdamsche Diergaarde.
Dr. W. G. N. van der Sleen.
Jhr. G. H. E. van Suchtelen.
Mevr. A. M. den Tex—Boissevain.
Dr. J. J. Tesch.
Vereeniging tot Bescherming van Dieren, afl. Nijmegen.
Mej. A. de Vries Feyens.
H. Westra.
Director of the Zoological Museum, Tring.

Register van wetenschappelijke namen.

A.

accipitrina (Asio) 67.
 Acrocephalus 48, 67.
 acuta (Anas) 67.
 acuta (Dafila) 122.
 Actitis 30.
 Aegialites 59.
 Aegiothus 57.
 aegyptiacus (Chenalopex) 28.
 aeruginosus (Circus) 67.
 affinis (Larus) 62.
 Alauda 67.
 albicilla (Haliaetus) 99.
 albiventris (Phalacrocorax) 3, 8.
 Alle 22, 102.
 alle (Alle) 22, 102.
 aluco (Syrnium) 121.
 Ampelis 105.
 Anas 5, 17, 20, 31, 67.
 Anthus 67.
 apoda (Paradisea) 119.
 Apus 102.
 apus (Apus) 102.
 aquatica (Calamodus) 48, 104.
 Aquila 38, 99.
 Ardea 66.
 Arenaria 66.
 argentatus (Larus) 34, 113.
 arquata (Numenius) 67.
 arvensis (Alauda) 67.
 Asio 7, 56, 67.
 aterrimus (Curaeus) 8.
 Athene 56.
 atra (Fulica) 67.
 atricapillus (Parus) 46, 47.
 Attagis 10.
 Aythia 21, 83, 99.

B.

Bartramia 30.
 bartramius (Actitis) 30.

bassanus (Sula) 19.
 bewickii (Cygnus) 19, 88, 98.
 boarula (Motacilla) 56, 82.
 borealis (Larus) 62.
 boschas (Anas) 17, 20, 31, 67.
 Botaurus 19.
 brachyotus (Asio) 7.
 Branta 20, 28.
 britannicus (Larus fuscus) 61.
 Bubo 7.
 buccinator (Cygnus) 88.
 Buceros 84.
 Buteo 7.

C.

cachinnans (Larus) 62.
 Calamodus 48, 104.
 calandra (Emberiza) 79.
 Cannabina 67.
 cannabina (Cannabina) 67.
 canorus (Cuculus) 67.
 cantiaea (Sterna) 42, 63, 64, 72, 73.
 canus (Larus) 56, 69, 95, 113.
 caryocatactes (Nucifraga) 22.
 Cerchneis 65, 83.
 Chenalopex 28.
 chiloensis (Mareca) 9.
 Chloephaga 5, 6, 8.
 chloropus (Gallinula) 67.
 Ciconia 19.
 ciconia (Ciconia) 19.
 Cinclus 105.
 cinclus (Cinclus) 105.
 cinerea (Ardea) 66.
 cinereus (Tachyerus) 7.
 cinnamomeus (Tinnunculus) 7.
 Circus 67.
 clanga (Aquila) 38, 99.
 clypeata (Anas) 67.
 coeruleus (Parus) 36.
 colchicus (Phasianus) 67.

Columba 56, 67.
 columbianus (Cygnus) 88.
 Coracias 49.
 cornix (Corvus) 57.
 Corvus 57.
 Coturnix 100.
 coturnix (Coturnix) 100.
 crecca (Nettion) 34.
 cristata (Anas) 5.
 cristata (Galerida) 77.
 cristatus (Pavo) 13.
 cristatus (Podiceps) 67.
 Crymophilus 100.
 Cuculus 67.
 cunicularia (Speotito) 7.
 Curaeus 8.
 curvirostra (Loxia) 105.
 Cygnus 6, 19, 28, 87, 88, 98.
 cygnus (Cygnus) 87, 88, 89, 91.

D.

Dafila 9, 122.
 Dendrocopos 103.
 dispar (Branta) 28.
 dispar (Chloephaga) 5, 6, 8.
 dominicanus (Larus) 3, 8.

E.

eburneus (Pagophila) 30.
 Emberiza 17, 24, 67, 79.
 epops (Upupa) 22.
 Erithacus 27.
 erythronotus (Buteo) 7.

F.

Falco 55.
 ferus (Cygnus) 17.
 flavirostris (Nettion) 9.
 fluviatilis (Podiceps) 67.
 fluviatilis (Sterna) 36, 56, 102.
 Fulica 67.
 fulicaria (Crymophilus) 100.
 Fuligula 98.
 fuligula (Fuligula) 98.
 Fulmarus 97.
 fuscus (Larus) 61, 101.

G.

Galerida 77.
 Gallinago 67.
 gallinago (Gallinago) 67.
 Gallinula 67.
 garrulus (Ampelis) 105.
 garrulus (Coracias) 49.
 glacialis (Fulmarus) 97.
 glareola (Totanus) 59, 60.
 Glaucidium 7.
 glaucogaster (Branta bernicla) 20.
 graculus (Phalacrocorax) 98.
 grisola (Muscicapa) 27, 82.

H.

Haematopus 8, 67, 73.
 Haliaeetus 99.
 hiaticula (Aegialites) 59.
 Hirundo 59, 83.
 hirundo (Sterna) 72, 73, 74.
 hortulana (Emberiza) 79.
 Hydrochelidon 53.

I.

ignipalliatu (Phoenicopteru) 6.
 interpres (Arenaria) 55.

L.

Lanius 29.
 Larus 3, 8, 21, 34, 35, 41, 56, 61, 62,
 67, 69, 72, 95, 101, 106, 113.
 leucocephalus (Emberiza) 17, 24.
 leucopus (Haematopus) 8.
 leucorodia (Platalea) 55, 67, 122.
 leucorrhoea (Oceanodroma) 18, 55, 98.
 linaria (Aegiothus) 57.
 Locustella 104.
 longicauda (Bartramia) 30.
 longicaudus (Stercorarius) 101.
 longirostris (Parus palustris) 46.
 Loxia 105.
 luscinioides (Locustella) 104.
 Lyrurus 50.

M.

macrorhynchus (*Nucifraga caryocatactes*) 23.
 macrura (*Sterna*) 63, 64, 65, 69, 72, 73, 74, 101.
 magellanicus (*Bubo*) 7.
 magellanicus (*Spheniscus*) 3.
 magnirostris (*Phaethusa*) 111.
 major (*Parus*) 27, 36, 42, 82.
 malouinus (*Attagis*) 10.
 Mareca 9.
 martius (*Picus*) 103.
 Megalestris 100, 108.
 melanoderus (*Phrygilus*) 9.
 merillus (*Falco*) 55.
 merula (*Turdus*) 26.
 militaris (*Trupialis*) 8.
 Milvus 100.
 milvus (*Milvus*) 100.
 minor (*Dendrocopos*) 103.
 minor (*Lanius*) 29.
 minuta (*Sterna*) 68.
 minutus (*Larus*) 21, 101.
 mollissima (*Somateria*) 21.
 Motacilla 56, 82.
 Muscicapa 27, 82.
 musicus (*Cygnus*) 28, 87, 88.
 musicus (*Turdus*) 58, 79.
 muticus (*Pavo*) 13.

N.

nanum (*Glaucidium*) 7.
 Netta 99.
 Nettion 9, 34.
 nigra (*Hydrochelidon*) 63.
 nigricollis (*Cygnus*) 6.
 nivalis (*Plectrophenax*) 9, 120.
 noctua (*Athene*) 56.
 Nucifraga 22, 23.
 Numenius 67.
 nyroca (*Aythia*) 21, 83, 99.

O.

Oceanodroma 18, 55, 98.
 oenanthe (*Saxicola*) 67.
 oenas (*Columba*) 56.

olor (*Cygnus*) 87, 90.
 ostralegus (*Haematopus*) 8, 67, 73.
 Otis 21, 121.
 otus (*Asio*) 56.

P.

Pagophila 30.
 palumbus (*Columba*) 67.
 palustris (*Parus*) 46, 48.
 Paradisea 119.
 parasiticus (*Stercorarius*) 21, 101.
 Parus 27, 36, 42, 46, 82.
 Pavo 13.
 pelagica (*Procellaria*) 18, 55, 98.
 Phaethusa 111.
 Phalacrocorax 3, 8, 98.
 Phasianus 67.
 philomelos (*Turdus*) 26.
 Phoenicopterus 6.
 Phoenicurus 27, 58, 27, 79.
 phoenicurus (*Phoenicurus*) 27, 67.
 Phrygilus 9.
 Pica 25, 58.
 pica (*Pica*) 25, 58.
 Picus 103.
 pilaris (*Turdus*) 79, 103, 104.
 Platalea 55, 67, 122.
 platalea (*Spatula*) 9.
 Plectrophenax 9, 120.
 Podiceps 67.
 pomarina (*Aquila*) 99.
 pomarinus (*Stercorarius*) 95, 100, 109.
 pratensis (*Anthus*) 67.
 Pratincola 67.
 Procellaria 18, 55, 98.
 Puffinus 108, 109.
 pygargus (*Circus*) 67.

Q.

querquedula (*Anas*) 67.

R.

Regulus 66.
 regulus (*Regulus*) 66.
 rhenanus (*Parus atricapillus*) 40.
 ridibundus (*Larus*) 35, 41, 67, 72.

ringvia (*Uria troille* var.) 21.
 Riparia 118.
 riparia (*Riparia*) 68.
 Rissa 112.
 rubecula (*Erithacus*) 27.
 rubetra (*Pratincola*) 67.
 rubidiceps (*Chlophaga*) 6.
 rubra (*Paradisca*) 119.
 rufiga (*Netta*) 99.
 rustica (*Hirundo*) 59, 83.
 rusticola (*Scolopax*) 59.

S.

sabinii (*Xema*) 29.
 Saxicola 67.
 schinzii (*Tringa alpina*) 60.
 schoeniclus (*Emberiza*) 67.
 Scolopax 59.
 Serinus 24, 29, 79.
 serinus (*Serinus*) 24, 29, 79.
 skua (*Megalestris*) 100.
 Somateria 21.
 Spatula 9.
 Speotito 7.
 Spheniscus 3.
 spinicauda (*Dafila*) 9.
 stellaris (*Botaurus*) 19.
 Stercorarius 21, 95, 100, 101, 108, 109.
 Sterna 36, 42, 56, 63, 68, 69, 72, 73, 74,
 101, 102.
 strepera (*Acrocephalus*) 67.
 Sturnus 43.
 Sula 19.
 Sylvia 26, 67.

sylvia (*Sylvia*) 67.
 Syrinnus 121.

T.

Tachyerus 7.
 Tadorna 67.
 tadorna (*Tadorna*) 67.
 tarda (*Otis*) 21, 121.
 tatrix (*Lyrurus*) 50.
 Tinnunculus 7.
 tinnunculus (*Cerchneis*) 65, 83.
 titys (*Phoenicurus*) 58, 79.
 Totanus 59, 60, 67.
 totanus (*Totanus*) 67.
 tridactylus (*Rissa*) 112.
 Tringa 60.
 Troglodytes 26.
 troglodytes (*Troglodytes*) 26.
 troille (*Uria*) 21.
 Trupialis 8.
 Turdus 26, 58, 79, 103, 104.

U.

undulatus (*Buceros*) 84.
 Upupa 22.
 Uria 21.

V.

Vanellus 67.
 vanellus (*Vanellus*) 67.
 versicolor (*Nettion*) 9.
 vulgaris (*Sturnus*) 43.

X.

Xema 26.

ARDEA

Tijdschrift

der

Nederlandsche Ornithologische Vereeniging.

ONDER REDACTIE VAN:

Dr. L. F. DE BEAUFORT, A. A. VAN PELT LECHNER

EN

Dr. E. D. VAN OORT.

Jaargang I, aflevering 1.

BOEKHANDEL EN DRUKKERIJ

VOORHEEN

E. J. BRILL

LEIDEN — April 1912

INHOUD.

	Bldz.
Ter inleiding	1.
Noordwestelijk Vuurland en zijn vogels door F. E. BLAAUW	2.
Iets over den Ooievaar door J. H. JURRIAANSE	41.
Data van aankomst en vertrek der Gierzwaluwen van 1902—1911 door C. RITSEMA Cz.	12.
Over den Javaanschen Pauw (<i>Pavo muticus</i> L.) door L. BARON VAN HEECKEREN TOT WALIËN	13.
Ornithologische waarnemingen in Nederland door Dr. E. D. VAN OORT	17.
Maken Eksters werkelijk »Fopnesten»? door J. L. F. DE MEYERE	25.
Mededeelingen uit »Artis» door Dr. C. KERBERT	28.
Over twee voor Nederland miskende Vogelsoorten door Dr. E. D. VAN OORT.	29.
Resultaten van het ringonderzoek van het Rijks Museum te Leiden door Dr. E. D. VAN OORT	31.
Een uniek exemplaar van »SCHLEGEL — De Vogels van Nederland» door Dr. E. D. VAN OORT	37.
Een Bastaardarend in Juni in Nederland geschoten door Dr. E. D. VAN OORT.	38.
Boekbespreking — A. A. VAN PELT LECHNER, Oologia Neerlandica — door Dr. J. BÜTTIKOFER	39.

* * De auteurs ontvangen 25 overdrukken van hunne opstellen gratis, indien zij het verlangen daartoe te kennen geven bij de toezending van het manuscript.

Stukken voor het tijdschrift bestemd zende men aan

Dr. E. D. VAN OORT te *Leiden*.

(N.B. *Bijdragen voor aflevering 2 worden gaarne zoo spoedig mogelijk tegemoet gezien, in ieder geval vóór 30 Juni a. s.*)

ARDEA

Tijdschrift

der

Nederlandsche Ornithologische Vereeniging

ONDER REDACTIE VAN:

Dr. L. F. DE BEAUFORT, A. A. VAN PELT LECHNER

EN

Dr. E. D. VAN OORT

Jaargang I, aflevering 2

BOEKHANDEL EN DRUKKERIJ

VOORHEEN

E. J. BRILL

LEIDEN — Juli 1912

INHOUD.

	Blz.
Resultaten van het ringonderzoek van het Rijks Museum te Leiden door Dr. E. D. VAN OORT	41.
Iets over de Kwartelvangst in Noord-Egypte door J. H. JURRIAANSE . . .	44.
Enkele verschillen, van biologischen en vocalen aard, tusschen <i>Parus palustris longirostris</i> Kl. en <i>Parus atricapillus rhenanus</i> Kl. door J. L. F. DE MEYERE.	46.
Over het waarnemen van <i>Coracias garrulus</i> L. door A. A. VAN PELT LECHNER.	49.
Over de verspreiding van het Korhoen (<i>Lyrurus tetrix</i> (L.)) in Nederland door Dr. L. F. DE BEAUFORT	50.
JOHANNUS GERARDUS KEULEMANS† door Dr. E. D. VAN OORT	54.
Ornithologische waarnemingen in Nederland door Dr. E. D. VAN OORT . .	55.
Varia oologica et nidologica door A. A. VAN PELT LECHNER	58.
Een merkwaardig geval door W. H. DE BEAUFORT.	60.
Over in Nederland waargenomen voorwerpen van de Kleine mantelmeeuw door Dr. E. D. van OORT	61.
De Vogelfauna van Texel door R. VAN EECKE	63.
Verslag der Ledenvergadering, gehouden te Rotterdam op 8 Juni 1912 . .	69.
Verslag van de excursie der Nederlandsche Ornithologische Vereeniging naar Schouwen op 9 Juni 1912 door G. J. VAN OORDT.	72.
Boekbespreking	75.

* * De auteurs ontvangen 25 overdrukken van hunne opstellen gratis, indien zij het verlangen daartoe te kennen geven bij de toezending van het manuscript.

Stukken voor het tijdschrift bestemd zende men aan
Dr. E. D. VAN OORT te *Leiden*.

(N.B. *Bijdragen voor aflevering 3 worden tegemoet gezien vóór 1 October a. s.*)

ARDEA

Tijdschrift

der

Nederlandsche Ornithologische Vereeniging

ONDER REDACTIE VAN:

Dr. L. F. DE BEAUFORT, A. A. VAN PELT LECHNER

EN

Dr. E. D. VAN OORT

Jaargang I, aflevering 3-4

BOEKHANDEL EN DRUKKERIJ

VOORHEEN

E. J. BRILL

LEIDEN — December 1912

INHOUD.

	Bldz.
De Kuifleeuweriken te Ede door J. L. F. de MEYERE	77.
Varia oologica et nidologica, II, door A. A. VAN PELT LECHNER	82.
Overleg bij een Neushoornvogel door L. Baron VAN HEECKEREN TOT WALIËN	84.
Eenige mededeelingen over <i>Cygnus cygnus</i> L. door Dr. C. KERBERT. (Met een afbeelding)	87.
Verslag van de ornithologische waarnemingen gedaan tijdens een zeven- daagsch verblijf aan boord van het Lichtschip „Maas” door Jhr. W. C. VAN HEURN	92.
Ornithologische waarnemingen in Nederland door Dr. E. D. VAN OORT	97.
Welke vogelsoorten men gedurende een zeereis naar Zuid-Amerika kan waarnemen door Jhr. W. C. VAN HEURN	106.
Opgave van eenige ornithologische werken, verschenen tusschen 1 Juni 1911—1 Juli 1912 door A. A. VAN PELT LECHNER	115.
Verslag der wetenschappelijke vergadering gehouden te Utrecht in „Het Kasteel van Antwerpen”, op Zondag 17 November 1912	119.
Necrologie 1912	123.
Statuten der Nederlandsche Ornithologische Vereeniging	124.
Ledenlijst	127.
Register van wetenschappelijke namen	134.
Titel en inhoud van Jaargang I	I—IV.

* * De auteurs ontvangen 25 overdrukken van hunne opstellen gratis, indien zij het verlangen daartoe te kennen geven bij de toezending van het manuscript.

Stukken voor het tijdschrift bestemd zende men aan

Dr. E. D. VAN OORT te *Leiden*.

(N.B. *In de laatste maand van ieder kwartaal verschijnt een aflevering; bijdragen worden gaarne tot omstreeks het midden der voorafgaande maand tegemoet gezien.*)

Mededeelingen van het Bestuur.

Van de vroeger verschenen Verslagen en Mededeelingen en van de Jaarboekjes zijn, voorzover zij nog voorhanden zijn, exemplaren tegen *f* 2.— per stuk voor leden, en tegen *f* 3.— per stuk voor niet-leden bij den Secretaris verkrijgbaar.

In den boekhandel is „Ardea” verkrijgbaar tegen den prijs van *f* 3.50 per jaargang.

Leesportefeuille voor Leden van de N. O. V.

Op initiatief van een der leden heeft het Bestuur besloten bij voldoende medewerking *portefeuilles met ornithologische literatuur* te doen circuleeren onder die leden der Ned. Orn. Ver., die daarvoor een extra contributie van *f* 1.— jaarlijks over hebben.

De circuleerende literatuur zal bestaan uit de tijdschriften etc. die de Vereeniging in ruil voor haar orgaan „Ardea” ontvangt.

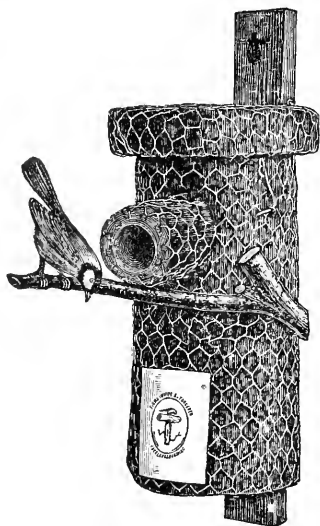
De leden, die op de bovengenoemde voorwaarde portefeuilles willen ontvangen, worden verzocht hiervan kennis te geven aan den Secretaris, Dr. L. F. DE BEAUFORT te *Eerbeek*.

In ruil worden ontvangen:

- 1°. Ornithologische Monatsberichte.
 - 2°. Journal of the South African Ornithologists' Union.
 - 3°. Ornithologische Monatsschrift.
 - 4°. Aquila.
 - 5°. Berichte des Vereins Schlesischer Ornithologen.
 - 6°. Verhandlungen der Ornithologischen Gesellschaft in Bayern.
 - 7°. Annals of the Transvaal Museum, Mededeelingen van het Transvaal Museum.
 - 8°. Jaarboekje van de Nederlandsche Vereeniging tot Bescherming van Vogels.
 - 9°. Jaarbericht van de Club van Nederlandsche Vogelkundigen.
 - 10°. Rivista Italiana di Ornitologia.
 - 11°. Ornithologisches Jahrbuch.
 - 12°. The Auk.
 - 13°. British Birds.
 - 14°. Dansk Ornithologisk forenings Tidsskrift.
-

ADVERTENTIES.

(Deze ruimte is beschikbaar voor de leden tot het plaatsen van aankondigingen tegen 50 cent per $\frac{1}{8}$ pag. en per keer. Maximum aantal woorden 50.)

EEKHOORNVRIJ.

BROEDNESTEN

System „VAN TONGEREN”

aanbevolen door Ned. Ornithologen van naam.

Bij afname van 50 of 100 stuks
de speciale prijzen aan te vragen.

Geïllustreerde Prijscourant
wordt op aanvraag gratis en franco toe-
gezonden door de

Eerste Nederlandsche Machinale Fabriek van
Vogelnestblokken en Vogelvoederhuisjes

Firma IMMING & VAN TONGEREN.

Fabriek en Kantoor:

Lageweg No. 7 -:- ZEIST

(voorheen ARNHEM).

Nederlandsche Ornithologische Vereeniging.

Het doel der Nederlandsche Ornithologische Vereeniging is de beoefening der Ornithologie in haar meest uitgebreiden zin, en de navorsching der Avifauna van Nederland en zijne Koloniën in het bijzonder.

Het lidmaatschap der Vereeniging bedraagt f 2.50 per jaar; de leden ontvangen het tijdschrift „Ardea” gratis.

Jaarlijks wordt ten minste één ledenvergadering gehouden, bij voorkeur in Juni.

Om lid te worden wende men zich tot den Secretaris,

Dr. L. F. DE BEAUFORT te *Eerbeek*.

Nederlandsche Ornithologische Vereeniging.

Het doel der Nederlandsche Ornithologische Vereeniging is de beoefening der Ornithologie in haar meest uitgebreiden zin, en de navorsching der Avifauna van Nederland en zijne Koloniën in het bijzonder.

Het lidmaatschap der Vereeniging bedraagt *f* 2.50 per jaar de leden ontvangen het tijdschrift „Ardea” gratis.

Jaarlijks wordt ten minste één ledenvergadering gehouden, bij voorkeur in Juni.

Om lid te worden wende men zich tot den Secretaris,

Dr. L. F. DE BEAUFORT te *Eerbeek*.

Van de vroeger verschenen Verslagen en Mededeelingen en van de Jaarboekjes zijn, voorzoover zij nog voorhanden zijn, exemplaren tegen *f* 0.50 per stuk voor leden, en tegen *f* 3.— per stuk voor niet-leden bij den Secretaris verkrijgbaar.

Voor niet-leden is de prijs van het tijdschrift „Ardea” *f* 5.20 per jaargang.

ADVERTENTIES.

(Deze ruimte is beschikbaar voor de leden tot het plaatsen van aankondigingen tegen **50** cent per $\frac{1}{8}$ pag. en per keer. Maximum aantal woorden **50**.)

Mededeelingen van het Bestuur der Nederlandsche Ornithologische Vereeniging.

Het doel der Nederlandsche Ornithologische Vereeniging is de beoefening der Ornithologie in haar meest uitgebreiden zin, en de navorsching der Avifauna van Nederland en zijne Koloniën in het bijzonder.

Het lidmaatschap der Vereeniging bedraagt *f* 2.50 per jaar; de leden ontvangen het tijdschrift „Ardea” gratis.

Jaarlijks wordt ten minste één ledenvergadering gehouden, bij voorkeur in Juni.

Om lid te worden wende men zich tot den Secretaris,

Dr. L. F. DE BEAUFORT te *Eerbeek*.

Van de vroeger verschenen Jaarboekjes Nos. 1 tot 8 zijn exemplaren tegen *f* 0.50 per stuk voor leden, en tegen *f* 3.— per stuk voor niet-leden bij den Secretaris verkrijgbaar.

Voor niet-leden is de prijs van het tijdschrift „Ardea” *f* 5.20 per jaargang.

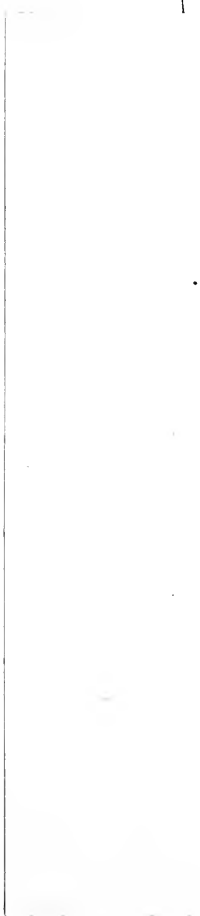
ADVERTENTIES.

(Deze ruimte is beschikbaar voor de leden tot het plaatsen van aankondigingen tegen 50 cent per $\frac{1}{8}$ pag. en per keer. Maximum aantal woorden 60.)

Ter completeering gezocht van **Nozeman en Sepp — Nederlandse Vogelen** de volgende platen en bladzijden tekst: pl. 104, 105, 109, 134, 155 en 228 (*Ampelis garrulus*, *Anas anser*, *Anas penelope*, *Rallus aquaticus*, *Strix otus* en *Lestris catarractes*) en tekst bldz. 203, 204, 261, 262, 263, 264, 303, 304, 449, 450, 451 en 452.

Dr. E. D. VAN OORT, Leiden.

AMNH LIBRARY

100099867